

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Bc. Jan Koch

Zaniklá sídla jako potenciál cestovního ruchu v Chráněné krajinné oblasti Český les

Extinct settlements as a potencial of tourism
in the Bohemian Forest Protected Landscape Area

Diplomová práce

Vedoucí práce: RNDr. Dana Fialová, Ph.D.

Praha, 2018

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne

Bc. Jan Koch

Poděkování

Tímto bych rád poděkoval vedoucí mé diplomové práce RNDr. Daně Fialové, Ph.D. za cenné rady, odbornou pomoc a velmi vstřícný přístup při zpracování diplomové práce.

Abstrakt

Klíčová slova: cestovní ruch, potenciál, dědictví, zaniklá sídla

Předložená diplomová práce analyzuje potenciál cestovního ruchu v Chráněné krajinné oblasti Český les na základě bodového ohodnocení zvolených realizačních faktorů. Zkoumá roli, jakou hrají na konečném potenciálu zaniklá sídla, kterých se v daném území nachází 60. Tato sídla jsou kategorizována na základě původního počtu obyvatel, funkce sídla a v současnosti viditelných pozůstatků. Detailně je představeno 10 těchto sídel, vybraných na základě jejich významu v minulosti i současnosti. Popisována je jejich poloha, historie i současný stav. V práci je využito grafů, tabulek, map a vlastních fotografií pořízených při terénním šetření. Zaniklá sídla v současné podobě nemají příliš velký vliv na celkový potenciál cestovního ruchu ve zkoumané oblasti, ovšem v některých lokalitách lze při využití forem interpretace místního dědictví (právě představovaném těmito sídly) potenciál zvýšit např. pomocí naučných stezek. Ty jsou v diplomové práci navrženy.

Abstract

Key words: tourism, potential, heritage, extinct settlements

This diploma thesis analyzes the potential of tourism in the Bohemian Forest Protected Landscape Area based on the point assessment of selected implementation factors. It examines the role they play in the final potential of the extinct settlements that are located 60 in the area. These settlements are categorized on the basis of the original population, the seat of the site and the visible remains. In detail, 10 of these settlements are selected, selected on the basis of their importance in the past and present. Their location, history and current status are described. The work uses graphs, tables, maps and own photos taken during the field survey. Former settlements in their present form do not have much influence on the overall potential of tourism in the area under consideration, but in some localities it is possible to increase the potential, for example, through the use of educational trails using the forms of local heritage interpretation (just represented by these sites). These are designed in the diploma thesis.

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Rozbor literatury	13
2.1	Cestovní ruch.....	13
2.1.1	Definice cestovního ruchu.....	13
2.1.2	Geografie cestovního ruchu	14
2.1.3	Udržitelný cestovní ruch	15
2.1.4	Marketing cestovního ruchu.....	15
2.1.5	Produkt cestovního ruchu.....	16
2.1.6	Cestovní ruch v chráněných územích.....	17
2.1.7	Potenciál cestovního ruchu.....	18
2.1.8	Potenciál rekreační plochy	20
2.2	Dědictví	21
2.2.1	Interpretace místního dědictví.....	25
2.3	Zanikání sídel v českém pohraničí po roce 1945	28
3	Metodika.....	32
4	Chráněná krajinná oblast Český les	36
4.1	Geografická charakteristika řešeného území.....	37
4.2	Materiálně-technická základna cestovního ruchu.....	39
4.2.1	Turistické trasy.....	39
4.2.2	Cyklotrasy	39
4.2.3	Naučné stezky	39
4.2.4	Trasy pro běžecké lyžování.....	45
4.2.5	Ubytovací a stravovací zařízení	45
4.2.6	Sportovní, rekreační a turistické zázemí	47
4.3	Hlavní aktéři a subjekty působící v cestovním ruchu v zájmovém území	47
5	Zaniklá sídla v CHKO Český les	51
5.1	Zhodnocení zaniklých sídel v CHKO Český les	60
6	Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les	66
7	Návrh naučných stezek po zaniklých sídlech.....	70
7.1	Naučná stezka po zaniklých sídlech č. 1	71
7.2	Naučná stezka po zaniklých sídlech č. 2	73
7.3	Naučná stezka po zaniklých sídlech č. 3	75
8	Závěr.....	77
	Seznam použité literatury	80
	Elektronické zdroje	84
	Přílohy	88

Seznam grafů:

Graf č. 1: Počet obyvatel v zaniklých sídlech CHKO Český les v letech 1869 - 1960	62
Graf č. 2: Funkce, kterou plnila nyní již zaniklá sídla v CHKO Český les.....	62
Graf č. 3: Počet obyvatel v zaniklých sídlech v CHKO Český les v roce 1930	63

Seznam tabulek:

Tabulka č. 1: Hodnocení prostorové diferenciací potenciálu rekreační plochy	20
Tabulka č. 2: Hodnocení turisticko-rekreační funkce obcí Česka podle Atlasu cestovního ruchu:.....	21
Tabulka č. 3: Klasifikace turisticko-rekreačního zatížení území obcí Česka podle Atlasu cestovního ruchu:	21
Tabulka č. 4: Klasifikace předpokladů cestovního ruchu použitých k hodnocení potenciálu zkoumaného území.....	35
Tabulka č. 5: Hromadná ubytovací zařízení v CHKO Český les:.....	46
Tabulka č. 6: Stravovací zařízení v CHKO Český les	46
Tabulka č. 7: Počet obyvatel v zaniklých sídlech na území CHKO Český les v letech 1869 - 1960	56
Tabulka č. 8: Rozdělení území CHKO Český les do kategorií podle výsledného potenciálu cestovního ruchu (bez faktoru zaniklých sídel).....	66
Tabulka č. 9: Rozdělení území CHKO Český les do kategorií podle výsledného celkového potenciálu cestovního ruchu.....	66

Seznam map:

Mapa č. 1: Vymezení zájmového území v rámci Plzeňského kraje.....	12
Mapa č. 2: Významné turistické a cyklistické trasy a naučné stezky v jižní části území CHKO Český les	43
Mapa č. 3: Významné turistické a cyklistické trasy a naučné stezky v severní části území CHKO Český les	44
Mapa č. 4: Zaniklá sídla v jižní části území CHKO Český les	58
Mapa č. 5: Zaniklá sídla v severní části CHKO Český les	59
Mapa č. 6: Zaniklá sídla v jižní části CHKO Český les dle funkce sídla a počtu obyvatel v roce 1930.....	64
Mapa č. 7: Zaniklá sídla v severní části CHKO Český les dle funkce sídla a počtu obyvatel v roce 1930.....	65
Mapa č. 8: Potenciál cestovního ruchu v CHKO Český les (bez faktoru zaniklých sídel).....	68
Mapa č. 9: Celkový potenciál cestovního ruchu v CHKO Český les	69
Mapa č. 10: Návrh naučné stezky po zaniklých sídlech č. 1:.....	73
Mapa č. 11: Návrh naučné stezky po zaniklých sídlech č. 2.....	74
Mapa č. 12: Návrh naučné stezky po zaniklých sídlech č. 3.....	76

Seznam obrázků:

Obrázek č. 1: Návrh informačního panelu naučné stezky pro zaniklé sídlo Jedlina..... 71

Seznam příloh:

Příloha č. 1.: Fotografie zaniklého sídla Francina Hut'	88
Příloha č. 2: Fotografie zaniklého sídla Horka.....	88
Příloha č. 3: Fotografie zbytků Jánské Huti	89
Příloha č. 4: Fotografie zbytků Kněžské	89
Příloha č. 5: Fotografie zastřešených zbytků sklárny v Křížové Huti.....	90
Příloha č. 6: Zbytky sídla Lísková	90
Příloha č. 7: Zbytky sídla Lískovec.....	91
Příloha č. 8: Archeologické nálezy zbytků sídla Lučina	91
Příloha č. 9: Zbytky sídla Mostek	92
Příloha č. 10: Fotografie zaniklého sídla Mýtnice	92
Příloha č. 11: Kamenný kříž v Nuzarově	93
Příloha č. 12: Fotografie zaniklého sídla Pila	93
Příloha č. 13: Zbytky areálu hřbitova na Pleši	94
Příloha č. 14: Zbytky sídla Ruštejn	94
Příloha č. 15: Zbytky sídla Růžov	95
Příloha č. 16: Fotografie zaniklého sídla Stará Hut'	95
Příloha č. 17: Pozůstatky Štráské Huti:	96
Příloha č. 18: Pozůstatky sídla Úpor	96
Příloha č. 19: Zbytky sídla Václav	97
Příloha č. 20: Zbytky sídla Valtířov	97
Příloha č. 21: Zbytky školy ve Walddorfu:	98
Příloha č. 22: Zbytky sídla Železná Hut'	98
Příloha č. 23: Památník obětem 1. světové války v Jedlině	99
Příloha č. 24: Zbytky statku v Zahájí	99
Příloha č. 25: Pamětní kámen v bývalém sídle Stoupa	100
Příloha č. 26: Zbytky kostela sv. Apoleny	100
Příloha č. 27: Rybník v Zadním Zahájí	101
Příloha č. 28: Zbytky bývalého sídla Zlatý Potok	101

Seznam použitých zkratk:

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
ArcČR 500	Digitální vektorová geografická databáze České republiky v měřítku 1:500 000
CHKO	Chráněná krajinná oblast
CR	Cestovní ruch
ČR	Česká republika
ČSR	Česká socialistická republika
ČSSR	Československá socialistická republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
IDOS	Informační dopravní systém
KČT	Klub českých turistů
KSČ	Komunistická strana Československa
MAS	Místní akční skupina
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
PS	Pohraniční stráž
SNB	Sbor národní bezpečnosti
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNWTO	World Tourism Organization
UV	Ústřední výbor
ÚHDP	Úhrnné hodnoty druhů pozemků

1 Úvod

Tato diplomová práce se zabývá možností zvýšení potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les na základě možnosti využití atraktivity zaniklých sídel, kterých se na daném území vyskytuje velké množství.

Oblast Českého lesa, ve které jsem vyrůstal, byla tak silně zasažena historií, především opatřeními poválečných politických ideologií. Druhá světová válka, následný odsun Němců a zřízení železné opony uzavřelo tuto oblast občanům i turistům na téměř 40 let. Porevoluční transformace však v Českém lese trvala déle než u jiných příhraničních horských oblastí. Zároveň mi také mrzí, jak je oblast Českého lesa poměrně málo navštěvovaná turisty v porovnání například se sousední Šumavou či Krušnými horami, kde zaniklá sídla potkal podobný osud. Spousta sídel a turistických architektonických památek a zajímavostí bylo srovnáno se zemí a jejich zbytky spolu s přírodními památkami mohou turisté objevovat až poslední dvě desítky let. Myslím si tedy, že si Český les zaslouží mnohem větší propagaci pro širší veřejnost, lákadlem pro turisty by mohlo být právě putování po místních zaniklých sídlech.

Ačkoliv jsou práce, které se zabývají rozvojem cestovního ruchu v CHKO Český les (např. Kadlecová 2013) nebo zaniklými sídly v jiné oblasti (Binterová 1998, Procházka 2011, Funk 2013), tak v nich není zkoumán jejich podíl na celkovém potenciálu cestovního ruchu v zájmovém území. I proto bylo vybráno téma zaniklých sídel jako potenciál cestovního ruchu v CHKO Český les.

Téma této diplomové práce lze převážně zařadit do vědního oboru geografie cestovního ruchu, ale částečně také do historické či kulturní geografie při zkoumání dědictví zaniklých sídel. Význam této práce je především v tom, jaký mají zaniklá sídla vliv na celkovém potenciálu cestovního ruchu v určitém územním celku.

Cíle práce

Hlavním cílem v této diplomové práci je zhodnocení a znázornění potenciálu cestovního ruchu v Chráněné krajinné oblasti Český les pomocí metody rastrové reprezentace v programu ArcGIS se zvláštním přihlédnutím na zaniklá sídla v této oblasti. Především je cílem zjistit, jaký vliv mají tato zaniklá sídla na celkovém potenciálu. Dílčími cíli jsou:

- 1) Zhodnocení realizačních předpokladů cestovního ruchu v CHKO Český les

- 2) Na základě rešerše příslušné literatury a terénního průzkumu identifikovat a zhodnotit zaniklá sídla
- 3) Na základě charakteristik a současného stavu lokalit zaniklých sídel navrhnout produkt cestovního ruchu, tedy možnou interpretaci tohoto místního dědictví formou naučných stezek

Struktura práce

Tato diplomová práce začíná teoretickou částí (kapitola č. 2), tedy rozbořem literatury. Zde jsou rozebírány tři klíčové okruhy této práce, které jsou pak využity v praktické části. Jedná se zaprvé o cestovní ruch, jeho marketing, produkt a především potenciál. Druhým okruhem je dědictví a jeho interpretace. Třetí teoretický rámec pojednává o zanikání sídel, především pak o důvodech, které vedly k zanikání sídel v českém pohraničí po roce 1945.

Po rozboru literatury následuje metodika (kapitola č. 3), kde jsou popisovány postupy praktické části diplomové práce, především kategorizace zaniklých sídel, zvolené hodnocení potenciálu cestovního ruchu a interpretace místního dědictví, v tomto případě zaniklých sídel v CHKO Český les.

V následující kapitole č. 4 je blíže představeno vymezené území, tedy Chráněná krajinná oblast Český les. Popsány jsou geografické charakteristiky a také realizační předpoklady, tedy materiálně-technická základna. V téže kapitole jsou představeni také aktéři a subjekty působící v cestovním ruchu v oblasti. Kapitola č. 5 pojednává přímo o zaniklých sídlech v oblasti. Popsáno je 10 sídel, vybraných na základě jejich významu v minulosti či současnosti (viz metodika kapitola č. 3). Následně jsou na základě terénního průzkumu a příslušné literatury všechny sídla kategorizována podle počtu obyvatel, funkce sídla a viditelných pozůstatků.

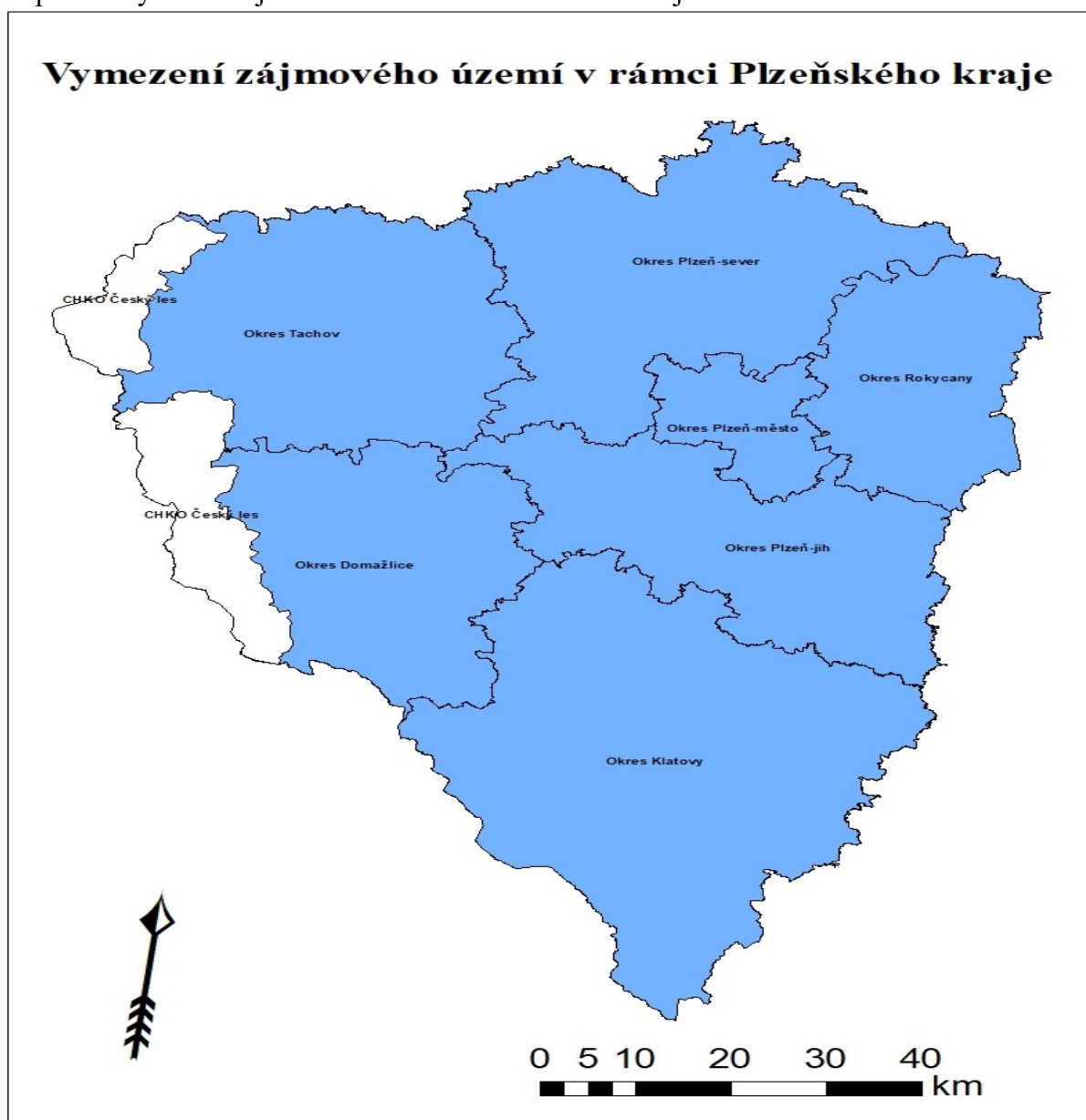
Hodnocením potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les metodou bodového ohodnocení lokalizačních a realizačních předpokladů se zabývá kapitola č. 6. Porovnávají se dva mapové výstupy, jeden bez faktoru zaniklých sídel a druhý veškerý potenciál, aby byl zjištěn vliv zaniklých sídel na celkový potenciál cestovního ruchu. V kapitole č. 7 je navržen produkt cestovního ruchu. V rámci interpretace místního dědictví, tedy zaniklých obcí, jsou navrženy tři potenciální naučné stezky po zaniklých sídlech.

Práce je zakončena závěrem, po kterém následuje seznam použité literatury a elektronické zdroje. V přílohách jsou uvedeny vlastní fotografie vybraných zaniklých sídel.

Vymezení zájmového území

Tato diplomová práce je situována výhradně do území Chráněné krajinné oblasti Český les, která se nachází v západní části Plzeňského kraje při hranici s Německem (viz mapa č. 1). V samotném pohoří Český les lze nalézt až 95 zaniklých sídel, osad a samot (Procházka 2007, Procházka 2011), ovšem předmětem zkoumání byla pouze sídla, která se nacházela přímo v CHKO Český les a byla uvedena v Historickém lexikonu obcí České republiky 1869 - 2011.

Mapa č. 1: Vymezení zájmového území v rámci Plzeňského kraje

Zdroj: vlastní zpracování pomocí ArcGIS, 2018

2 Rozbor literatury

V rešerši literatury jsou rozebírána teoretická zarámování a klíčové pojmy této diplomové práce. V zásadě se jedná o tři teoretické zájmové oblasti. Prvním tématem je cestovní ruch, především jeho udržitelný rozvoj, marketing, produkt a potenciál. Tyto koncepty budou využity při tvorbě a hodnocení potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les, a také při finálním návrhu naučných stezek, jakožto produktu cestovního ruchu. K němu byl využit také koncept kulturního a místního dědictví, především pak jeho interpretace. V neposlední řadě je zde popisováno zanikání sídel, především pak historické uspořádání zanikání sídel v českém pohraničí po roce 1945.

2.1 Cestovní ruch

V první části rozboru literatury jsou představeny základní koncepty cestovního ruchu. Je zde uvedeno, jak různí autoři definují cestovní ruch, jak je vnímána jeho udržitelnost, jak funguje marketing cestovního ruchu a co tvoří jeho produkt. Za samostatné hospodářské odvětví se cestovní ruch považuje až od počátku 20. století (Štěpánek, Kopačka, Šíp 2001). Významnými autory zabývající se cestovním ruchem v Česku jsou např. Zelenka a Pásková (2012) či Vystoupil a Šauer (2011). V oblasti Českého lesa se cestovním ruchem zabývala Hana Kadlecová (2013) ve své práci *Udržitelný rozvoj cestovního ruchu v Chráněné krajinné oblasti Český les*.

2.1.1 Definice cestovního ruchu

Dle definice *Výkladového slovníku cestovního ruchu* (Zelenka, Pásková 2012, s. 83) se jedná o „komplexní společenský jev, který zahrnuje aktivity osob cestujících mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících mimo jejich obvyklé prostředí nebo pobývajících v těchto místech ne déle než jeden rok za účelem zábavy, rekreace, vzdělávání, pracovním či jiným účelem.“

Podobná definice je také od Světové organizace cestovního ruchu (UNWTO), která uvádí cestovní ruch jako činnost osob cestujících do míst mimo své obvyklé prostředí, kde pobývají po dobu menší než jeden rok za účelem volného času a služebních cest. Zahrnuje také dopravu, turistická zařízení, ubytování, stravování, služby cestovních kanceláří a agentur a další služby (UNWTO 2017).

Podle jiného pohledu je cestovní ruch specifická forma mechanického pohybu obyvatelstva, jejíž rozsah a intenzita roste. Je to dáno zvědavostí člověka, který hledá změny na různých místech a touží po změně. To vyvolává rozsáhlou poptávku po cestovním ruchu, zejména v posledních desetiletích (Hrala 1997).

V cestovním ruchu se také rozlišují dva pojmy: návštěvník a turista. Návštěvníkem je jakákoliv osoba, která cestuje na místa mimo jejího běžného pobytu a nepřevyšuje dobu jednoho roku a účel návštěvy musí být jiný než výkon činnosti odměňované z navštíveného místa. Zato turista je osoba, která se v navštíveném místě zdrží alespoň 24 hodin a také zde přespí v hromadném nebo soukromém ubytovacím zařízení (Zelenka, Pásková 2012).

Nutno lze také odlišit pojem cestovní ruch a rekreace. Rekreace je jedna z forem cestovního ruchu, jedná se o souhrn odpočinkových činností, jež jsou provozované ve volném čase. Cílem je regenerace fyzických i duševních sil (Zelenka, Pásková 2012). Setkáváme se však i s názorem, že cestovní ruch i rekreace mají podobný cíl, využívají podobných služeb či mají podobný dopad na danou lokalitu (McKercher 1996).

2.1.2 Geografie cestovního ruchu

„Jedná se o obor, který studuje zákonitosti prostorových aspektů interakcí na jedné straně mezi cestovním ruchem a rekreací, a krajinou na straně druhé“ (Zelenka, Pásková 2012, s. 178).

Zabývá se studiem zákonitostí, činitelů a faktickým rozmístěním cestovního ruchu v oblastech rozličné velikosti a ekonomické váhy. V tomto rámci se orientuje na:

- a) vyhodnocování činitelů (faktorů a podmínek) rozmístění a jejich lokalizační "váhy" obecně i v konkrétních oblastech (střediscích)
- b) analýzu cestovního ruchu jako specifické formy migrace populace mezi oblastmi (středisky) jejího vzniku a oblastmi (středisky) jejího uspokojování ve vnitrostátním či mezinárodním měřítku
- c) hodnocení vlivu cestovního ruchu na změny ve struktuře a rozmístění hospodářství v oblasti (středisku) jeho realizace
- d) vyhodnocování oblastí cestovního ruchu pro různé formy cestovního ruchu na základě přírodních a společenských předpokladů
- e) vymezení oblastí cestovního ruchu pro praktické hospodářské účely a použití (Hrala 1997).

Geografie cestovního ruchu také zkoumá, popisuje a vysvětluje prostorové vztahy ve volném čase a cestovním ruchu. Přenáší tak základní výzkum, který aplikuje ve veřejné či podnikatelské sféře (Vystoupil, Šauer 2011).

2.1.3 Udržitelný cestovní ruch

Pod pojmem udržitelný cestovní ruch si můžeme představit „takový turismus, který dlouhodobě nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí“ (Zelenka, Pásková 2012, s. 590). Je založen na koncepci plánování a realizace cestovního ruchu, jejich hlavním cílem je ochrana a zachování biodiverzity a péče o životní prostředí ve všech jeho aspektech a respektování životního stylu místních obyvatel. Snaží se najít kompromis mezi různými zájmy využití destinace cestovního ruchu a optimalizuje dopady cestovního ruchu. Prioritou je ochrana, zachování a rozvoj přírodních a kulturních hodnot území. Výrazněji nenarušuje přírodní, kulturní a sociální prostředí i v dlouhodobé perspektivě jeho realizace (Kadlecová 2013). Udržitelný cestovní ruch se opírá o koncept únosné kapacity území, tedy maximálního zatížení území cestovního ruchu za určitých podmínek bez snížení kvality životního prostředí a ekosystémů (Pásková 2009).

S rostoucím rozvojem cestovního ruchu se zvětšují i jeho rizika, jako je např. znehodnocování přírodních či kulturních památek, ztráta místní identity nebo nespravedlivé rozdělení zisků z cestovního ruchu. To vedlo v 90. letech 20. stol. k rozvoji konceptu udržitelného cestovního ruchu vycházejícího z AGENDY 21 vzešlé ze Summitu zemí v Rio de Janeiru (Loulanski, Loulanski 2011).

Pokud je chráněné území nabízeno jako destinace cestovního ruchu, jde de facto o snahu o aktivaci jeho potenciálu cestovního ruchu, resp. o realizaci místního či regionálního přírodního, sociálního a kulturního kapitálu (Kadlecová 2013).

2.1.4 Marketing cestovního ruchu

Aby mohl být cestovní ruch trvale udržitelným, je potřeba kvalitní management, jehož je marketing nedílnou součástí. Marketingem jako takovým se zabývala celá řada autorů a existuje tak několik předních definic. Například Kotler s Armstrongem popisují marketing jako společenský a manažerský proces, jehož prostřednictvím uspokojují jednotlivci i skupiny své potřeby a přání v procesu výroby a směny výrobků či jiných hodnot (Kotler, Armstrong 2004).

V díle *Marketing neziskových organizací* (Bačuvčík 2011) se setkáváme s názorem, že je marketing sofistikovanou činností, která není lidskému myšlení příliš vzdálená, poněvadž souvisí se základním přírodním principem, jímž je snaha se na jednu stranu prosadit v konkurenci a na druhou stranu fungovat s okolím v přirozeném souladu.

Dle Cohena (2013) je marketing mnohem širší záležitostí než prodej, ale není vůbec žádnou specializovanou aktivitou. Zájem o marketing a odpovědnost za něj tedy musí prostupovat všemi oblastmi podniku.

Marketing cestovního ruchu je podle *Marketing Hospitality and Tourism* (Morrison 1995) plynulý proces plánování, zkoumání, naplňování, kontroly a vyhodnocování činností, které jsou potřeba k zajištění jak zákaznických potřeb a požadavků, tak i cílů organizace. K dosažení největší účinnosti vyžaduje marketing úsilí každého jednotlivce a jeho účinnost se dále může zvýšit či snížit činnostmi dalších komplementárních organizací.

V souvislosti s marketingem cestovního ruchu je vhodné také zmínit pojem destinační management. Podle Morrisona (2013) se jedná o integrované a koordinované řízení všech elementů destinace, vyžaduje dlouhodobý a strategický přístup založený na plánování cestovního ruchu. Dle Výkladového slovníku cestovního ruchu (Pásková, Zelenka 2012, s. 328) je destinační management „soubor technik, nástrojů a opatření používaných při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, rozhodovacím procesu a regulaci cestovního ruchu v destinaci za účelem dosažení jeho udržitelného rozvoje a zachování konkurenceschopnosti na trhu.“

V CHKO Český les však doposud chybí koncepčně řízený cestovní ruch. Nyní se proto MAS Český les snaží o zavedení destinačního managementu v oblasti. Jedná se o podporu spolupráce poskytovatelů služeb cestovního ruchu, provozovatelů návštěvnických cílů, pořadatelů kulturních akcí, snahu o síťování, vytvoření a posílení vazeb aktérů cestovního ruchu a v neposlední řadě také vzdělávání aktérů (MAS Český les 2018).

2.1.5 Produkt cestovního ruchu

Marketing cestovního ruchu má také za úkol zabezpečit optimální stav mezi nabídkou a poptávkou produktů cestovního ruchu. Pojem produkt cestovního ruchu je v řadě prací popisován různě. Například Palatková (2011) ve své knize *marketingový management destinací* uvádí, že tuto problematiku lze vymezit ve dvou rovinách – primární nebo sekundární nabídce destinace nebo o službě či kombinaci služeb v destinaci. *Výkladový slovník cestovního ruchu* (Zelenka, Pásková 2012, s. 442) definuje produkt cestovního ruchu jako „souhrn veškeré nabídky soukromého či veřejného subjektu podnikajícího v cestovním ruchu nebo koordinujícího cestovní ruch.“

Produkt cestovního ruchu má určité vlastnosti, jejichž povaha se odvíjí od charakteru služeb, které do něj vstupují. Základními vlastnostmi produktu cestovního ruchu jsou:

- Nehmatatelnost (zastoupené služby bývají nehmotného charakteru)
- Neskladovatelnost (nelze jej uchovávat, zákazník za ním musí přijet)
- Neoddělitelnost (nelze jej převážet, je spojen s místem, kde byl vyroben)
- Heterogenost (vytvoření za přispění velkého množství osob, které mají odlišné preference)

(Freyer 2011)

Na tvorbě produktu cestovního ruchu se zásadně podílejí tři aktéři. Soukromý sektor, který zahrnuje poskytovatele ubytování, stravování, či např. soukromé dopravce. Veřejný sektor, kde jsou především orgány státní správy na všech řádovostních úrovních. Neziskový sektor, kam spadají subjekty, jejichž cílem je přímé dosažení užítku, a ne maximalizace zisku (Palatková, Zichová 2011).

V současnosti dochází k posunu ve vnímání produktu návštěvníkem. Dochází totiž ke změnám jak v turistických praktikách, tak v obchodní filozofii. Na ní je založen destinační management, který musí přizpůsobit povahu produktu jak aktuálním požadavkům návštěvníků, ale také ji vhodně prezentovat prostřednictvím vybraných komunikačních kanálů (Goytia Prat 2000).

Pro tuto práci je téma produktu cestovního ruchu stěžejním, protože jedním z dílčích cílů je vytvoření produktu cestovního ruchu, konkrétně naučných stezek po zaniklých sídlech v CHKO Český les (viz kapitola č. 7).

2.1.6 Cestovní ruch v chráněných územích

Mezinárodní svaz pro ochranu přírody a přírodních zdrojů popisuje chráněné území jako jasně geografický prostor, který je uznaný, specializovaný, a o který se pečuje prostřednictvím právních nebo jiných účinných prostředků tak, aby dlouhodobě zajišťoval ochranu přírody spolu se souvisejícími ekosystémovými službami a kulturními hodnotami (Dudley 2008).

Návštěvou chráněného území si návštěvník prohlubuje svůj vlastní vztah k přírodě. Ve velkoplošných územích (CHKO, NP) nastává často spor mezi zachováním přírodně zajímavých lokalit a lidskou činností, která by mohla v oblasti rozvíjet takové formy cestovního

ruchu, které by byly šetrné k životnímu prostředí. Chráněná území se nachází v řadě případů v hospodářsky periferních oblastech. Zde je cestovní ruch jedno z mála hnacích odvětví, které pozitivně ovlivňuje zaměstnanost v regionu. Cestovní ruch tak může pro chráněné území přinést mnoho pozitivních vlivů, ovšem rozvoj masového turismu může mít pro lokalitu negativní, až destruktivní účinky (Zelenka, Pásková 2010).

2.1.7 Potenciál cestovního ruchu

Zhodnocení potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les je hlavním cílem této diplomové práce. V této podkapitole je představeno, jak vnímají potenciál a jeho hodnocení autoři, kteří se jím zabývají. Teoretické poznatky budou poté využity ve vlastním zpracování potenciálu v kapitole č. 6.

Podle Jana Bíny (2002) v práci *Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky* lze vnímat potenciál cestovního ruchu jako formalizovaný výsledek lokalizačních faktorů a předpokladů pro další rozvoj cestovního ruchu. Podmínkou pro zkoumání tohoto systému je jeho zjednodušení a rozčlenění na relativně přirozené segmenty.

- 1) Lokalizační faktory cestovního ruchu umožňují umístění a rozvíjení aktivit cestovního ruchu v určitém území na základě charakteristik nabídky tohoto území. Vyjadřují buď atraktivitu místní přírody a krajiny nebo místní kulturní hodnoty a pozoruhodnosti, popř. oba sektory současně.

Lokalizační faktory se vyskytují ve třech formách:

- a) Vhodnost krajiny pro určitou aktivitu cestovního ruchu, např. cykloturistiku, zimní sporty, horolezectví aj.
 - b) Určitá relativně fixní danost, která v obci existuje a je atraktivní pro návštěvníky, např. kulturně-historické památky, muzea, skanzeny aj.
 - c) Kulturní, sportovní a jiné akce, které jsou v obcích pořádány a navštěvují je účastníci odjinud.
- 2) Realizační faktory cestovního ruchu umožňují uskutečňovat vlastní nároky účastníků cestovního ruchu. Rozdělují se na dopravní a materiálně-technické předpoklady, které vyjadřují vybavenost území ubytovacími, stravovacími, sportovními a jinými zařízeními. V porovnání s lokalizačními faktory mají nižší primární výpovědní hodnotu,

protože vesměs sekundárně reflektují diferenciaci podle lokalizačních faktorů (Bína 2002).

Významný autor zabývající se potenciálem cestovního ruchu Peter Mariot (1971) uvádí, že pokud chce být dané místo či oblast cílem cestovního ruchu, musí vykazovat určité podmínky (faktory, předpoklady). K lokalizačním a realizačním faktorům přidává také faktory selektivní. Ty se orientují na společnost a její způsobilost zúčastnit se cestovního ruchu. Nejpříznivější hodnoty selektivních předpokladů by se měly vyskytovat v oblastech s nejméně vhodnými lokalizačními předpoklady (Mariot 1971).

Vystoupil se Šauerem (2009) rozdělují potenciál cestovního ruchu také na tři složky, místo lokalizačních, realizačních a selektivních předpokladů však používají termíny primární, sekundární a terciální potenciál. Primární potenciál zahrnuje přírodní a společenské atraktivity, sekundární poté dopravní infrastrukturu, ubytování a také stravování. Terciální potenciál vytváří destinační management a veřejný sektor, jedná se tak o skutečné ekonomické zhodnocení přitažlivosti území.

Potenciálem cestovního ruchu se zabývali také autoři Štěpánek, Kopačka a Šíp (2001) v knize *Geografie cestovního ruchu*. V ní rozdělují potenciál na lokalizační subsystém nabídky, selektivní subsystém poptávky a realizační subsystém jako trh cestovního ruchu.

Marie Novotná (2005) ve své kapitole *Ohodnocení geografického potenciálu pro cestovní ruch* v rámci *Rozvojového potenciálu Plzeňského kraje* (Dokoupil a kol. 2005) popisuje potenciál cestovního ruchu jako způsobilost území poskytnout vhodné podmínky pro rozvoj cestovního ruchu. Konkrétní aktivity cestovního ruchu a rekreace by měly být realizovány tam, kde k tomu mají největší předpoklady, tedy největší potenciál. Vyšší územní koncentrace aktivit cestovního ruchu může být však negativní element snižující potenciál cestovního ruchu, jelikož nadměrná koncentrace cestovního ruchu poškozuje území a krajinu především. Novotná k ohodnocení potenciálu území používá bodové ohodnocení předpokladů cestovního ruchu a následnou metodu rastrové reprezentace. Tato metoda byla zvolena i pro tuto diplomovou práci při hodnocení potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les (viz kapitola č. 6).

S novou komparativní metodou kvantifikace turistického potenciálu přišel Radek Pileček ve své práci *Nová komparativní metoda potenciálu cestovního ruchu: příklad Gruzie, Izraele a Kypru* (2018). Inspirací autorovi byla práce Neupana, Kc a Raj Panta (2013). Vybraným faktorům cestovního ruchu dává různý význam (váhu), zpracováním dostupných dat kvantifikuje faktory rozvoje turismu a do předem sestaveného vzorce dosazuje získané údaje.

2.1.8 Potenciál rekreační plochy

Analýza a hodnocení přírodních předpokladů pro rozvoj cestovního ruchu je jedním z nezbytných kroků pro stanovení turistického významu obcí, středisek a regionů z pohledu jejich skutečného turisticko-rekreačního využití. Teprve na základě těchto analýz a hodnocení je možné seriózně zvažovat rozvojové šance cestovního ruchu v širším než lokálním měřítku. Cestovní ruch by tak měl být rozvíjen tam, kde k tomu má nejlepší předpoklady (Vystoupil a kol. 2006).

Hodnota ukazatele vzniká součtem ploch rekreačně využitelných v katastrálních územích jednotlivých obcí Česka, který je poté vydělen celkovou rozlohou obce. Za rekreačně využitelné plochy z registru ÚHDP jsou v našem pojetí považovány plochy lesní půdy, luk a pastvin, zahrad, sadů a vodních ploch (Vystoupil a kol. 2006).

Pro prostorovou diferenciaci byla zvolena následující hodnotící stupnice:

Tabulka č. 1: Hodnocení prostorové diferenciaci potenciálu rekreační plochy

Podíl potenciálních rekreačních ploch (v %)	hodnocení
Do 20,0	Zemědělsky velmi intenzivně využívaná venkovská krajina – pro cestovní ruch a rekreaci jen velmi málo vhodné přírodní podmínky
20,0 – 37,9	Většinou zemědělsky využívaná venkovská krajina v nížinách a pahorkatinách – pro cestovní ruch a rekreaci málo vhodné přírodní podmínky
38,0 – 56,9	Venkovská krajina s průměrnými přírodními podmínkami pro cestovní ruch a rekreaci
57,0 – 74,9	Podhorská a vysočinná venkovská krajina s příznivými přírodními podmínkami pro cestovní ruch a rekreaci
75,0 a více	Povětšinou horské oblasti s velmi příznivými přírodními podmínkami

Zdroj: Vystoupil a kol. 2006

Turisticko-rekreační funkce

Vyjadřuje intenzitu turistické aktivity v dané destinaci. Je vyjádřena poměrem počtu turistických lůžek ku počtu trvale žijících obyvatel, obvykle se vyjadřuje v procentech. Používá se především pro obce (Vystoupil a kol. 2006).

Tabulka č. 2: Hodnocení turisticko-rekreační funkce obcí Česka podle Atlasu cestovního ruchu:

Turisticko-rekreační funkce	Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních a v objektech individuální rekreace / počet trvale bydlících obyvatel v obci x 100
Zcela dominantní	201 a více
Velmi významná	101-200
Významná	51-100
Rozvojová	26-50
Malá	25 a méně

Zdroj: Vystoupil a kol. 2006

Turisticko-rekreační zatížení území

Tento ukazatel slouží jako vyjádření prostorové diferenciacce cestovního ruchu na národní i regionální úrovni. Jedná se o počet turistických a rekreačních lůžek na km² (tabulka č. 3) (Vystoupil a kol. 2006). V práci je představeno turisticko-rekreační zatížení území v kapitole č. 4.2.5.

Tabulka č. 3: Klasifikace turisticko-rekreačního zatížení území obcí Česka podle Atlasu cestovního ruchu:

Turisticko-rekreační zatížení území	Počet lůžek na km².
Zcela dominantní	50,0 a více
Velmi významné	35,0 – 49,9
Významné	20,0 – 34,9
Rozvojové	10 – 19,9
Malé	Do 9,9

Zdroj: Vystoupil a kol. 2006

2.2 Dědictví

Jelikož se tato práce zabývá především zaniklými obcemi, jejich pozůstatky a významem pro cestovní ruch, je nutné si představit problematiku dědictví, především pak kulturního a místního. Důležitá je pak především interpretace místního dědictví, která bude využita v praktické části při tvorbě naučných stezek, tedy produktu cestovního ruchu.

Dědictví se dá vnímat jako ty části přírodního a antropogenního životního prostředí, které jsou významné pro lidstvo a měly by být chráněny pro využití současnými a budoucími

generacemi. Podle svého původu se rozlišují na přírodní dědictví a kulturní dědictví. Nejvýznamnější jsou zapsány na Seznam světového dědictví UNESCO (Zelenka, Pásková 2012).

Howard (2003) ve své knize *Heritage: management, interpretation, identity* popisuje dědictví jako cokoli, co lidé touží zachovat či sbírat a předat to následujícím generacím, včetně hmotné kultury a přírody. Je všeprostopupující a týká se každého. Klíčovým prvkem je především proces identifikace individua nebo společnosti s nějakým fenoménem, jako součástí dědictví.

Přírodní dědictví

Podle Světové organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO) zahrnuje přírodní dědictví přírodní jevy tvořené fyzickými a biologickými útvary nebo skupinami takovýchto útvarů, jež mají výjimečnou světovou hodnotu z estetického či vědeckého hlediska. Dále zahrnuje geologické a fyziografické útvary a přesně vymezené oblasti, které tvoří místo přirozeného výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné světové hodnoty z hlediska vědy či péče o zachování přírody, a přírodní lokality či přesně vymezené přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče o zachování přírody nebo přírodní krásy (UNESCO 2017, b).

Kulturní dědictví

Kulturní dědictví lze rozdělit na hmotné a nehmotné. Hmotné dědictví zahrnuje památky, které mají mimořádnou hodnotu z pohledu dějin, umění nebo vědy. Dále to jsou skupiny budov, které svou architekturou, jednotou nebo včleněním do krajiny, mají mimořádnou hodnotu z pohledu dějin, umění či vědy. Nakonec jsou to lokality: lidská díla, nebo díla člověka a přírody, které mají mimořádnou hodnotu z pohledu historického, estetického, etnologického nebo antropologického (UNESCO 2018, a).

Naopak nehmotné (nemateriální) kulturní dědictví představují zkušenosti, znázornění, vyjádření, znalosti, dovednosti, ale také nástroje, předměty, artefakty a kulturní prostory s nimi související, které společnosti, skupiny a v některých případech jednotlivci považují za součást svého kulturního dědictví (UNESCO 2018, a).

Nejvýznamnější objekty hmotného i nehmotného kulturního dědictví jsou zapsány na seznamu světového dědictví UNESCO. V Česku se na tomto seznamu nachází 12 památek hmotného a pět památek nehmotného dědictví (UNESCO 2018, c).

Dle definice *Výkladového cestovního ruchu* (Zelenka, Pásková 2012) zahrnuje kulturní dědictví stavby a skupiny staveb všeobecné hodnoty, umělecká díla, prostranství hodnotná z historického, estetického, etnologického a antropologického pohledu. Patří sem též nehmotné dědictví, kulturní diverzita, tradice, jazyk, životní styl, náboženské obřady. Formování a udržování kulturního dědictví je umožněno mimo jiné existencí kolektivní paměti dané komunitou. V důsledku nepřiměřeného využívání kulturního cestovního ruchu může dojít k nastartování procesu komercializace zdroje CR, inscenizace nebo folklorizace.

Definicí kulturního dědictví se zabýval také např. Jukka Jokilehto (1990) ve svém díle *Definition of Cultural Heritage*. Kulturní dědictví vnímá jako ucelený komplex hmotných znaků (uměleckých nebo symbolických), předávaný z minulosti každé generaci. Kulturní dědictví dává každému konkrétnímu místu své rozpoznatelné rysy a je zároveň skladem lidských zkušeností. Zachování a prezentace kulturního dědictví je tedy základní kámen jakékoli kulturní politiky. Kulturní dědictví nejvíce ohrožuje industrializace, rychlá urbanizace, nárůst znečištění ovzduší, různé klimatické faktory a také masový cestovní ruch.

Kulturní dědictví a cestovní ruch

S kulturním dědictvím se osobně setkáváme především díky cestování. Poznáváme tak nové zvyky, tradice, jiné kultury v cizích krajích a setkáváme se s odlišným způsobem života. V konkrétním místě se setkáváme jak se současným, tak s dávno vzdáleným životem, který nám je zprostředkován kulturním dědictvím (Beranová 2011).

Kniha *Cultural heritage* od Jitky Brešové (2013) uvádí důležitý faktor lidské starosti. Díky ní totiž může mít kulturní dědictví přirozený vliv na rozvoj cestovního ruchu. Lidská starost se snaží zachránit nebo jen zachovat úkazy, které by měly být obdivovány.

Kulturní dědictví a zaniklá sídla

Dědictví opuštěných a zaniklých sídel vyvolává vzpomínky na místa a práci zdejších obyvatel, a proto je třeba tyto místa vnímat jako paměti (Chatelain 1998). Vzhledem k tomu, že často existuje jen málo hmotných důkazů o minulých komunitárních společnostech, jsou tyto pozůstatky obyčejně nazývány drobným dědictvím nebo lépe lidovým dědictvím (Bronner 2006).

Zánik sídla znamená také zánik nemotného dědictví, což způsobuje v konkrétním místě etnografickou chudobu. Jedná se především o zvyky každodenního života, náboženské či společenské události a také kolektivní vzpomínky (Filipe, de Mascarenhas 2011).

Zaniklými sídly a proměnou kulturní krajiny se zabývá také např. Zdeněk Kučera (2006), který ve svém díle *Zanikání sídel v pohraniční Čech po roce 1945* nepovažuje zaniklá sídla za něco výjimečného, ale jako součást proměn krajiny a osídlení. Vnímá je také jako součást místního dědictví. Mnoho prací vzniklo o zaniklých sídlech především v severních a severozápadních Čechách. Významnou autorkou zde byla především Zdeňka Binterová, která sepsala mj. práce *Zaniklé obce Doupovska* (Binterová 1998) či *Zaniklé obce Chomutovska* (Binterová, Vachata 1995). Jiní autoři v této oblasti přispěli např. díly *Zaniklé obce na Sokolovsku* (Vaicová, Beran, Kříž 2005) či *Zaniklé obce kolem Ralska* (Hons 2014).

V Českém lese se zaniklými sídly a obcemi zabýval výhradně regionální historik Zdeněk Procházka, který vydal významnou publikaci *Putování po zaniklých místech Českého lesa*, rozdělenou na dva díly: *Domažlicko* (Procházka 2007) a *Tachovsko* (Procházka 2011). Autor zde popisuje osudy zaniklých 95 obcí, vsí a samot v Českém lese. Z těchto knih byly čerpány informace a data pro praktickou část o zaniklých sídlech v kapitole č. 5.

Místní dědictví

Místní dědictví je chápáno individuálně, záleží na vlastních preferencích. Lidem zůstávají v paměti určitá pouta na konkrétní místo a prožívají zde různé události. Kromě návštěvníků má tak místní dědictví vliv především pro místní obyvatele, kteří jsou zpravidla zaškoleni a specializováni jako průvodci cestovního ruchu v konkrétní lokalitě. Místní průvodci se zaměřují na interpretaci místního dědictví, organizují komentované vycházky po lokálních přírodních a kulturních zajímavostech (Zelenka, Pásková 2012, Seifertová 2013).

Zaměřuje se na:

- Památky a architekturu (zaniklé objekty, artefakty, archeologická naleziště)
- Krajinu (významné stromy, krajinné prvky, studánky)
- Podniky a instituce (farnosti, spolky, řemesla, pivovary)
- Osobnosti (kulturní, politické, jejich činnosti a díla)
- Specifické fenomény a tradice

Místní dědictví však nemusí být pouze jako zdroj cestovního ruchu, ale také jako velice významný a nenahraditelný druh kapitálu, který při moudrém a šetrném využívání může přinášet značný zisk (Loulanski, Loulanski 2011).

2.2.1 Interpretace místního dědictví

Definice interpretace

Výkladový slovník cestovního ruchu (Zelenka, Pásková 2012) definuje interpretaci jako výklad, sdělení či jinou aktivitu spočívající v objasňování významu místa, objektu a dalších projevů kultury nebo přírody. Může to být místní průvodce, expozice v muzeu, vzdělávací přednáška nebo interpretační panel.

Význam a principy interpretace jako první sepsal Freeman Tilden (1957) ve svém díle *Interpreting our Heritage*. Podle něj je interpretace vzdělávací aktivita zaměřená na odhalování hlubších významů a vztahů prostřednictvím původních objektů, bezprostřední zkušenosti a ilustrativních prostředků, spíše než pouhým sdělováním faktů. Základní tři principy, jak docílit dobré interpretace, je:

- Provokovat (především myšlenky, přemýšlení nad daným tématem, něco zažít, prožít)
- Odkrývat (nové pohledy, pochopení a hodnocení daného místa)
- Vytvářet vztah (poznat příběh místa a pochopit jeho význam a zvláštnosti, vytvoření pouta)

Interpretací místního dědictví se významně zabýval také James Carter (2004). Jeho publikace *Sence of Place* byla kompletně přeložena do češtiny pod názvem *Interpretace místního dědictví: Příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí*. Zde autor popisuje interpretaci jako cestu, která má pomoci ostatním lidem ocenit něco, o čem jste přesvědčeni, že si zaslouží jejich pozornost. Interpretace v cestovním ruchu je významná především v zemích jako je Česko, kde cestovní ruch více závisí na místní kultuře, krajině a památkách, než na možnostech se opalovat. Běžným turistům dodává hloubku jejich zážitkům a jejich cesta se stává něčím víc než jen pouhou přehlídkou turistických atrakcí. Interpretace je tak stejně důležitá součástí národního i místního produktu cestovního ruchu, jako dobré ubytování či dobré jídlo.

Hlavní zásadou interpretace je odhalit půvab místa. Snaží se chovat k návštěvníkovi tak, aby poznal význam lokality, vybuodoval si vazby k místu a porozuměl jeho ochraně. Interpretace sleduje tři základní cíle:

- Vzdělávací (Co se mají návštěvníci dozvědět?)
 - Emoční (Co mají pocítit?)
 - Výchovný (Co mají dělat a jak se chovat?)
- (Růžička a kol. 2011)

V Česku je interpretace pokládána za nástroj rozvoje cestovního ruchu, kde se investují nemalé finanční prostředky. Dotace jsou poskytovány z Programu rozvoje venkova – Osa III a Operačního programu životní prostředí – Osa IV (AOPK ČR 2018, a).

Interpretace se dále rozděluje do dvou skupin na osobní a neosobní (Zelenka, Pásková 2012). Osobní interpretace nabízí přímý kontakt s návštěvníkem formou místního průvodce, přednášek, ukázek tradičních činností, rekonstrukcí historických událostí a různých pořádaných aktivit (Růžička a kol. 2011). Neosobní interpretace je naopak formou naučných stezek, venkovních (informačních) panelů, informačních center, expozic, památníků a soch (Ptáček 2004). Spolu se vzděláváním by interpretace místního dědictví měla být součástí každého destinačního managementu (Loulanski, Loulanski 2011).

Naučné stezky a informační panely

Tvorba naučných stezek vede k interpretaci místního přírodního a kulturního dědictví. Jedná se o vyznačené výchovně-vzdělávací trasy, které vedou přírodně nebo kulturně zajímavým územím. Prostřednictvím informačních panelů či průvodce jsou poskytovány informace o charakteristice určitého místa. Obvykle bývá každá zastávka zastoupena jedním tématem, které se na dané trase nachází. Naučné stezky mají také úlohu posílit charakter daného místa a rozvíjet cestovní ruch (Borecká 2013).

Návrh na zřízení naučné stezky či umístění informačního panelu může podat jakákoliv fyzická nebo právnická osoba. Zřizovatel musí vycházet z charakteristik území a jeho využití, územních rozhodnutí a nařízení, a musí znát stanovené podmínky na základě plánovacích dokumentů. Nutné je vypracovat projekt, který musí obsahovat tyto body:

- Úplná adresa zřizovatele naučné stezky nebo informačního panelu
- Průběh trasy nebo umístění informačního panelu
- Způsob vyznačení naučné stezky nebo zapojení informačního panelu do sítě turistických značených tras
- Vybavení naučné stezky informačními panely
- Podmínky pro zabezpečení ekologicky udržitelného cestovního ruchu (Hájek, Havelka, Křížová 2001).

Zřizovatel se poté musí dohodnout s Klubem českých turistů na způsobu značení NS nebo zapojení informačního panelu a vyhotovit smlouvu. Nutno splnit také následující požadavky:

- Souhlas vlastníků, nájemců, či správců pozemků, po kterých má navrhovaná naučná stezka vést nebo na nichž má být umístěn informační panel
- Vyjádření příslušného orgánu ochrany přírody
- Vyjádření příslušného orgánu státní památkové péče v případě průchodu naučné stezky nebo umístění informačního panelu
- V památkové rezervaci nebo památkové zóně v případě, že naučná stezka nebo informační panel prezentují památkové a kulturní hodnoty na ostatním území (Hájek, Havelka, Křížová 2001)

Naučné stezky se pokud možno zřizují jen na trasách, vyznačkových pásových nebo místním značením. Turisté jsou na průběh takovéto souběžné NS upozorněni na směrovkách textem a piktogramem naučné stezky. Zvláštní značky NS se používá jako symbolu naučné stezky na informačních panelech a v průvodcích. Je tvořena zeleným šikmým pruhem vedeným úhlopříčně z levého horního do pravého spodního rohu a dvěma trojúhelníky upozorňovací barvy, vyplňující zbývající část čtvercové plochy značky. Oranžovou číslicí uprostřed značky se obvykle označuje číslo zastavení NS podle příslušného průvodce nebo informačního panelu (KČT 2013).

Jak již bylo zmíněno v úvodu (kapitola č.1) a také kapitole č. 2.1.5, jedním z dílčích cílů této diplomové práce je vytvoření produktu cestovního ruchu, tedy naučných stezek vedoucí po zaniklých sídlech. Stezky jsou představeny v kapitole č. 7. Příkladem může být naučná stezka po zaniklých obcích u města Březová na Sokolovsku, která je rozdělena na jižní a severní okruhy. Obě měří zhruba 30 km a vedou po 16 zaniklých sídlech Slavkovského lesa. Jejím zřizovatelem je město Březová v rámci projektu Zaniklé obce na Březovsku (Zaniklé obce na Březovsku 2018).

Naučné stezky, nacházející se v CHKO Český les jsou popsány níže v kapitole č. 4.2.3. V současnosti je však pouze jediná naučná stezka specializující se na zaniklá sídla, a to NS Lučina. Svazek českých měst a obcí v česko-bavorském pohraničním prostoru Domažlicko však nyní připravuje naučnou stezku po zaniklém sídle Lučina. Projekt by měl být hotov do 31. 8. 2019 (Svazek Domažlicko 2018, b).

2.3 Zanikání sídel v českém pohraničí po roce 1945

Sídlo a obec

V jedné z definic je sídlo popisováno jako dvojrozměrný areál půdorysu zastaveného objektu, ve kterém se nachází alespoň jeden sídelní objekt (Hurbánek 2005). Kučera ve své práci *Zanikání sídel v pohraničí Čech po roce 1945* hovoří o sídle jako o otevřeném systému, který se sám mění a vyvíjí v čase a ovlivňuje všechny nadřazené sídelní systémy a zároveň je jimi ovlivňován (Kučera 2006).

Obec je základním územním samosprávným uspořádáním občanů, tvoří územní celek, který je vymezen hranicí území obce. Obec spravuje své záležitosti samostatně. Státní orgány a orgány krajů mohou do samostatné působnosti zasahovat jen tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona, a jen způsobem, který zákon stanoví. Rozsah samostatné působnosti může být omezen pouze zákonem. Povinnosti může obec ukládat v samostatné působnosti obecně závaznou vyhláškou (Portál územního plánování 2017).

Funkce sídel

Při zkoumání zaniklých sídel v praktické části práce (kapitola č. 5) byla zjišťována také převažující funkce jednotlivých sídel v minulosti. Publikace *Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR* (HAMPL, Gardavský a Kühnl 1989) uvádí tři základní funkce, které sídlo ve společnosti plní. Jedná se o funkci obytnou, která slouží primárně k bydlení obyvatelstva (především malá sídla). Poté o funkci pracovní, kde organizace působící v sídle nabízí lidem pracovní místa, a také o funkci obslužnou, kde organizace nabízí veřejné statky a služby, které mohou lidé v sídle využívat. Pracovní a obslužnou funkci mohou obce plnit i pro obyvatele jiných sídel.

Podle Perlína (2008) mělo nebo má každé sídlo obytnou nebo rekreační funkci. Dříve byla u sídel ve venkovském prostoru dominantní zemědělská funkce, která se však začala ztrácet na dominanci již během průmyslové revoluce v 19. století a došlo tak k větší variabilitě funkcí. Středisková soustava na českém venkově vymezila tři kategorie středisek:

- 1) Středisko osídlení místního významu (významné postavení sídla s pracovní i obslužnou funkcí)
- 2) Nestřediskové sídlo trvalého významu (dominantní obytná funkce se sídlem obecního úřadu)

- 3) Nestředisková sídla ostatní (ostatní sídla bez administrativní funkce, většinou obytná a rekreační)

Zanikání sídel

Obecně se rozdělují dva typy zániku sídel, a to zánik skutečný a zánik zdánlivý. Skutečný zánik znamená komplexní změnu stavu sídla, kde dochází k extrémní změně lidských charakteristik, stává se pouhou krajinnou složkou a je vystaveno na pospas přírodním a společenským vlivům. Zdánlivý zánik je však podložen pouze změnou vnímání lidí na určité místo a ve skutečnosti zde sídlo vůbec neexistovalo nebo nebyla přerušena sídelní kontinuita (Kučera 2006).

Změny v českém pohraničí po roce 1945

V této části jsou popisovány poválečné události, které vedly k výslednému zbourání a zanikání sídel v českém pohraničí. Pro praktickou část má tato podkapitola význam především z historického hlediska, který lze přiblížit v rámci produktu cestovního ruchu, tedy na panelech naučných stezek po zaniklých sídlech, které jsou navrženy v kapitole č. 7. Problematikou změn v českém pohraničí po roce 1945 se zabýval např. David Kovařík (2009) ve své disertační práci *Demoliční akce v Českém pohraničí v letech 1945 – 1960* či Staněk (1991) v práci *Odsun Němců z Československa v letech 1945 - 1947*.

Vysídlení německého obyvatelstva z českého pohraničí po roce 1945

Již v prvních týdnech po skončení 2. světové války začalo vysídlování německých obyvatel z Československa. Více než tři miliony Němců musely nedobrovolně opustit své domovy a byly odsunuty za hranice do Německa a Rakouska. Odsun Němců z Československa byl podle Staňka (1991) rozdělen na tři fáze: první byla ve znamení násilného vyhánění německých obyvatel, druhou provázal organizovaný transport a třetí spíše jako dodatečná vystěhování a dobrovolné odchody za účelem slučování rodin. Na československém území tak zůstalo po těchto událostech pouze 200 000 Němců, především důležití lidé pro chod národního hospodářství, staří a nemocní, a také lidé ze smíšených manželství. České pohraničí tak zůstalo téměř vyprázdněné.

Snaha o následné osídlení pohraničí

Už souběžně s odsunem Němců se do pohraničí začali stěhovat noví obyvatelé, především z československého vnitrozemí či reemigranti z jiných států. Nastala tak snaha o zvýšení počtu obyvatel, který značně utrpěl poválečnými odsuny. Masové dosídlení bylo řízené státem

a probíhalo do roku 1950. Tato snaha však nikdy nebyla naplněna v plné míře. Především pohraniční horské oblasti v jižních a západních Čechách zůstaly značně nedosídlené. Hustota osídlení v celém pohraničí tak klesla téměř o třetinu. S nástupem komunistického režimu v roce 1948 došlo ke kolektivizaci zemědělství i v pohraničí a noví usedlíci ve strachu o svůj majetek opouštěli území (Kovařík 2009).

Zřízení hraničního pásma

První hraniční celní pásmo bylo zřízeno již po vzniku samostatného Československa v roce 1918. Pro život tamního obyvatelstva však nemělo žádný omezující vliv. Pouze v případě válečného konfliktu by se hraniční pásmo dotklo civilního obyvatelstva, k tomu však ve 2. polovině 30. let nedošlo. Oblast hlídala Finanční stráž. Toto zřízení fungovalo, vyjma období 2. světové války, až do roku 1948, kdy se vše radikálně změnilo nástupem komunistického režimu. Hraniční pásmo začala hlídat nově zřízená Pohraniční stráž a Sbor národní bezpečnosti (SNB). U státní hranice se začaly stavět strážné věže, signální stěny, rušily se příjezdové silnice a také se začaly likvidovat první neobydlené objekty. Civilnímu obyvatelstvu byl zakázán volný pohyb přes státní hranice a musel být omezen pohyb i po hraničním pásmu (Kovařík 2009).

Vyvrcholením bylo zřízení nového hraničního pásma 1. dubna 1950. V oblasti Českého lesa to platilo pro okresy Cheb, Mariánské Lázně, Tachov, Horšovský Týn a Domažlice. Vnější hranice hraničního pásma vedla dva až šest kilometrů kolmo od hraniční čáry. Ocitlo se v něm cca 300 obcí a osad a několik desítek tisíc jejich obyvatel. Ne všichni zde však dostali povolení k pobytu, nejméně 700 tzv. „nespolehlivých rodin“ se muselo z hraničního pásma vystěhovat (Kovařík 2009).

Zřízení zakázaného pásma

Zakázané pásmo vzniklo na základě Ustanovení o pohraničním území, které bylo vyhlášeno 28. dubna 1951. Jeho vnější část probíhala souběžně se státní hranicí ve vzdálenosti zhruba dvou kilometrů. V této oblasti nemohl nikdo bydlet a bylo zakázáno do něj vstupovat. Výjimku měly pouze orgány Pohraniční stráže. V zakázaném pásmu se tak ocitlo 126 obcí a osad, které byly následně určeny k likvidaci (Kovařík 2009).

Demolice vysídlených obcí v zakázaném a hraničním pásmu

V průběhu listopadu 1951 bylo definitivně rozhodnuto o přesunu všech obyvatel ze zakázaného pásma a „nespolehlivých“ obyvatel z hraničního pásma. Přesun probíhal mezi listopadem 1951 a dubnem 1952. V zakázaném pásmu zůstaly obce opuštěné a přestaly de facto existovat. Ústřední výbor KSČ vydal 2. dubna 1952 usnesení, které ukládalo ministerstvu vnitra zajistit zbourání všech budov v zakázaném pásmu, pokud nebudou využity pro účely ministerstva vnitra či ministerstva obrany. S demoličními pracemi se v zakázaném pásmu začalo v roce 1953 a byly hotovy v polovině roku 1957 (Kovařík 2009).

V hraničním pásmu zůstalo po vysídlení a následném nepovedeném dosídlení spousta opuštěných a chátrajících objektů. Návrh ministerstva vnitra na rozšíření demolice mimo zakázané pásmo byl schválen UV KSČ 7. května 1957. Zbourány měly být jen takové objekty, které již nejsou schopny žádných oprav. Demolice započaly na podzim roku 1957, a do roku 1958 bylo odstraněno 5 631 objektů. Závěrečné celostátní demolice v letech 1959 a 1960 organizovaly výhradně složky ministerstva vnitra. V závěrečné fázi bylo po celém Česku srovnáno se zemí 37 698 objektů (Kovařík 2009).

Tyto události se samozřejmě nevyhnuly ani zájmovému území CHKO Český les. Téměř všechna sídla se zde ocitla v hraničním a později zakázaném pásmu a postupně je čekal stejný osud zániku. Celkem v této oblasti zaniklo 60 sídel, kterými se práce zabývá v kapitole č. 5.

3 Metodika

Po vymezení zájmového území byly v rozboru literatury (kapitola č. 2) definovány a rozvinuty zásadní pojmy, které se týkají této diplomové práce: cestovním ruch a jeho potenciál, dědictví a jeho interpretace a zanikání sídel.

V kapitole č. 4 je popsáno zájmové území Chráněná krajinná oblast Český les, její geografické vymezení, základní geografické charakteristiky a také realizační předpoklady, tedy materiálně-technická základna cestovního ruchu. K informacím o realizačních předpokladech byl využit mapový portál *Mapy.cz*, především pro počet kilometrů turistických tras, cyklotras a naučných stezek. Významné turistické trasy, cyklotrasy a všechny naučné stezky jsou vyobrazeny v mapách č. 2 a č. 3. Z databáze *Českého statistického úřadu* byla získána data o počtu hromadných ubytovacích zařízení. K počtu stravovacích a sportovních zařízení byl využit vyhledávací portál *Firmy.cz* v sekci *Restaurace a pohostinství*, resp. *Sportovní zařízení*. Stručně jsou představeny také subjekty působící v cestovním ruchu v zájmovém území. Informace o nich byly čerpány z webových stránek konkrétních subjektů

Následně proběhlo v kapitole č. 5 zhodnocení 60 zaniklých sídel (38 v okrese Domažlice, 22 v okrese Tachov), která zanikla ve vymezeném území po roce 1945. Jak již bylo zmíněno v úvodu (kapitola č.1), na území Českého lesa zaniklo po 2. světové válce 95 obcí, vsí a samot. Bylo však nutné vybrat pouze sídla, které se nacházela přímo na území současné CHKO Český les a byla uvedena v *Historickém lexikonu obcí České republiky 1869 – 2011*, 1. vydání v okresech Domažlice a Tachov. Odtud jsem využil i údaje o jejich počtu obyvatel z let 1869 – 1960. U 10 vybraných zaniklých sídel byla popsána jejich stručná historie, počet obyvatel v roce 1930 a také poloha a současné pozůstatky. Sídla byla vybrána na základě jejich významu v minulosti i současnosti. Sídla Bystřice, Křížová Huť a Zlatý potok byla zvolena jako významná místa sklářského průmyslu. Pavlův Studenec a Jedlina jsou představena jako dvě nejlidnatější sídla ve sledovaném území v roce 1930. Vybrána byla i sídla, ze kterých se dochovalo nejvíce pozůstatků, a to Lučina, Pleš a Přední Zahájí. Lísková byla zvolena díky naučné stezce, která po místech zaniklého sídla prochází. Posledním zvoleným sídlem byl Valtířov, jako nejstarší obydlená oblast CHKO Český les. Názvy jednotlivých sídel byly uvedeny v českém i německém jazyce. Informace o zaniklých sídlech byly čerpány z publikací od Zdeňka Procházky (2007, 2011) *Putování po zaniklých místech Českého lesa – I. Domažlicko, II. Tachovsko*, ale také z osobního terénního výzkumu. Z některých zaniklých sídel jsou tak v přílohách přiloženy i vlastní fotografie, které byly pořízeny v terénu. Všechna zaniklá sídla představuje přehledná tabulka č. 7 vytvořena v programu *Microsoft Excel* a mapy

č. 4 a č. 5 vytvořené v programu *ArcMap* s podkladovou vrstvou *Základní mapa ČR 1:50 000*. Nejprve však bylo nutné vytvořit nový shapefile v programu *ArcCatalog* s bodovou vrstvou. Zaniklá sídla byla následně kategorizována podle počtu obyvatel v roce 1930 (méně než 100, 100 – 200, 201 – 400, více než 400), převažující funkce sídla (zemědělská, pracovní, obytná, obslužná) a také podle viditelných pozůstatků. Kromě tabulky č. 7 jsou kategorie znázorněny ve výsečových grafech č. 2 a č. 3 a také v mapách č. 6 a č. 7.

K závěrečnému hodnocení potenciálu cestovního ruchu byl využit geoinformační program *ArcMap*, ve kterém byla použita metoda rastrové reprezentace na základě bodového ohodnocení jednotlivých lokalizačních a realizačních předpokladů cestovního ruchu. Na základě této metody byly vytvořeny dva mapové výstupy (mapy č. 6 a č. 7) celkového potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les, jeden bez faktoru zaniklých sídel a druhý i se zaniklými sídly, aby následně mohl být porovnán význam zaniklých sídel na celkovém potenciálu.

Významnou inspirací pro závěrečné hodnocení potenciálu byly práce, které se věnovaly potenciálu cestovního ruchu. Jednalo se o *Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky* (Bína 2002) a také *Ohodnocení geografického potenciálu Plzeňského kraje*, který zpracovala Marie Novotná v rámci *Rozvojového potenciálu Plzeňského kraje* (Dokoupil a kol. 2005). Pro klasifikaci předpokladů cestovního ruchu mi bylo velkou inspirací bodové ohodnocení v práci *Potenciál chráněných krajinných oblastí pro jednodenní rekreaci obyvatel Plzně* (Hanuš 2017). Autor zde ohodnocuje většinu prvků jedním bodem, pouze u předpokladu vyššího či nižšího potenciálu udává hodnotu vyšší či nižší. Na rozdíl od Hanuše byly vynechány kategorie lesní plochy, které se v mém případě nachází téměř na celém území CHKO Český les. Použity nebyly také např. vodní nádrže, jezera, jeskyně či lomy, které se na zájmovém území nenacházejí. Důležitým faktorem v této diplomové práci byla kategorie zaniklá sídla, kterou bylo nutno do bodového hodnocení přidat. Tato kategorie byla rozdělena na dvě části, a to s viditelnými pozůstatky a bez viditelných pozůstatků. Sídlům s viditelnými pozůstatky byla navíc přidělena vyšší hodnota ohodnocení (dva), zatímco sídla bez viditelných pozůstatků byla ohodnocena jednobodovou hodnotou. Zapojeny byly také dvě kategorie realizačních faktorů, a to ubytovací a stravovací zařízení. V tabulce č. 4 je představeno bodové ohodnocení kategorií k hodnocení potenciálu cestovního ruchu.

K vytvoření geografické databáze a mapových výstupů pomocí rastrové reprezentace byl využit geografický informační portál *ArcGIS*, konkrétně program *ArcMap*. Nejprve bylo nutno z polygonové vrstvy *chráněná území z ArcČR500* vyselektovat pouze CHKO Český les, který byl díky svým dvěma částem rozdělen na dva polygony. Následně bylo potřeba v *ArcCatalogu*

vytvořit nové shapefiley pro všechny zvolené kategorie a vytvořit tak nové bodové, liniové a polygonové vrstvy. Jako podkladová mapa byla použita *Základní mapa České republiky 1:50 000*. Kategorie *vodní toky a nadmořská výška* (vrstevnice) byly získány z dat *ArcČR 500*. Kategorie *maloplošně zvláště chráněná území* byly získány z mapy chráněných území z portálu Informačního systému ochrany přírody (AOPK ČR 2018, b). Stačilo poté jen oříznout ty objekty, které se nacházejí v zájmovém území a mohly se vytvořit nové vrstvy. Pro všechny zbývající kategorie byl využit mapový server *Mapy.cz*, ve němž je databáze složek atraktivit cestovního ruchu. V kategorii *ostatní* byly zahrnuty složky *jiné památky* a také *mosty*.

U každé zpracované kategorie následně musel být polygon, bod nebo linie převeden na rastr, a to funkcí *Polygon to Raster*, *Point to Raster* nebo *Polyline to Raster*. Každé buňce byla přiřazena bodová hodnota a velikost buňky byla nastavena na 500 metrů. Následně bylo nutno rastry reklasifikovat funkcí *Reclassify*. Zde musela být přepsána bodová hodnota u buněk, které byly označeny jako *NoData*, na nulu. Dále musela být použita funkce *Extract by Mask*, aby byla rastrová témata shodná s polygonovým tématem CHKO Český les. Nakonec byla použita funkce *Raster Calculator*, kde byly všechny rastry sečteny k vytvoření výsledné rastrové reprezentace. Jak již bylo zmíněno výše, nejprve bylo v prvním součtu vynecháno rastrové téma zaniklých sídel a použito bylo až při druhém celkovém hodnocení potenciálu.

Podle hodnoty výsledného potenciálu bylo u výsledných rastrů v možnosti *Properties – Symbology - Clasified* území rozděleno na tři kategorie (nízký, průměrný, vysoký) a výsledná hodnota rozdělena na plochu v procentech.

Tabulka č. 4: Klasifikace předpokladů cestovního ruchu použitých k hodnocení potenciálu zkoumaného území

Název	Typ	Hodnota
Rybníky		1
Vodní toky		1
Vodopády		1
Nadmořská výška	Méně než 800 metrů	0
	Více než 800 metrů	1
Maloplošně zvláště chráněná území		1
Vyhlídková místa		1
Výškové kóty		1
Skalní útvary		1
Hrady, zámky, zříceniny	Nepřístupné	1
	Volně přístupné	1
	Zpoplatněný vstup	2
Rozhledny		2
Církevní památky	Kostel	1
	Kaple	1
	Křížová cesta	1
Židovské hřbitovy		1
Muzea, skanzeny, galerie		2
Pomníky, sochy, památníky		1
Technické památky		1
Zaniklá sídla	S viditelnými pozůstatky	2
	Bez viditelných pozůstatků	1
Hromadné ubytovací zařízení		1
Stravovací zařízení		1
Ostatní		0,5

Zdroj: vlastní zpracování

Jedním z dílčích cílů diplomové práce bylo navržení produktu cestovního ruchu, konkrétně interpretace místního dědictví zaniklých sídel formou naučných stezek. Na základě výsledného potenciálu a koncentrace zaniklých sídel byly vytvořeny návrhy tří okružních naučných stezek. Dvě z nich byly lokalizovány do okolí obce Rybník a třetí do okolí Staré Knížecí Hutě. U každé navrhované stezky je detailně popsán její průběh a ke každé byla vytvořena mapa znázorňující průběh trasy, její značení v terénu a zastavení u zaniklých sídel. Mapy naučných stezek byly vytvořeny v programu *Malování* s podkladovou mapou z portálu *Mapa.cz*. Jako ukázka jednotlivých zastavení byl pomocí programu *PowerPoint* vytvořen návrh informačního panelu u zaniklého sídla Jedlina.

4 Chráněná krajinná oblast Český les

Chráněná krajinná oblast Český les byla vyhlášena 12. ledna 2005 Nařízením vlády č. 70/2005 Sb. Jednalo se v tu chvíli o nejmladší CHKO v Česku, než byla 12. října 2015 vyhlášena CHKO Brdy. Oblast se nachází v západní části Plzeňského kraje při hranici s Německem v bývalých okresech Domažlice a Tachov. CHKO Český les se rozděluje na severní a jižní část, kterou odděluje oblast kolem Rozvadova, kudy prochází dálnice D5. Od nejsevernějšího bodu k nejj jižnějšímu měří 64 kilometrů s rozlohou území 465 km². CHKO leží na území 28 obcí, z nichž největší plochu zaujímá obec Lesná, a to 67,09 km². Hraničními body jsou: nejsevernější 49°53'58" s.š., 12°32'54" v.d. (hraniční přechod Broumov/Mähring), nejvýchodnější 49°22'10" s.š. 12°51'00" v.d. (u České Kubice), nejj jižnější 49°20'26" s.š., 12°50'30" v.d. (pěší hraniční přechod Ovčí vrch/Hochstrasse), nejzápadnější 49°45'14" s.š., 12°24'02" v.d. (Křížový kámen pod Havranem) (Regionální pracoviště Správa CHKO Český les 2017, ČÚZK 2017).

Na území CHKO Český les se nachází i maloplošná ochranná území, a to dvě národní přírodní rezervace, tři národní přírodní památky, 17 přírodních rezervací a 10 přírodních památek (Regionální pracoviště Správa CHKO Český les 2017).

Důležité je začlenit Český les také do rajonizace cestovního ruchu, tedy marketingových turistických regionů a turistických oblastí. Základní diskuze rozdělit Česko na turistické – marketingové regiony proběhly v letech 1998 a 1999. Vychází však z Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR z roku 1981. Rozdělení slouží především pro lepší propagaci v blízkém zahraničí a pro potřeby cestovního ruchu. Republika tak byla rozdělena na 15 turistických regionů. CHKO Český les zasahuje do dvou marketingových turistických regionů a to Šumavy (okres Domažlice) a Západočeských lázní (okres Tachov) (Czech Tourism 2017, Vystoupil a kol. 2006). Na rozdíl od turistických regionů je rozdělení na turistické oblasti je vhodné především pro domácí turisty. Ti vnímají daleko menší celky díky své znalosti republiky. Vychází taktéž z výsledků Rajonizace cestovního ruchu v ČSSR z roku 1981. Česko bylo rozděleno na 43 marketingových turistických oblastí, CHKO Český les zasahuje taktéž do dvou oblastí, a to Chodsko (okres Domažlice) a Tachovsko – Stříbrsko (okres Tachov) (Czech Tourism, 2017, Vystoupil a kol. 2006).

Kromě již zmiňovaného regionálního historika Zdeňka Procházky (2007, 2011), který se zde věnuje převážně zaniklým objektům a zapomenutým místům, se oblasti Českého lesa věnoval

např. Dudák (2005) ve svém díle *Český les: příroda, historie, život*. Kniha vyšla při příležitosti vzniku CHKO Český les a obsáhle popisuje tento zapomenutý kraj, je vybavená četnými fotografiemi, mapami či tabulkami.

Pohoří Český les

Český les je pohoří rozkládající se v západní části Plzeňského kraje při hranicích s Německem. Jeho severní část zasahuje i do Karlovarského kraje až po Chebskou pánev. Větší část pohoří se nachází na německé straně hranice a nese název Oberpfälzer Wald (Hornofalcký les). Na území Českého lesa byly zřízeny dvě velkoplošná území: Přírodní park Český les a Chráněná krajinná oblast Český les (Dudák 2005).

Přírodní park Český les

Méně známým chráněným územím, na jehož základě se dá vymezit Český les je Přírodní park Český les. Toto území vzniklo již v roce 1990, a má rozlohu 461 km². Zasahuje i do severní části pohoří, která leží již v Karlovarském kraji, až k městu Cheb a také zahrnuje území východně od hranice CHKO. V jižní části končí až u Všerub a Kdyně (Mapy.cz 2017).

4.1 Geografická charakteristika řešeného území

Český les patří k nejstarším formacím Českého masívu zvané moldanubikum. Z něj se zde vymezuje jednotka moldanubikum Českého lesa, které má velmi podobnou stavbu jako sousední Bavorský les a Hornofalcký les. Na severu sousedí s Dyleňským svorovým komplexem, který má však zcela odlišnou stavbu. Horniny této oblasti jsou především písčné a jílovité sedimenty, nejčastější je zde výskyt pararul.

Podle geomorfologického vymezení je Český les geomorfologický celek v Českoleské oblasti v Šumavské subprovincii. Sousedními oblastmi je Všerubská vrchovina, Podčeskoleská pahorkatina, Smrčiny a Chebská pánev. Jeho podcelky tvoří Čerchovský les, Kateřinská kotlina, Přimdský les a Dyleňský les. Nejvyšším vrcholem je Čerchov (1 042 m.n.m.) v jižní části území (Regionální pracoviště Správa CHKO Český les 2017).

Český les je, co se týká hydrologie, významným pohořím, kudy prochází evropské rozvodí povodí Dunaje a Labe, které odvádí vodu do Černého, resp. Severního moře. Mezi nejvýznamnější toky patří Radbuza, která pramení nedaleko obce Rybník, a také Mže, která

pramení v Německu a teče až do Plzně, kde se od soutoku s Úslavou mění v Berounku. Do povodí Dunaje patří např. Kateřinský či Nemanický potok. Významnou vodní plochou je vodní nádrž Lučina na řece Mži u Tachova, která slouží jako zásobárna pitné vody pro velká města na okrese, ovšem nezasahuje do území CHKO. Největší vodní plochou je tak Václavský rybník (10,6 ha) pod hradem Přimda (Regionální pracoviště Správa CHKO Český les 2017).

Oblast CHKO Český les patří mezi nejméně obydlené oblasti v Česku. V roce 2011 zde žilo pouze 1 280 obyvatel, což znamená hustotu obyvatelstva pouhých 2,75 obyvatel/km². Nachází se zde 30 obydlených sídel, z nichž největší je Pec v jižní části území, která měla v roce 2011 235 obyvatel. Ta má i největší hustotu zalidnění v oblasti a to 29,5 obyvatel/km². Nad 100 obyvatel mají ještě obce Nemanice, Rybník a Obora. Nejmenší jsou taková sídla, kde žije pouze jeden trvalý obyvatel, a to Karlova Huť, Nový Dvůr a Háje. V oblasti navíc dochází k postupnému úbytku obyvatelstva (Český statistický úřad 2011).

Dopravní síť v CHKO Český les je velmi řídko rozvinutá. Prochází tudy pouze čtyři silnice II. třídy a jen dalších sedm silnic III. třídy. V oblasti je ale spousta silnic místního významu, do kterých je ovšem zakázán vjezd motorových vozidel. V severní části jsou např. přístupné pouze dvě silnice. Tyto komunikace propojovaly řadu zaniklých sídel a dnes jsou využívány především jako cyklostezky. Důležitou dopravní spojnici je dálnice D5, která vede mezi severní a jižní částí CHKO, ovšem nezasahuje do jejího území. Velmi komplikované je do oblasti spojení veřejnou dopravou. Nevede sem žádná železniční trať, nejbližší železniční stanicí je Bělá nad Radbuzou na trati č. 184, která se nachází 300 metrů od hranice území CHKO. Autobusové linky jezdí do obcí a míst CHKO pouze v rámci lokální dopravy z nejbližší větší obce. Pouze pár obcí má přímé spojení s okresními městy Domažlice a Tachov. Výhodou v letní sezóně jsou o víkendech a svátcích cyklobusy z Plzně. Jižní má název Cyklobus Český les, který jede přes Horšovský Týn, Bělou nad Radbuzou, Železnou až na Přimdu a zpět. Druhý severní spoj Cyklobus Mže 2018 jede přes Tachov až na Starou Knížecí Huť a zpět. V roce 2018 vyjedou nově také speciální vlaky do Českého lesa z Plzně přes Stříbro, Svojsín, Bor až do Bělé nad Radbuzou. Zpátky by se měly vracet přes Poběžovice, Horšovský Týn a Staňkov (Mapy.cz 2017, IDOS.cz 2017).

Co se týče hospodářství, byla tato oblast vázána především na lesnictví, zemědělství a řemeslnou malovýrobou. Pozitivní i negativní dopady přinesl pád železné opony. Mezi ty pozitivní lze jednoznačně zařadit zlepšení životního prostředí a cestovního ruchu a přínos investic do veřejné technické a dopravní infrastruktury. Velkým negativem však byl nárůst nezaměstnanosti, především kvůli úbytku pracovních příležitostí v zemědělství a tím výrazné snížení konkurenceschopnosti ekonomiky celé oblasti. V současnosti je vyšší nezaměstnanost

především na Tachovsku, impulsem je však rozvoj cestovního ruchu a podnikání v oblasti služeb, které se cestovního ruchu týkají (MAS Český les 2018, MPSV 2018).

4.2 Materiálně-technická základna cestovního ruchu

4.2.1 Turistické trasy

V CHKO Český les se nachází celkem 299,3 km pěších turistických tras. Nej hustěji je zastoupena v nejnižnější části území v okolí nejvyšší hory Čerchov a také v severní části u Staré Knížecí Hutě směrem k vrcholu Havran. Nejvýznamnější trasou je příhraniční červená turistická značka, která prochází územím CHKO od Broumova až po Českou Kubici a měří zde 86,6 km. Další významnou trasou, která územím prochází, je severní trasa Svatojakubské cesty I24. Ta vede od hraničního přechodu Železná po modré značce a CHKO opouští po 11,7 km mezi Smolovem a Bělou nad Radbuzou (viz mapa č.2 a č.3) (KČT 2018, Mapy.cz 2018).

4.2.2 Cyklotrasy

Síť cyklotras je v CHKO Český les poměrně rovnoměrně rozložená. Celkem je na tomto území 320,6 km cyklostezek, což jen cca o 20 km více než stezek turistických. Většina z nich je vybudována po bývalých vojenských zpevněných cestách, vedených po zákazu vjezdu motorových vozidel, a tedy mimo silniční provoz. Nejvýznamnější cyklotrasou je Evropská dálková cyklotrasa EV 13, která je také nazývána Trasa po železné oponě. Její trasa několikrát opouští území CHKO a pokračuje po německé straně hranice. Dalšími významnými cyklotrasami je Magistrála Český les (č. 36) a také cyklotrasa č. 37, spojující hraniční přechod Železná s Plzní. V nejnižnější části území krátce zasahuje do CHKO dálková cyklotrasa č. 3 Praha – Plzeň – Domažlice – Regensburg (viz mapa č. 2 a č. 3) (Karlovarskykraj.cz 2018, a, b), CYKLOTRASY.cz 2018, Mapy.cz 2018).

4.2.3 Naučné stezky

Na území CHKO Český les se nachází 11 naučných stezek. Ne všechny ovšem celou svojí délkou vedou po území CHKO, jejich celková délka v území je 80,1 km. Většina naučných stezek se nachází v severní tachovské části (Mapy.cz 2018). V současné době se již připravuje naučná stezka Lučina, která bude vést po stejnojmenném zaniklém sídle. Její dokončení a otevření je plánováno na srpen roku 2019 (Svazek Domažlicko 2018, b).

Čertova NS

Zřizovatelem stezky byla obec Babylon a město Domažlice spolu se Svazkem měst a obcí v česko-bavorském pohraničním prostoru Domažlicko. Naučná stezka má 21 zastavení a měří celkem 11 km. Začíná u vlakové stanice Havlovice a vede přes Babylon, kolem náhonu Teplé Bystřice a viklanů Čertova a Rašínova kamene, přes Sokolovu vyhlídku zpět do Babylonu. Je vhodná jak pro pěší, tak pro cyklisty. Územím CHKO Český les vede pouze po jeho okraji v délce cca 1 km. Výhledově je snaha propojit stezku s naučnou stezkou Drachensee – Furth im Wald na německé straně (Autokempbabylon.cz 2018, Mapy.cz 2018).

NS Capartické louky

Naučná stezka vznikla ve spolupráci ZO ČSOP Sylva Lunae a Správy CHKO Český les a Krajského střediska Plzeň za finanční podpory Net4GAS. Nachází se u osady Capartice, cca 3 km jihovýchodně od Klenčí pod Čerchovem. Měří 2 km a kolem dokola obchází capartickou louku, která se v zimní sezóně využívá jako běžkařský areál. Naučná stezka má pět zastavení, které přibližují především místní zachovalé luční porosty s výskytem řady vzácných druhů rostlin. Capartice jsou také nejvyužívanějším východiskem turistů na nejvyšší horu Českého lesa Čerchov (NS Capartické louky 2018, Mapy.cz 2018).

NS Lísková/Haselbach

Česko-německá naučná stezka vznikla v roce 2012 ve spolupráci obce Nemanice s Informačním centrem v Klenčí pod Čerchovem. Měří 2,2 km a prochází místy, kde stávalo nyní už zaniklé sídlo Lísková (Haselbach). Ta se nacházela cca 2 km jižně od obce Nemanice. Na pěti zastaveních připomínají zaniklé sídlo např. četné fotografie či zápisky pamětníků. Trasa vede i do nejstarší části obce Horní Lískové (Domazlickydenik.cz 2018, Mapy.cz 2018).

NS Branka

Zhotovitelem naučné stezky byly Lesy České republiky, a. s. spolu s lesní správou Přimda. Trasa měří 17,7 km a prochází jednou z nejkrásnějších a nejzapadlejších oblastí CHKO Český les. Má celkem 11 zastavení, které popisují místní přírodní zajímavosti, i zaniklá sídla a objekty, které zde stávaly. NS Branka začíná ve stejnojmenné vsi, která spadá pod obec Halže. Odtud se vydává směrem k německým hranicím až k zaniklým sídlům Pomezná a Pavlův Studenec.

Poté pokračuje k dalšímu zaniklému sídlu Pavlova Hut' a odtud podél Sklářského potoka k Oborské Hájence a odtud přes obec Obora zpět do Branky. Trasa je vhodná pro cyklisty, pěší a v zimě i pro běžkaře (TACHOVSKO.com 2018, a), Ceskymlesem.cz 2018, Mapy.cz 2018).

NS Lesná

Okružní naučná stezka vznikla v roce 2004 ve spolupráci Lesy ČR, s. p. a obce Lesná. Měří 11,4 km a má 10 zastavení s textem v češtině i němčině. Východiskem je obec Lesná, odkud trasa vyráží do zalesněného území, které nebylo prakticky nikdy osídleno. Největší atraktivitou je Přírodní rezervace Podkovák a také Přírodní památka Na Kolmu, kde je soustava několika rybníků. Trasa je vhodná pro pěší i cyklisty (Prirodaceska.cz 2018, FOTOTURISTIKA.cz 2018, Mapy.cz 2018).

NS Historie sklářství

Na vzniku této naučné stezky se podílely Agentura ochrany přírody a krajiny ČR a Regionální pracoviště Správa CHKO Český les z finančních prostředků Ministerstva životního prostředí. Měří 6,4 km a má 13 zastavení. Jak již napovídá název, informuje především o místní sklářské tradici a způsobu života zdejších obyvatel, kteří odsud byli později odsunuti. Trasa začíná ve Staré Knížecí Huti, která jako jediná ze sklářských vesnic v okolí přežila poválečné zřízení hraničního pásma. Odtud se stezka vydává na sever k Huťskému rybníku, u kterého stávalo sídlo Nová Knížecí Hut', které však již takové štěstí nemělo. Následně pokračuje stezka kolem pozůstatků Arnoštovy leštiny k dalšímu zaniklému sídlu Stoupa. Poté se stezka vrací zpět do Staré Knížecí Hutě. Trasa je tedy okružní a je vhodná jak pro pěší, tak cyklisty (MaVlast.cz 2018, TACHOVSKO.com 2018, b), Mapy.cz 2018).

NS Přimda

Tuto naučnou stezku vytvořila společnost Kolowratovy lesy. Prochází územím CHKO Český les jen pouhých cca 600 metrů. Celkem však měří 8,5 km a má 12 zastavení. Začíná na náměstí v Přimdě a vede přes lyžařský areál Přimda, poté se stáčí kolem dálnice D5 až na jih do prostor zaniklého sídla Milov a odtud se vydává až k místní dominantě hradu Přimda. Následně stezka klesá dolů opět do města Přimda. Naučná stezka informuje především o historii hradu a města Přimda, ale také o historii rodu Kolowrat-Krakowských (Přimda.cz 2018, Mapy.cz 2018).

Vyhlídková NS

Stezka měří 10,7 km a má 11 zastavení. Informuje především o historii a přírodních zajímavostech v okolí trasy. Trasa je okružní se začátkem a koncem v Rozvadově. Značná část vede po silnici II. Třídy až téměř k hrázi Václavského rybníka, odtud pak pokračuje k rozhledně Milíře a přes Svatou Kateřinu se vrací zpět do Rozvadova (Mapy.cz 2018).

NS Milíře a vodní mlýny

Zřizovatelem této stezky byla obec Třemešné. Měří 19 km a je tak nejdelší stezkou v CHKO Český les. Má celkem 15 zastavení, dvě části, které se věnují starým řemeslům uhlířství a mlynářství. Začíná i končí u železniční stanice Třemešné pod Přimdou. Nejzajímavějším místem na trase je zřícenina kostela Svaté Apoleny, kolem kterého se nacházelo dnes již zaniklé stejnojmenné sídlo. Dále prochází stezka osadami Nová Ves a Málkov. Trasa je vhodná výhradně pro pěší turistiku (Mapy.cz, 2018).

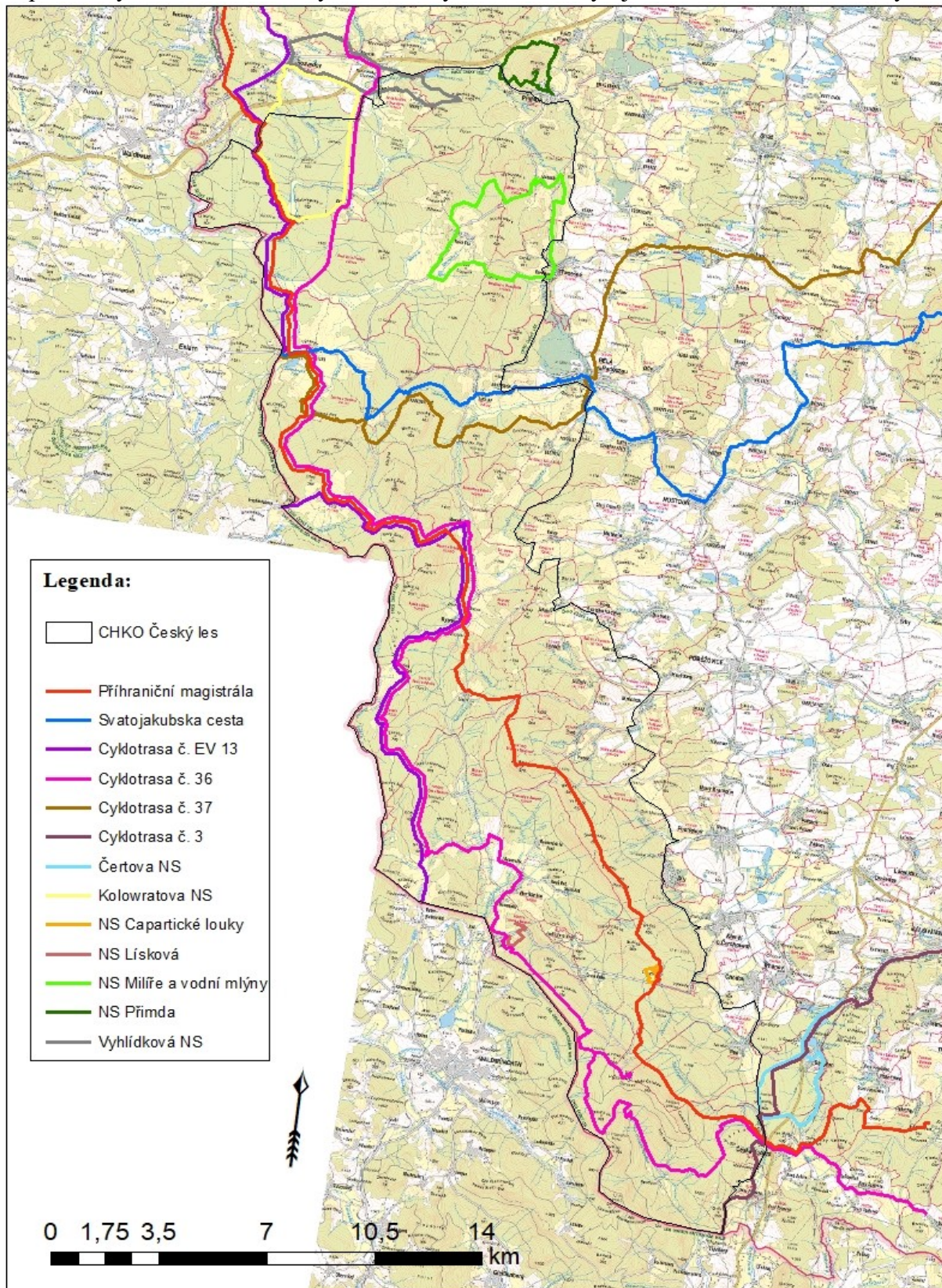
Příhraniční NS

Stezka vede pouze 2,5 km při hranici CHKO Český les, její celková délka činí 13,4 km. Je další stezkou, která má začátek i konec v Rozvadově a má celkem 11 zastavení. Mapuje historii Rozvadova a okolí, starý hraniční přechod a také muzeum železné opony. Významnou zastávkou je zaniklé sídlo Hraničky. Trasa vhodná pro pěší i cykloturisty (Oficiální stránky Obce Rozvadov 2018, Mapy.cz 2018).

Kolowratova NS

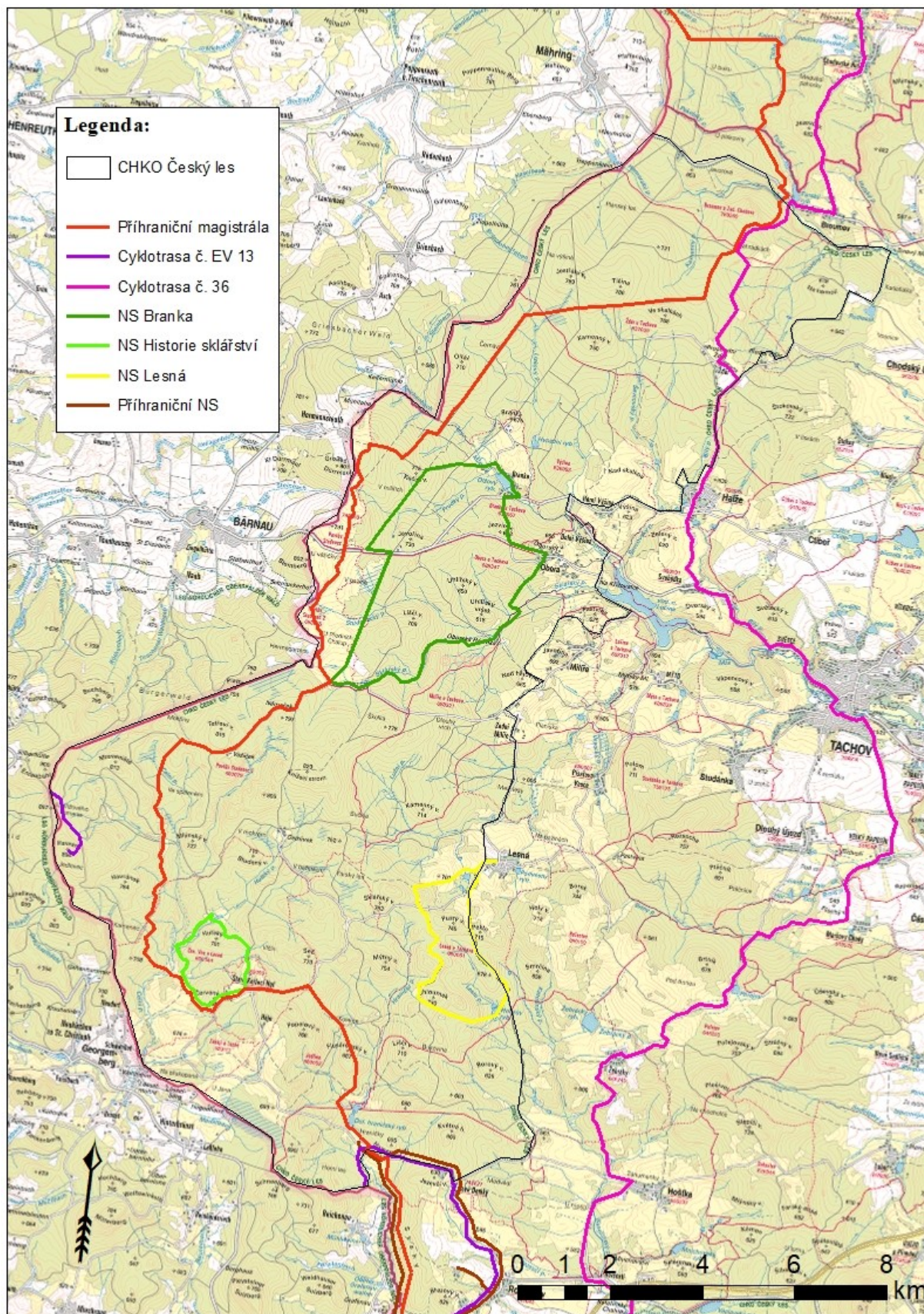
Naučná stezka mapující historii, kulturu a bohatství Kolowratského panství. Téměř celá vede po území Kolowratských lesů. Měří celkem 17 km a má 18 zastavení. Ty se však vážou i k dalším turistickým a přírodním zajímavostem a také k Českému lesu jako celku i konkrétně CHKO. I tato naučná stezka má začátek i cíl v Rozvadově. Vede přes Rybníčnou a Dianu, kde měli Kolowratové své sídlo na místním zámku. Přes Svatou Kateřinu se trasa vrací zpět do Rozvadova. Trasa je vhodná pro pěší i cyklisty (Kolowrat Krakowští 2018, Mapy.cz 2018).

Mapa č. 2: Významné turistické a cyklistické trasy a naučné stezky v jižní části území CHKO Český les

Zdroj: vlastní zpracování pomocí ArcGIS 2018, podkladová mapa z ČÚZK 2018

Mapa č. 3: Významné turistické a cyklistické trasy a naučné stezky v severní části území CHKO Český les

Zdroj: vlastní zpracování pomocí ArcGIS 2018, podkladová mapa z ČÚZK 2018

4.2.4 Trasy pro běžecké lyžování

V CHKO Český les je jen velmi málo upravovaných běžeckých stop v zimní sezóně. Vždy záleží na množství aktuální sněhové pokrývky, možnost umělého sněhu zde není možná. Nejvíce tras pro běžecké lyžování je kolem osady Capartice, kde se nachází přímo běžecký lyžařský areál. Dále je odtud také východisko na běžecký Čerchovský okruh. Neupravená trasa pak vede po hřebenu Haltravy a dále pak až k Bělé nad Radbuzou. V tachovské severní části je východištěm lyžařských tras u zaniklého sídla Zlatý potok. Odtud vedou upravené stopy směrem k rozhledně Havran a Křížovému kameni, kde je napojení na německé lyžařské středisko Silberhütte (Sportovní klub Sněhaři Domažlice 2018, Mapy.cz 2018).

4.2.5 Ubytovací a stravovací zařízení

V CHKO Český les se nachází pouze devět hromadných ubytovacích zařízení (viz tabulka č. 5). Jsou zde pouze dva hotely, a to Hotel Výhledy u Klenčí pod Čerchovem a Hotel Lesana v Peci. Nejhorší je situace v severní tachovské části, kde je pouze jeden penzion. Celkově je tak kapacita hromadných ubytovacích zařízení v oblasti kolem 250 lůžek (ČSÚ 2018, a, b).

V tabulce č. 5 je ukázáno také turisticko-rekreační zatížení území, které je v CHKO Český les malé. Hodnotová stupnice podle Vystoupila a kol. (2008) byla uvedena v rozboru literatury v kapitole č. 2.1.8 a tabulce č. 3. Podle té je hodnota malého zatížení menší než 9,9 lůžek/km² a tu žádná obec v CHKO Český les nepřevyšuje. Dopad turistiky na řešené území je tak velmi malý.

Obdobně špatná situace je i u stravovacích zařízení. Těch je v CHKO Český les pouze 16 a jsou převážně pouze v obcích a při hlavních silnicích (viz tabulka č. 6). Výjimkou je Restaurace Pleš na území obce Bělá nad Radbuzou, která leží v odlehlých lukách v místech stejnojmenného zaniklého sídla a také hospoda na nejvyšší hoře Čerchov. Obě fungují pouze v turistické sezóně (Firmy.cz 2018, a).

Tabulka č. 5: Hromadná ubytovací zařízení v CHKO Český les:

Obec	Počet a typ HÚZ	Počet lůžek	Rozloha obce v CHKO (km ²)	Počet lůžek na km ²	Turisticko-rekreační zatížení území
Bělá nad Radbuzou	1x ostatní	50	57,76	0,9	Malé
Klenčí pod Čerchovem	1x hotel	50	11,06	4,5	Malé
Mnichov	1x penzion	10	12,38	0,8	Malé
Pec	1x hotel	50	7,97	6,3	Malé
Rybník	1x penzion, 2x ostatní	30	36,39	0,8	Malé
Obora	1x penzion	10	15,46	0,6	Malé
Třemešné	1x turistická ubytovna	50	40,55	1,2	Malé
Celkem	2x hotel, 3x penzion, 1x turistická ubytovna, 3x ostatní	250	295,17	0,8	Malé

Zdroj: vlastní zpracování podle dat ČSU 2018, a, b)

Tabulka č. 6: Stravovací zařízení v CHKO Český les

Obec	Počet stravovacích zařízení
Bělá nad Radbuzou	2
Česká Kubice	1
Klenčí pod Čerchovem	3
Mnichov	1
Nemanice	1
Pec	2
Rybník	2
Broumov	1
Obora	1
Rozvadov	1
Třemešné	1

Zdroj: vlastní zpracování podle dat Firmy.cz 2018, a)

4.2.6 Sportovní, rekreační a turistické zázemí

V CHKO Český les je sportovní, rekreační a turistické zázemí na velmi nízké úrovni. Největším centrem je Rekreační středisko Rybník, kde je k využití venkovní hřiště, bowling, posilovna či wellness. Jinak jsou však hřiště a jiné sportovní areály zřízeny převážně ve větších obcích a mimo území CHKO. Sportovní haly či tělocvičny se nachází v Klenčí pod Čerchovem, Bělé nad Radbuzou a Postřekově. K rekreaci slouží především Přírodní koupaliště Babylon či krytý Plavecký areál Přimda. Zde se také nachází jediné lyžařské středisko v okolí, a to Lyžařský areál Přimda. Lyžařská sjezdovka je i na vrchu Sádka u obce Díly, ta však již poslední roky nespustila provoz kvůli nedostatku sněhové pokrývky. V Bělé nad Radbuzou a na Přimdě lze využít fitcentrum.

Přímo v oblasti CHKO se nenachází žádné turistické informační centrum. Ty jsou však zřízeny v jeho nejbližším okolí, v Domažlicích, Klenčí pod Čerchovem, Poběžovicích, Bělé nad Radbuzou, Přimdě a Tachově. Pro turisty jsou vybudovány tři rozhledny, a to na Čerchově, Havranu a rozhledna Milíře u Rozvadova. Věž na Velkém Zvonu slouží k vojenským účelům a není tak přístupná veřejnosti. (Firmy.cz, b), Mapy.cz 2018).

Ze zjištěných informací o materiálně-technické základně cestovního ruchu je patrné, že infrastruktura cestovního ruchu je v CHKO Český les na slabé úrovni. Především je v oblasti nízký počet ubytovacích a stravovacích zařízení. Turisté musí do oblasti převážně dojíždět z Domažlic, Tachova, Poběžovic či jiných míst, které nabízejí ubytovací služby. Plusem je naopak poměrně rovnoměrné rozložení a počet turistických a cyklistických tras v oblasti. Návštěvníkům je také k dispozici 11 naučných tras.

4.3 Hlavní aktéři a subjekty působící v cestovním ruchu v zájmovém území

Tato podkapitola stručně představuje subjekty, které se v CHKO Český les podílejí na vytvoření a provázání atraktivit služeb cestovního ruchu. Patří sem i orgány veřejné správy, tedy obce a svazky obcí, které se sdružují za účelem vzájemné spolupráce.

Regionální pracoviště Správa CHKO Český les

Tento úřad vykonává v zájmovém územím státní správu v oblasti ochrany a krajiny podle Zákona č. 114/92 Sb. Rozhoduje např. o možnosti výstavby v CHKO, vyjadřuje se k hospodaření v lesích, vyhláší přírodní památky a rezervace a vede přestupková řízení s narušiteli zákona. Její činností je však také ekologická výchova a práce s veřejností. Organizuje přednášky a exkurze, vydává tiskoviny, příspěvky do publikací nebo médií a podílí se také na budování naučných stezek, turistických chodníků nebo informačních tabulí (Regionální pracoviště Správa CHKO Český les 2018).

Místní akční skupina Český les

Tento subjekt je jedním ze dvou místních akčních skupin v CHKO Český les. Členem MAS Český les je 77 obcí se sídlem ve Starém Sedlišti na Tachovsku. Hlavním cílem spolku je realizace Strategie komunitně vedeného místního rozvoje na období 2014 – 2020. Co se týče cestovního ruchu, je jejich největší snahou zvýšení spolupráce informačních center, výstavba ubytovacích a stravovacích zařízení, značení naučných a tematických stezek, zefektivnění prezentace atraktivit a infrastruktury cestovního ruchu, zavedení destinačního managementu a rozvoj spolupráce na principu metody LEADER (MAS Český les 2018).

Místní akční skupina Zlatá cesta

MAS Zlatá cesta byla založena v roce 2006 na základě historické středověké Zlaté cesty, která zdejší region rozvíjela. Z administrativního hlediska tvoří tuto místní akční skupinu město Tachov a šest dalších obcí v ORP Tachov. Snahou MAS je zvýšení kvality života venkovského regionu a aktivizace místního potenciálu. Vzájemnou spoluprací s MAS Český les se snaží např. o rozvoj geoturistiky a péče o přírodní a kulturní památky v rámci Česko-Bavorského geoparku. Subjekt se také podílí na přeshraniční spolupráci. Spolu s německým spolkem Via Carolina e.V. vznikl projekt Regionální destinační management venkovského cestovního ruchu Zlatá cesta. Jedná se o propojení a vzájemnou spolupráci subjektů podílejících se na regionálním cestovním ruchu. Aktuální projekt Čechy a Bavorsko na Zlaté cestě se zase snaží o zvýšení atraktivity okresů Tachov, Neustadt a Tischenreuth (MAS Zlatá cesta 2018).

Geopark GeoLocí

Tento národní geopark se rozkládá na území okresu Tachov a přiřazeno je k němu také správní území obce Úterý. Snaží se o představení kouzla místní krajiny, spoluvytvářené geomorfologickými procesy a následným působením člověka, především pozůstatky po jeho důlní a hornické činnosti. Tento potenciál území se snaží chránit, ale také vhodnou formou využít pro rozvoj šetrného cestovního ruchu a zvýšit ekonomické nezávislosti regionu (GeoLocí 2018).

Mikroregion Borsko

Jedná se o dobrovolný svazek osmi obcí, který usiluje o zvýšení atraktivity mikroregionu Borsko formou rekreace a cestovního ruchu. Svazek spolupracuje s bavorským městem Pleystein (Mikroregion Borsko 2018).

Mikroregion Chodská liga

Tento dobrovolný svazek obcí byl založen v roce 1998 a v současné době sdružuje 13 obcí. Sídlo má v Klenčí pod Čerchovem, kde provozuje Chodské regionální informační středisko. Soustředí se především na rozvoj cestovního ruchu. V roce 2003 založili přeshraniční projekt **Akční spolek Čerchov**, který sdružuje šest bavorských a již zmíněných 13 obcí. Pro programové období Evropské Unie 2014 – 2020 je v rámci udržitelné restrukturalizace cestovního ruchu připraveno např. přeshraniční propojení a zhodnocení regionální infrastruktury pro zimní sporty (Mikroregion Chodská liga 2018).

Svazek Domažlicko

Spolek, jehož celý oficiální název zní Svazek českých měst a obcí v česko-bavorském pohraničním prostoru Domažlicko, zavedl svoji činnost již v roce 1993 a v současnosti má celkem 52 členů. Nyní subjekt realizuje Strategii rozvoje spolku za období 2010 – 2020. Z hlediska cestovního ruchu usilují především o rozvoj marketingu, rozvoj a koordinaci služeb, rozvoj nových forem cestovního ruchu a rozvoj infrastruktury. Jedním z projektů je např. Přeshraniční region Gibacht/Čerchov – aktivně v přírodě, ve kterém jde o zvýšení kvality nabídek celoročních aktivit v přírodě a udržitelný přeshraniční rozvoj oblasti z ekologického,

ekonomického a organizačního hlediska. Současným důležitým projektem je Naučná stezka Lučina – skanzen odhalené minulosti. Jeho cílem je zachování a oživení zaniklého sídla Lučina/Grafenried postupným zdokumentováním a zajištěním odkrytých pozůstatků bývalého sídla a zřízení naučné stezky. Partnery projektu je také obec Nemanice, správa přírodního parku Horní Bavorský les a Akční spolek Čerchov (Svazek Domažlicko 2018, a).

Mikroregion Dobrohost

Svazek šesti obcí vznikl v Poběžovicích v roce 2005. Zabývá se především budováním cyklostezek, zlepšení podmínek cestovního ruchu, obnova drobných sakrálních památek (křížů, kapliček). Spolupracuje především s MAS Český les a také s německými svazky, především partnerským městem Schönsee. V posledních letech se subjekt zasloužil o značení regionálních cyklotras, např. Bavorsko – česká stezka přátelství spojující německý Nabburg, Poběžovice a Horšovský Týn (Mikroregion Dobrohost 2018).

Všech osm výše uvedených subjektů se snaží v CHKO Český les o rozvoj cestovního ruchu především formou šetrného a udržitelného cestovního ruchu (popsán v rozboru literatury v kapitole č. 2.1.3). Chráněnou krajinnou oblast převážně spravuje Regionální pracoviště Správa CHKO Český les. Nejvíce projektů pak provádí převážně MAS Český les a také Svazek obcí Domažlicko. Všichni zmiňovaní aktéři se snaží o vzájemnou spolupráci mezi sebou, ale také o spolupráci se spřátelenými svazky na německé straně hranice.

5 Zaniklá sídla v CHKO Český les

Podle Procházky (2013) se v oblasti Českého lesa nacházelo celkem 95 skutečně zaniklých sídel, vsí a samot, které zanikly vlivem politických událostí po 2. světové válce. Pro tuto diplomovou práci bylo metodicky vyselektováno 60 sídel, která skutečně zanikla na území současné Chráněné krajinné oblasti Český les a byla uvedena v Historickém lexikonu obcí České republiky 1869 – 2011.

U všech zkoumaných zaniklých sídel byl proveden osobní průzkum v terénu, kde byl zjišťován především jejich současný stav a pozůstatky. U vybraných sídel byly zhotoveny také fotografie, které jsou uvedeny v přílohách. Ze 60 zaniklých sídel se jich 38 nacházelo v okrese Domažlice a 22 v okrese Tachov. Všechna zaniklá sídla jsou představena v tabulce č. 7 a také na mapách č. 4 a č. 5.

V Historickém lexikonu obcí České republiky 1869 – 2011 byly zjištěny údaje o počtu obyvatel v letech Sčítání lidu, domů a bytů z let 1869 – 1960. V roce 1970 už byla všechna sídla vylidněná a zbořená. Z publikací *Putování po zaniklých místech Českého lesa: I. Domažlicko* (Procházka 2011) a *II. Tachovsko* (Procházka 2013) byly čerpány informace o historii každého sídla, především pak o tom, jakou nejvýznamnější funkci sídlo plnilo. Sledováno také bylo napojení zaniklých sídel na síť turistických tras nebo cyklotras. V následujících odstavcích je popsáno 10 vybraných zaniklých sídel v oblasti. Uveden je jejich český i německý název. Proč byla zvolena právě tato sídla je popsáno v metodice (kapitola č. 3).

Bystřice (Fichtenbach)

První zmínka z roku 1753 jako Fichtenbacher Glashütten. Ves byla proslulá průmyslovou, především sklářskou výrobou, která zde fungovala až do roku 1934. V roce 1930 zde stálo 34 domů obydlených 331 obyvateli, z toho bylo 221 Němců, 97 osadníků se hlásilo k československé národnosti. Zaniklé sídlo se nachází v k.ú. Folmava. Dnes se dochovala pouze bývalá budova roty a zbytky školy. Místem prochází zelená turistická značka (Procházka 2007, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, a).

Jedlina (Neulosimthal)

První pokusy o založení vsi proběhly v roce 1626, avšak velmi utrpěla během třicetileté války, a tak je v roce 1648 uváděna jako pustá. Poté se ovšem ves začala rychle rozvíjet.

V 18. století zde od poddaných probíhaly četné rebelie. V sídle stával kostel s farou, poštovní úřad, četnická stanice, tři až čtyři hostince a několik obchodů. Stávala zde také vesnická Günterova nemocnice. V roce 1930 stálo v Jedlině 93 domů a žilo 530 obyvatel. V 50. letech byla ves zničena, kromě kostela, který však zničil v roce 1963 požár po zásahu blesku. Jedlina se rozkládala asi 2 km severně od státní hranice mezi též zaniklými sídly Zahájí a Hraničky. Ze sídla se dochoval památník obětem 1. světové války či základy kostela v hromadách suti. Sídlem prochází cyklotrasy č. 2 174 a č. 2 238. Jižně od sídla se nachází přírodní rezervace Na Požárech, která má chránit vzácné tetřevy (Procházka 2011, ČSÚ 2007, b). Fotografie pozůstatků viz příloha č. 23.

Křížová Huť (Kreuzhütte)

První zmínka o Křížové Huti je z roku 1708, kdy zde byla založena sklárna na úpatí vrchu Starého Herštejna. Ta fungovala až do roku 1890, kdy byl její provoz uzavřen. V sídle poté mnoho obyvatel nezůstalo a postupně se vyliďňovala. V roce 1930 jsou tu uvedeny již jen tři domy, v nichž žilo 35 obyvatel, ze kterých se sedm hlásilo k československé a 28 k německé národnosti. Zaniklé sídlo se nacházelo nad údolím Nemanického potoka napravo od silnice z Nemanic do Závisti v k.ú. Mýtnice. Z hutní budovy se dochovaly výrazné terénní relikt, jsou zde i zbytky hlavní tavicí pece. Sklárna na Křížové Huti patří k významným technickým a archeologickým památkám Českého lesa. Zbytky sklárny jsou nyní nově zastřešeny a vzniklo zde také odpočívadlo pro návštěvníky a také je zde umístěna informační tabule (Procházka 2007, ČSÚ 2017, a). Fotografie pozůstatků sídla viz příloha č. 5.

Lísková (Haselbach)

Nejstarší zmínky o sídle se objevují v roce 1546, kdy v místě zvaném Haselbach zemřel furthský hejtman Georg Feil. Až do roku 1708 sídlo patřilo k Horní Falci, poté připadla k Čechám a definitivní průběh hranice byl vyznačen roku 1766. V 19. století se zprovoznila cesta mezi Klenčím a Lískovou, a ta se stala hraničním přechodem s celnicí a také oblíbeným výletním místem s několika restauracemi. Na počátku 20. stol. zde stála škola, poštovní úřad a pobočka spořitelny. V roce 1930 měl Haselbach 56 domů a 449 obyvatel, z toho se 369 hlásilo k německé a 76 k československé národnosti. Po roce 1945 získala ves české jméno Lísková, avšak ocitla se v zakázaném pásmu, což předznamenalo její rychlý zánik. Poslední budovy zde byly zbořeny v roce 1956. Sídlo stávalo při hranici s Německem nad údolím Černého potoka, později se rozrostla až k silnici. Z původního sídla se nedochovalo téměř nic, pouze nevýrazné

zbytky zdiva. V roce 1990 byl zde otevřen hraniční přechod Lísková – Höll a postavila se celnice a nová zástavba, především komerční stavby jako benzinová pumpa, kasino, vietnamská tržnice apod. Zaniklé sídlo připomíná naučná stezka, informační tabule s velkým množstvím černobílých fotografií, prochází zde i modrá turistická značka a cyklotrasa č. 36 (Procházka 2007, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, a). Fotografie pozůstatků sídla viz příloha č. 6.

Lučina (Gragenried, Ober Grafenried)

První zmínky o vsi Grafenried sahají podle německé krajanské literatury až do 12. století. Je to tak výjimka oproti ostatním osadám v českém pohraničí, které se masově zakládaly až na konci 15. století. Ves původně náležela k sousední Horní Falci, k českému království byla připojena mezi roky 1707 – 1708, k definitivní hraniční smlouvě až v roce 1764. Stával zde významný statek, jehož majetek sahal po širém okolí Grafenriedu. Původně zde byla sklářská tradice, která však postupně mizela a místní obyvatelé se živili spíše tkalcovstvím a chovem dobytka. Po připojení k Čechám však začal Grafenried postupně hospodářsky upadat. Významnou stavbou byl kostel, jehož zbytky se dochovaly dodnes. V roce 1930 stálo v Grafenriedu 41 usedlostí, v nichž žilo 247 obyvatel, z toho 231 se hlásilo k německé národnosti, 14 k československé a dvě osoby jsou uvedeny jako cizinci. Název Lučina dostalo sídlo až v roce 1945, který se však nikdy neujal a dodnes obyvatelé zde místu říkají Grafenried. Po roce 1950 zde začaly demoliční práce, které však byly dosti nekontrolovatelné. Z nařízení vycházelo zachovat hřbitov a kostel, vzhledem k jeho historické hodnotě. Do objektu však následně nastoupila rota PS, která potají kostel odstřelila a zbořila i ostatní zbylé domy a následně místo opustila. Sídlo se rozkládalo v horském sedle v blízkosti státní hranice 3 km západně od Nemanic. Na místě se dochovalo mnoho viditelných zbytků místních budov. Nejvýznamnější jsou zbytky kostela, hřbitova, podstavce sochy sv. Jana Nepomuckého a bývalé hospody. Lučina se stala významným archeologickým nalezištěm a díky tomu se poodhalilo několik dalších zbytků usedlostí. Vzniklo zde několik informačních popisků, a i díky nádherné okolní přírodě se Lučina stala oblíbeným výletním místem. V blízkosti se nachází pěší hraniční přechod Lučina – Unter Grafenried a prochází tudy zelená turistická značka a také cyklotrasa č. EV13. V současnosti Svazek obcí Domažlicko realizuje projekt naučné stezky po zaniklé obci (Procházka 2007, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, a). Fotografie pozůstatků sídla viz příloha č. 8.

Pavlův Studenec (Paulusbrunn)

První usedlost z Pavlova Studence byla vystavěna v roce 1648, původně zde stávala studánka Paulsen Prunner. V sídle stál mlýn, kostel a sedm hostinců, a tak se postupem doby měnila na turistické letovisko. Pavlův Studenec byl nejlidnatějším zaniklým sídlem v Českém lese, v roce 1930 zde ve 166 domech žilo 958 obyvatel. Zaniklé sídlo se nacházelo při státní hranici naproti hornofalckému městu Bärnau. Sídlo bylo značně rozlehlé. Současně jádrem bývalého sídla prochází silnice mezi Tachovem a Bärnau, stávala zde celnice, která je nyní předělaná na čerpací stanici. Ze sídla se dochovaly zbytky hřbitova, propadlé sklepy a základy některých usedlostí. Místem prochází červená turistická značka a cyklotrasy č. 2 169, č. 2 170 a č. 2 172 (Procházka 2011, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, b).

Pleš (Plöss)

Nejstarší historická zpráva o vsi je z německé literatury k roku 1606. Ves však byla založena nejspíše již v 2. pol. 16. století. Tak jako jinde v okolních sídlech i zde stávala původně sklárna. Významnou stavbou zde však byl kostel svatého Jana Křtitele, dále pak hostinec, následně restaurace, škola, další kostel a také mlýn a pila. V roce 1930 stálo v Pleši 105 domů, v nichž žilo 726 obyvatel. Z toho bylo 707 Němců, osm Čechoslováků a 11 cizinců. Po roce 1945 byla ves dosídlena Čechoslováky, ovšem v 50. letech se ves ocitla v zakázaném pásmu, a tak následovala demolice staveb, zbyla pouze bývalá hájovna. Následně sloužilo místo rotě pohraniční strážě, která na vrcholu Velký Zvon vystavěla hlásku. Po roce 1989 se na Pleš částečně vrátil život, byl otevřen hraniční přechod Pleš – Friedrischäng a bývalá hájovna je dnes v létě využívána jako oblíbená restaurace pro turisty. Pleš se nacházela na planině v nadmořské výšce 730 m. n. m. zhruba šest km jihovýchodně od Železné. Z bývalé zástavby se nedochovalo téměř nic, místo však pietně připomíná hřbitov a základy kostela. Místem prochází červená a zelená turistická značka a také cyklotrasy č. EV13, č. 36 a č. 2 230 (Procházka 2007, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, a). Fotografie pozůstatků viz příloha č. 13.

Přední Zahájí (Vorder Waldheim)

V roce 1607 koupil zdejší prostory sklářský podnikatel Pavel Schürer, který vlastnil i Mostek na Domažlicku. Dostal také povolení zde vybudovat sklárnu, obytné budovy a pivovar. Postaven byl především panský statek, na kterém se v historii vystřídal několik majitelů. Při vsi stával mlýn s rybníkem. V roce 1930 mělo Přední Zahájí 27 usedlostí a 165 obyvatel.

Ves se nacházela přímo na hranici s Německem při cestě ze Zadního Zahájí. Z usedlostí se dochovaly pouze nevýrazné základy a místní kříž ze mlýna a na vrcholu nad sídlem také základy panského statku. Místem prochází zelená turistická značka a cyklotrasa č. 2 138 (Procházka 2011, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, b). Fotografie pozůstatků viz příloha č. 24.

Valtířov (Waltersgrün)

Ves Valtířov byla jednou z nejstarších osídlených oblastí v Českém lese. Byla již uvedena ve falsu listiny z roku 1115, kterou panovník daroval Valtířov klášteru v Kladrubech. Během husitských válek však ves zanikla a znovuobnovena byla až kolem roku 1695. V sídle stával středověký kostel a při potoku také mlýn, na jehož místě dnes stojí samota Oslí Mlýneček. V roce 1930 tu stálo 61 domů a žilo 273 obyvatel, z toho 264 Němců a devět Čechoslováků. Ves byla zničena v roce 1954, některé stavby však vydržely ještě několik desetiletí. Prastará ves stávala na jedné z větví řezenské stezky asi 3 km západně od Nového Kramolína při silnici do Nemanic. Dnes se z Valtířova nedochovalo téměř nic, místo připomínají pouze zbytky základových zdí, rybníček a také kamenný křížek. Místem prochází zelená a modrá turistická značka (Procházka 2007, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, a). Fotografie pozůstatků viz příloha č. 20.

Zlatý Potok (Goldbach)

Již roku 1587 se zde objevují první sklářské pece. Sklárna je zde však založena až v 1. pol. 18. stol. V roce 1743 je zde již zmiňována osada. Kromě sklárny zde stávala např. také myslivna, škola či hostinec. V roce 1930 je tu uváděno šest domů a 78 obyvatel. Zlatý Potok se nacházel na mýtině uprostřed lesů pod vrcholem Havran v k.ú. Pavlův Studenec. Ves byla významnou křižovatkou cest. Dnes se dochovaly zříceniny základů některých budov. Místem prochází červená, žlutá a zelená turistická značka a cyklotrasa č. 2 171. Především v zimním období bývá místo oblíbeným východiskem lyžařských tras (Procházka 2011, Mapy.cz 2017, ČSÚ 2017, b). Fotografie pozůstatků viz příloha č. 28.

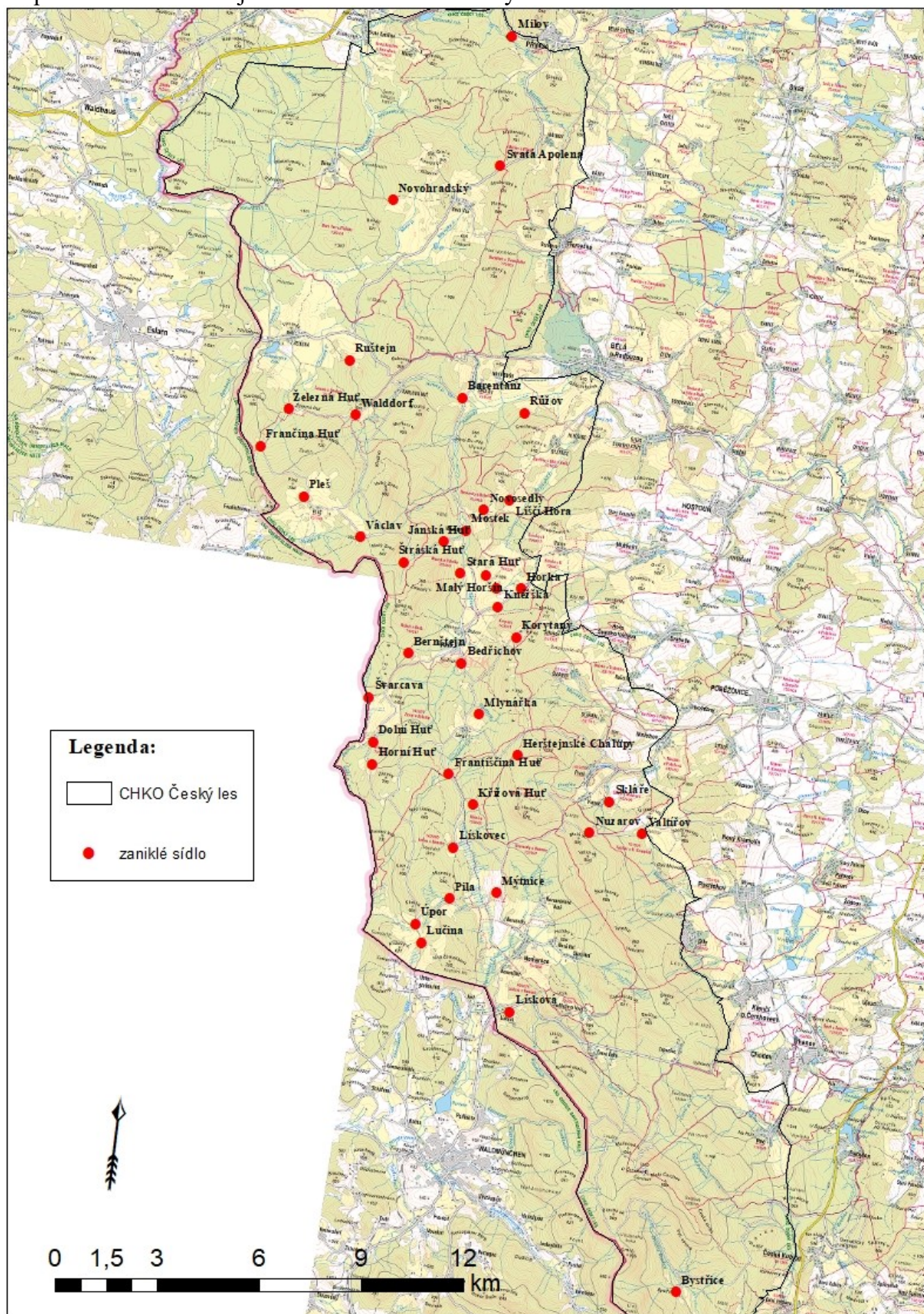
Tabulka č. 7: Počet obyvatel v zaniklých sídlech na území CHKO Český les v letech 1869 - 1960

Název obce	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950	1960	Funkce sídla	Viditelné zbytky
Bärentanz	14	10	10	13	14	10	10	3	0	obytná	ne
Bedřichov	132	149	165	162	152	135	97	2	0	pracovní	ano
Bernštejn	150	122	139	114	140	144	98	0	0	zemědělská	ne
Bystřice	435	703	687	714	496	386	331	15	0	pracovní	ano
Česká Ves	209	211	219	197	195	168	125	1	0	obslužná	ne
České Nové Domky	360	317	335	324	266	258	255	0	0	obslužná	ne
Dolní Huť	416	413	423	442	428	416	385	0	0	pracovní	ano
Frančina Huť	154	174	215	192	164	172	157	0	0	pracovní	ne
Františčina Huť	96	110	107	61	56	44	34	0	0	pracovní	ne
Herštejnské Chalupy	171	187	175	176	233	245	224	0	0	zemědělská	ne
Horka	34	37	37	39	33	34	31	0	0	obytná	ne
Horní Huť	191	208	262	295	329	408	414	0	0	pracovní	ano
Hraničky	514	448	438	383	361	340	334	9	0	pracovní	ne
Hraničná	238	150	133	129	125	129	123	0	0	obytná	ne
Jalový Dvůr	116	100	84	90	78	78	75	11	0	zemědělská	ne
Janská Huť	117	123	53	89	78	61	62	0	0	pracovní	ano
Jedlina	674	496	476	461	528	491	530	31	12	obslužná	ano
Kněžská	29	25	22	30	32	26	25	0	0	obytná	ano
Korytany	262	259	262	264	248	232	239	0	0	obslužná	ne
Křížová Huť	91	59	32	26	35	27	35	0	0	pracovní	ano
Lísková	509	628	574	542	538	455	449	59	0	obslužná	ne
Lískovec	319	296	294	231	230	199	160	0	0	pracovní	ano
Liščí Hora	123	117	119	113	106	105	100	4	0	obytná	ano
Lučina	308	358	337	289	289	285	247	0	0	obslužná	ano
Malý Horšín	49	50	50	50	52	51	37	5	16	obytná	ne
Milov	188	173	153	169	171	163	144	49	27	pracovní	ano
Mlynářka	54	49	53	48	65	43	42	0	0	obytná	ne
Mostek	195	173	201	195	205	221	260	6	0	obslužná	ne
Mýtnice	212	227	233	245	233	251	188	0	0	obslužná	ne
Nová Huť	315	180	172	78	92	111	90	4	0	pracovní	ne
Nová Knížecí Huť	175	171	102	73	61	59	71	0	0	pracovní	ne
Novohradský	154	133	137	146	154	158	136	61	0	zemědělská	ne
Novosedly	185	219	215	254	262	290	298	0	0	obytná	ne
Nový Haimhausen	480	516	513	531	529	508	524	122	0	obslužná	ne
Nuzarov	132	139	151	181	185	185	158	0	0	obytná	ne
Pavlova Huť	52	58	53	52	79	88	86	7	0	pracovní	ne
Pavlův Studenec	1007	802	813	892	893	846	958	186	0	obslužná	ano

Pila	234	235	221	212	227	224	230	0	0	pracovní	ano
Pleš	492	518	578	575	642	687	726	36	0	obslužná	ano
Pomezná	260	193	195	192	181	175	148	35	0	obytná	ne
Přední Zahájí	290	199	229	217	185	183	165	0	0	obslužná	ne
Ruštejn	186	221	241	202	183	171	174	13	0	zemědělská	ne
Růžov	116	91	104	100	108	106	89	7	0	obytná	ano
Skláře	91	68	78	91	121	98	80	0	0	pracovní	ano
Skláře	209	71	35	26	25	29	8	0	0	pracovní	ne
Stará Huť	295	298	311	297	360	396	435	0	0	pracovní	ne
Stoupa	257	199	220	214	205	184	173	3	0	pracovní	ne
Svatá Apolena	67	61	47	44	34	42	36	0	0	obytná	ano
Štráská Huť	18	11	18	12	9	6	4	0	0	pracovní	ano
Švarcava	99	113	108	104	135	124	96	0	0	obytná	ne
Úpor	317	283	274	282	286	243	194	0	0	pracovní	ne
Václav	288	300	323	366	371	403	453	0	0	obslužná	ano
Valtířov	363	313	344	370	375	332	273	6	0	zemědělská	ne
Velký Horšín	88	82	80	80	103	97	81	13	9	zemědělská	ano
Větrov	73	68	77	79	111	101	100	0	0	obytná	ne
Walddorf	188	232	233	227	216	200	176	0	0	obslužná	ano
Zadní Zahájí	289	165	164	154	152	143	139	0	0	obslužná	ano
Zlatý Potok	296	202	190	177	79	92	78	69	6	pracovní	ano
Žebrácký Žďár	246	198	199	162	181	167	154	4	0	obytná	ne
Železná Huť	66	150	138	46	37	59	42	7	0	pracovní	ne
Celkem	13688	12861	12851	12519	12461	12084	11586	768	70		

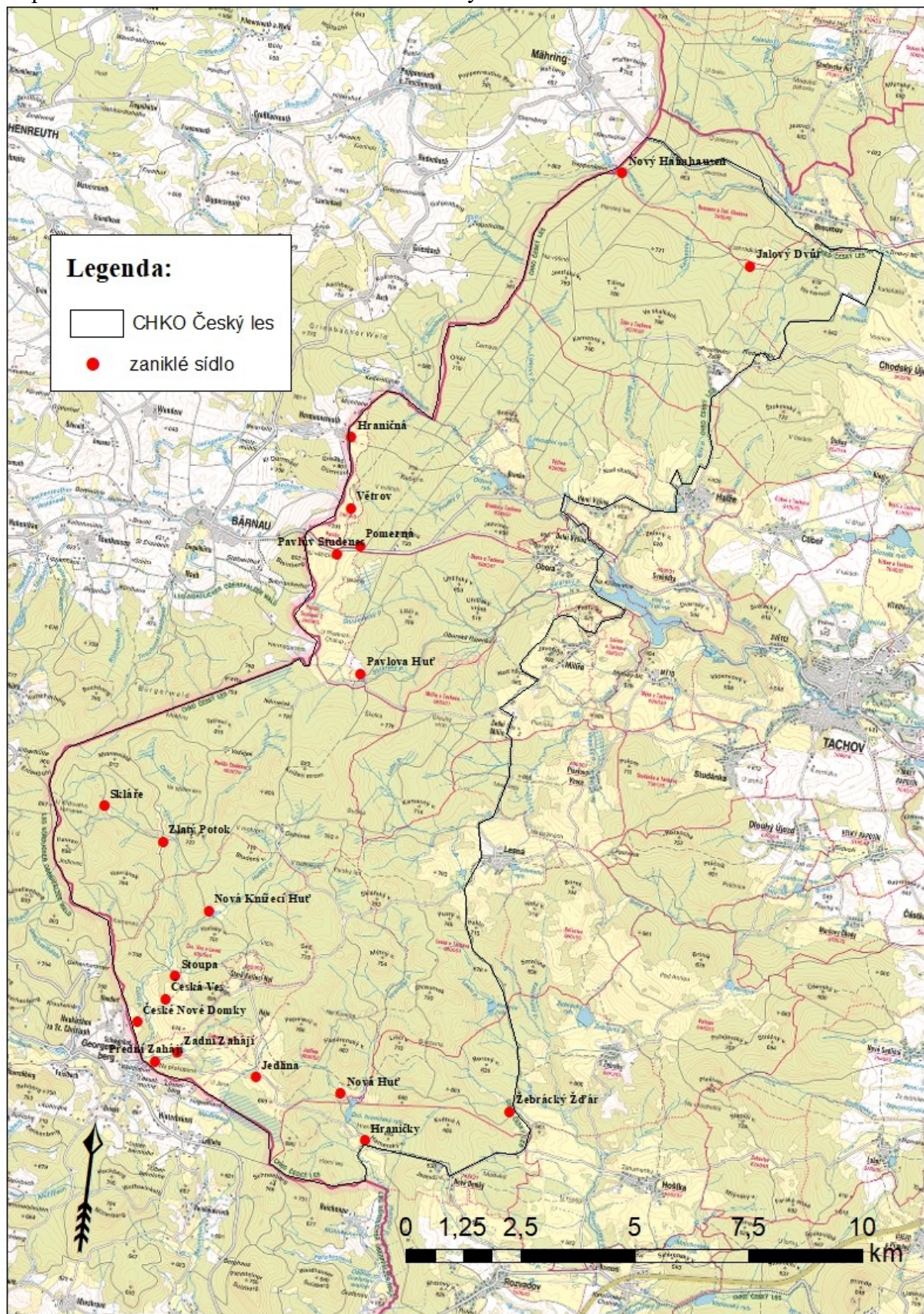
Zdroj: vlastní zpracování na základě terénního průzkumu a podle dat Historického lexikonu obcí 2018

Mapa č. 4: Zaniklá sídla v jižní části území CHKO Český les

Zdroj: vlastní zpracování pomocí ArcGIS, ČÚZK 2018

Mapa č. 5: Zaniklá sídla v severní části CHKO Český les

Zdroj: vlastní zpracování podle ArcGIS, ČÚZK 2018

5.1 Zhodnocení zaniklých sídel v CHKO Český les

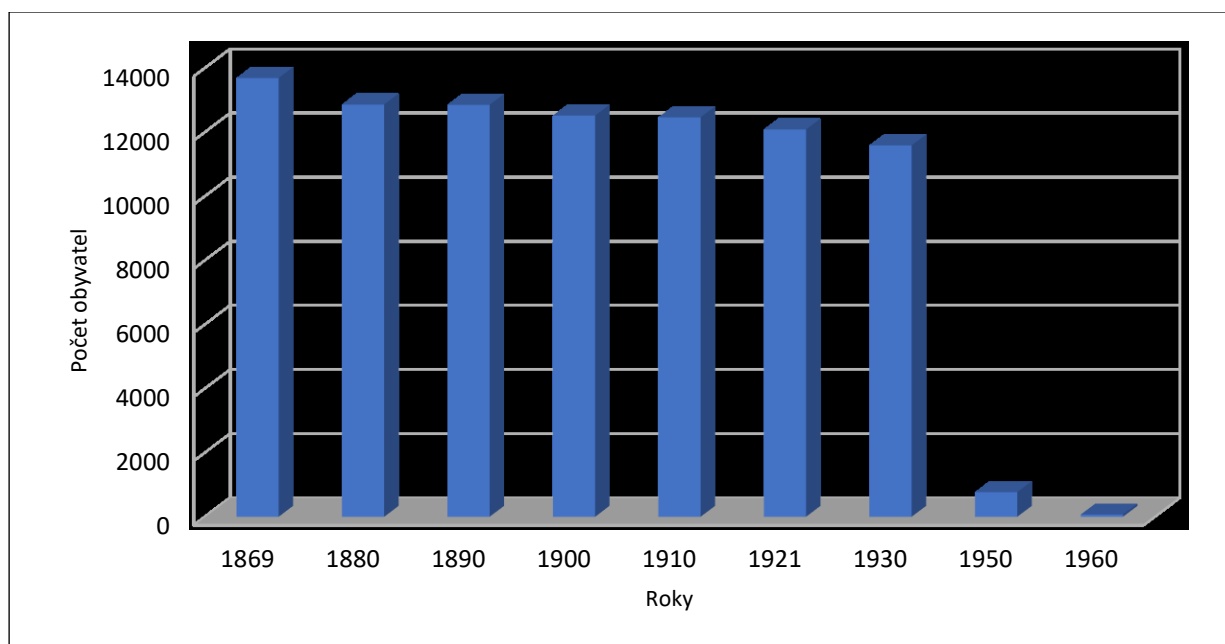
Počet obyvatel v letech 1869 – 1930 ve sledovaných sídlech mírně klesal (viz graf. č. 1). Neplatilo to však pro všechna sídla, každé mělo jiný průběh vývoje počtu obyvatel, u některých sídel počet obyvatel před zánikem naopak vzrůstal, viz např. Herštejnské Chalupy, Horní Huť či Mostek. Celkem žilo v roce 1930 v místních zaniklých sídlech 11 586 obyvatel. Zaniklá sídla byla nejprve rozdělena podle počtu obyvatel v roce 1930 na čtyři kategorie (viz metodika kapitola č. 3 a graf č. 3). Nejvíce se v CHKO Český les nacházela menší sídla do 100 obyvatel, a to 39 %. Naopak nad 400 obyvatel mělo jen osm sídel, tedy 19 % všech sledovaných zaniklých sídel. Nejlidnatějším sídlem byl Pavlův Studenec, ve kterém v roce 1930 žilo 958 obyvatel. Naopak nejméně obyvatel mělo v témže roce sídlo Štráská Huť, ve kterém byly evidovány pouze čtyři obyvatelé. Jak již bylo popsáno v kapitole č. 2.3, po roce 1945 nastalo postupné vysídlování a demolice objektů v českém pohraničí. Některá sídla se vylidnila již před sčítáním lidu, domů a bytů v roce 1950, u ostatních se čekalo na podobný osud o pár let déle. Do roku 1950 ubylo v oblasti 93 % veškerého obyvatelstva, statistiky uvádějí 768 obyvatel, více než polovina sídel však už byla vylidněná. V roce 1960 jsou evidovány obyvatelé pouze v pěti sídlech. V Jedlině, Malém a Velkém Horšíně, Milově a Zlatém potoku žilo dohromady 70 obyvatel.

Dalším kritériem, podle kterého se dala kategorizovat zaniklá sídla, byla nejvýznamnější funkce, kterou sídlo plnilo. Funkcí sídel se zabýval např. Perlín (2008) nebo Hampl, Gardavský a Kühnl (1989) viz kapitola č. 2.3. Je jasné že většina sídel plnila více funkcí, bylo proto nutno vybrat tu pro obec hlavní. Také zde byla sídla rozdělena do čtyř kategorií s obytnou, pracovní, obslužnou a původní zemědělskou funkcí. Přesně polovina zaniklých sídel měla převážně obytnou nebo obslužnou funkci. Jak již bylo zmíněno v kapitole č. 2.3, obytnou funkci plnila i zde menší sídla, která měla ve většině případů pouze obecní úřad. Obslužnou funkcí se naopak vyznačovala největší sídla, která měla pracovní místa pro obyvatele, ale také zde byly provozovány různé veřejné služby. Nejvíce sídel však plnilo funkci převážně pracovní, a to 38 %. Jednalo se především o sídla, ve kterých byl provozován sklářský průmysl, tedy sklářské hutě (např. Dolní Huť, Horní Huť, Křížová Huť, Bystřice). Místní obyvatelstvo pracovalo převážně ve sklárnách. U sedmi sídel se vyznačovala ještě primární zemědělská funkce. Jednalo se o sídla, která patřila historicky pod nějaké panství nebo statek. Místní obyvatelé se živili převážně pracemi na polích nebo v lese. Znázornění sídel podle jejich převážné funkce vyjadřuje graf č. 2 a také mapy č. 6 a č. 7.

Bylo nutné také rozlišit, zda se ze zaniklých sídel něco dochovalo. Místa, kde jsou alespoň viditelné pozůstatky, jsou pro turisty rozhodně zajímavější než ta, kde se nic nedochovalo. Viditelné pozůstatky a základy budov se nachází u 24 sídel. Z více než poloviny sledovaných sídel se tedy nedochovalo téměř nic. Místa povětšinou připomínají pouze nálety, vegetace, nerovnosti v krajině, propadlé sklepy, kamenné kříže nebo památníky obětem 1. světové války. Díky rozvinutému sklářskému průmyslu je zde možné spatřit zbytky základů skláren nebo narazit na úlomky skla. U některých obcí, jako je například Česká Ves, Skláře na Tachovsku a Mlynářka nejsou ani viditelné stopy, že by zde někdy stávalo sídlo. Opačným příkladem zachovaných zbytků či základů může být rozhodně Lučina u Nemanic, ve které se díky archeologickým pracím podařilo obnovit základy několika budov, včetně kostela a místního hřbitova (fotografie viz příloha č. 8). Základy kostela a hřbitova jsou viditelné také na Pleši (fotografie viz příloha č. 13). Archeologické průzkumy probíhají také např. v Křížově Huti. V tachovské části jsou viditelné zbytky budov např. v Předním Zahájí (fotografie viz příloha č. 24) nebo ve Zlatém Potoku (fotografie viz příloha č. 28). Významná je také zřícenina kostela ve Svaté Apoleně (fotografie viz příloha č. 26).

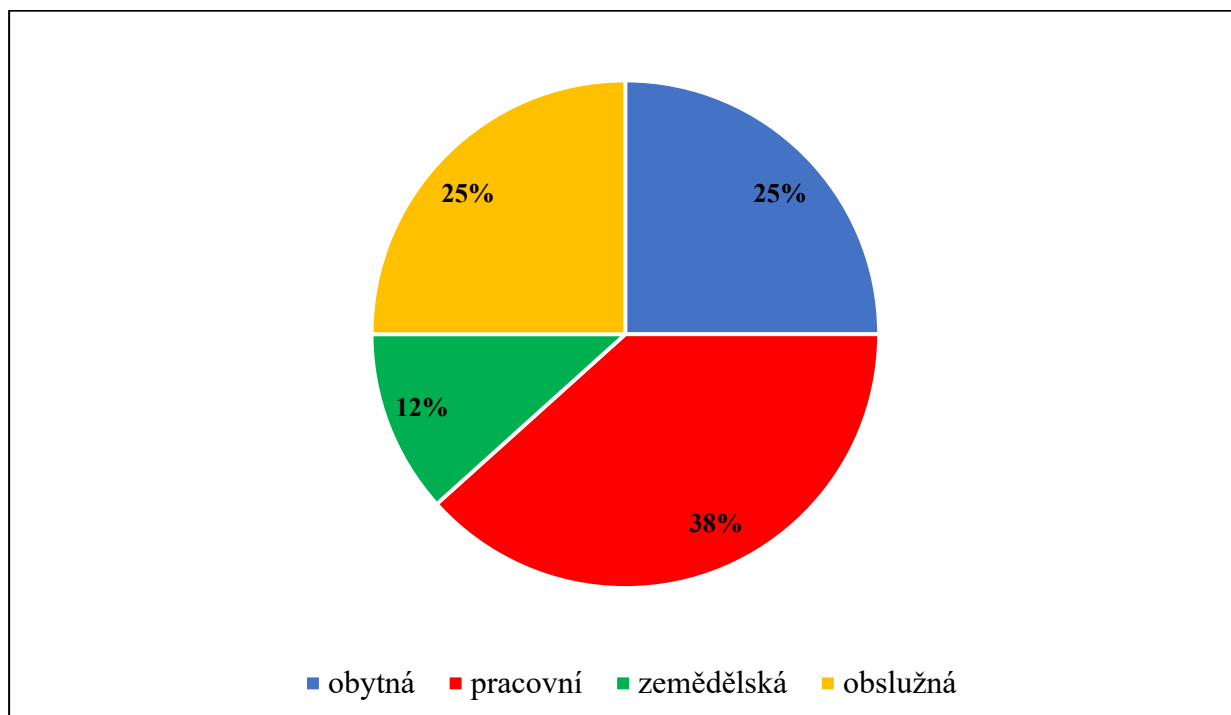
Některé naučné stezky v oblasti informují o zdejších zaniklých sídlech, kolem kterých prochází, ale jediná naučná stezka, která se specializuje přímo na zaniklé sídlo, je naučná stezka Lísková. V současné době se realizuje projekt Naučná stezka Lučina, která má provázet návštěvníky po odhalených místech zdejších budov. Dle mého názoru však regionu chybí naučná stezka specializovaná přímo na zaniklá sídla, i když je v některých oblastech jejich koncentrace poměrně vysoká. V kapitole č. 7 jsou tak navrženy tři potenciální naučné trasy, které by se na základě výsledného potenciálu specializovaly přímo na zaniklá sídla.

Graf č. 1: Počet obyvatel v zaniklých sídlech CHKO Český les v letech 1869 - 1960

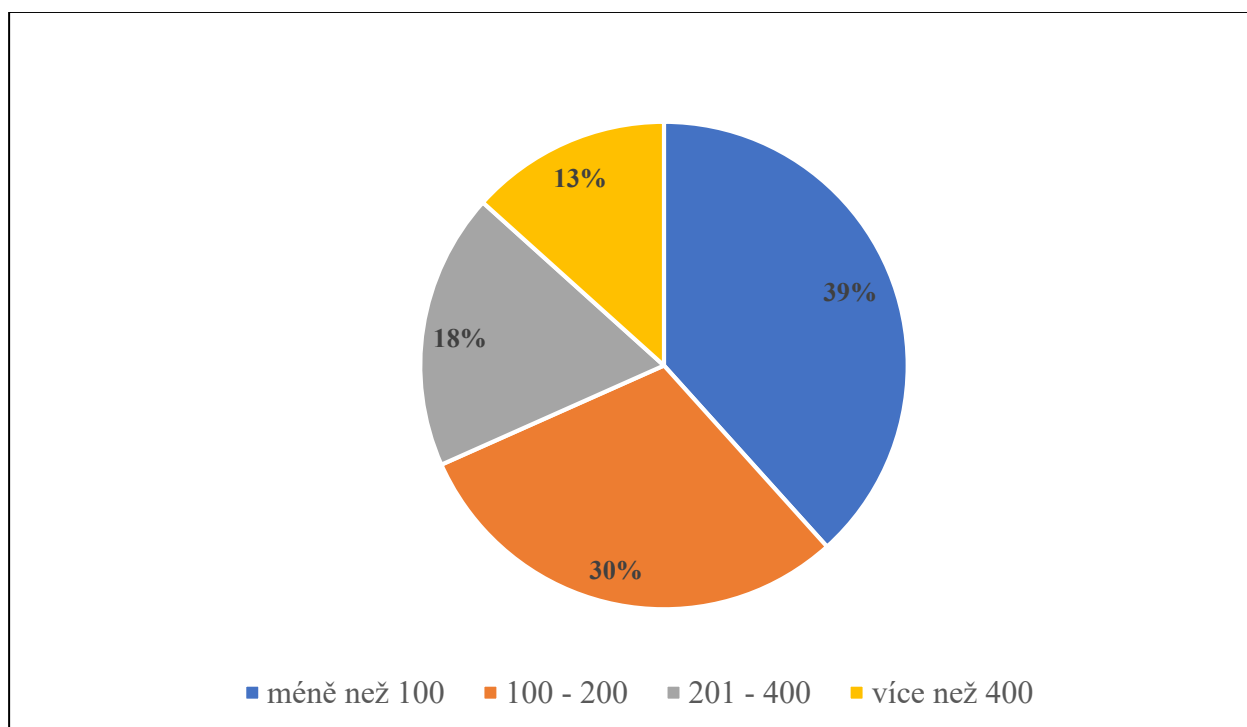
Zdroj: vlastní zpracování podle dat Historického lexikonu obcí České republiky 2018

Graf č. 2: Funkce, kterou plnila nyní již zaniklá sídla v CHKO Český les

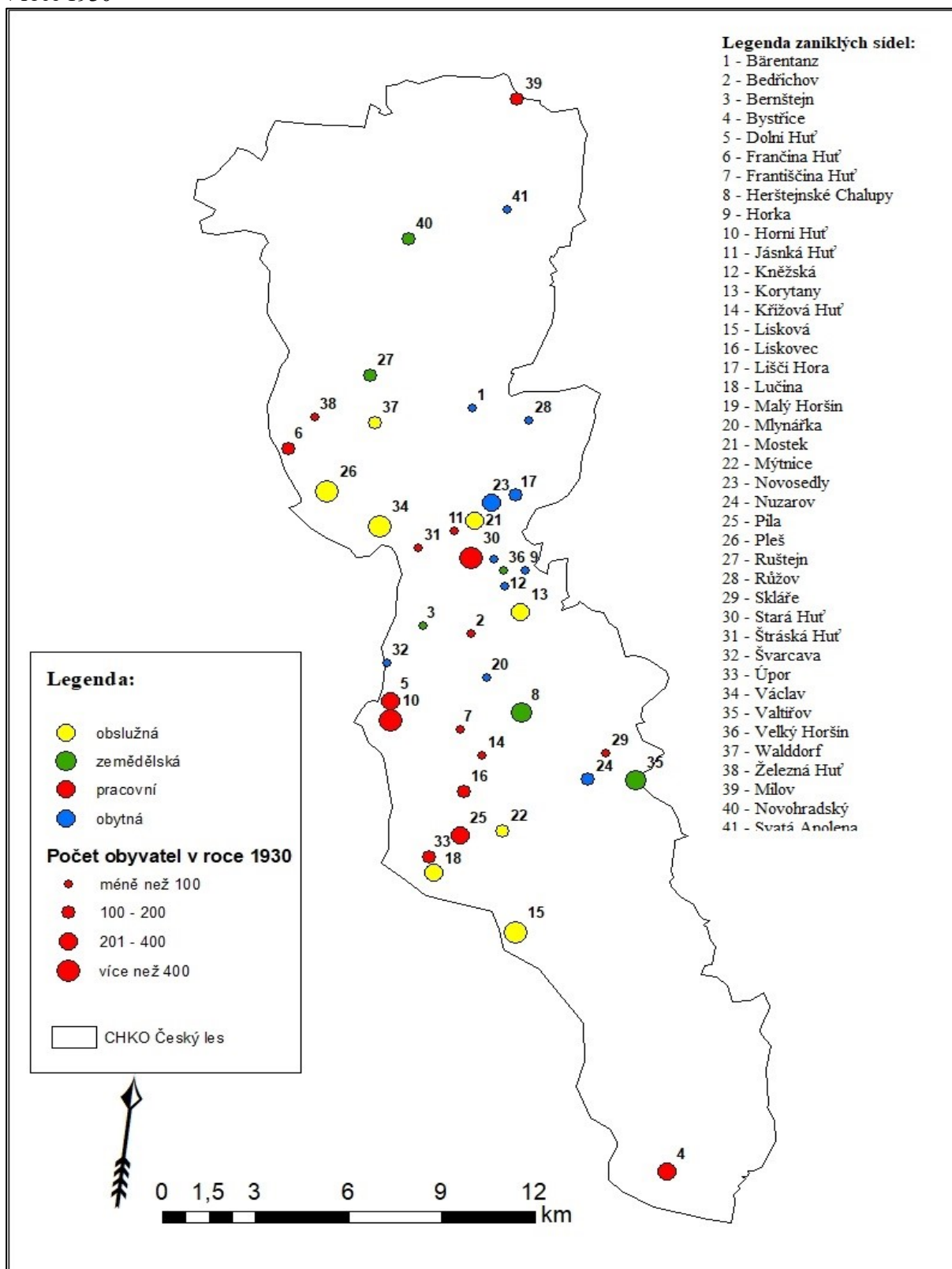
Zdroj: vlastní zpracování podle Procházky 2011, 2013

Graf č. 3: Počet obyvatel v zaniklých sídlech v CHKO Český les v roce 1930

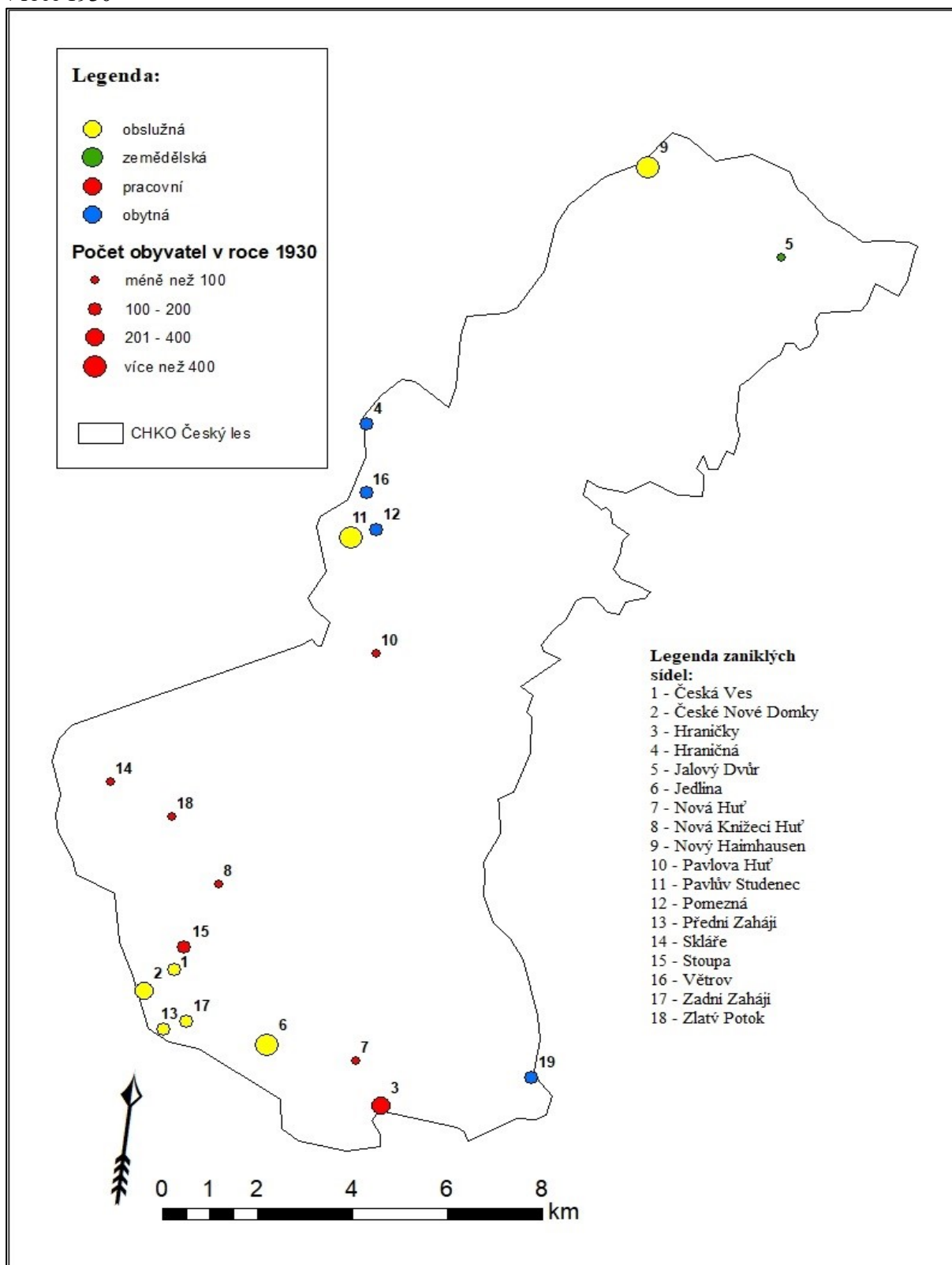
Zdroj: vlastní zpracování podle dat Historického lexikonu obcí České republiky 2011

Mapa č. 6: Zaniklá sídla v jižní části CHKO Český les dle funkce sídla a počtu obyvatel v roce 1930

Zdroj: vlastní zpracování podle dat Historického lexikonu obcí České republiky 2018 a Procházky 2011, 2013

Mapa č. 7: Zaniklá sídla v severní části CHKO Český les dle funkce sídla a počtu obyvatel v roce 1930

Zdroj: vlastní zpracování podle dat Historického lexikonu obcí České republiky 2018 a Procházky 2011, 2013

6 Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v CHKO Český les

V závěrečném zhodnocení potenciálu cestovního ruchu byly ohodnoceny lokalizační a částečně i realizační faktory. Významnou inspirací pro mě byly práce, které se věnovaly potenciálu cestovního ruchu. Ty byly představeny v rozboru literatury v kapitole č. 2.1.7. Jednalo se o *Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky* (Bína 2002) a také *Ohodnocení geografického potenciálu Plzeňského kraje*, který zpracovala Marie Novotná v rámci *Rozvojového potenciálu Plzeňského kraje* (Dokoupil a kol. 2005). Obě práce jsou rozdílné ve způsobu hodnocení. Bína hodnocení zpracovává pro územní jednotky obcí, což je sice poměrně podrobné, na druhou stranu může být někdy zkreslující, protože se mohou turistické atraktivity koncentrovat do jedné části obce a zbytek může mít nízký potenciál (Hanuš 2017). Novotná naopak hodnotí potenciál cestovního ruchu pomocí rastrové reprezentace, která byla využita i v této práci pro hodnocení potenciálu v CHKO Český les. Obě práce rozlišují kulturní a přírodní složku, ale zde byl celkový potenciál sloučen do jednoho souboru. Výstupy však byly vytvořeny dva, první hodnocení potenciálu bez hodnoty zaniklých sídel a druhý celkový i s faktorem zaniklých sídel, aby bylo vidět, jak velký rozdíl je mezi výstupy (tedy jaký mají zaniklá sídla vliv na celkový potenciál). Postup při zpracování výsledného potenciálu a rozdělení do kategorií byl popsán v metodice v kapitole č. 3.

Tabulka č. 8: Rozdělení území CHKO Český les do kategorií podle výsledného potenciálu cestovního ruchu (bez faktoru zaniklých sídel)

Název kategorie	Hodnota potenciálu	Plocha (v %)
Nízký	0	64,3
Průměrný	0,1 – 1	28,9
Vysoký	1,1 a více	6,8

Zdroj: vlastní zpracování podle dat ArcGIS 2018

Tabulka č. 9: Rozdělení území CHKO Český les do kategorií podle výsledného celkového potenciálu cestovního ruchu

Název kategorie	Hodnota potenciálu	Plocha (v %)
Nízký	0	62,6
Průměrný	0,1 – 1	28,8
Vysoký	1,1 a více	8,6

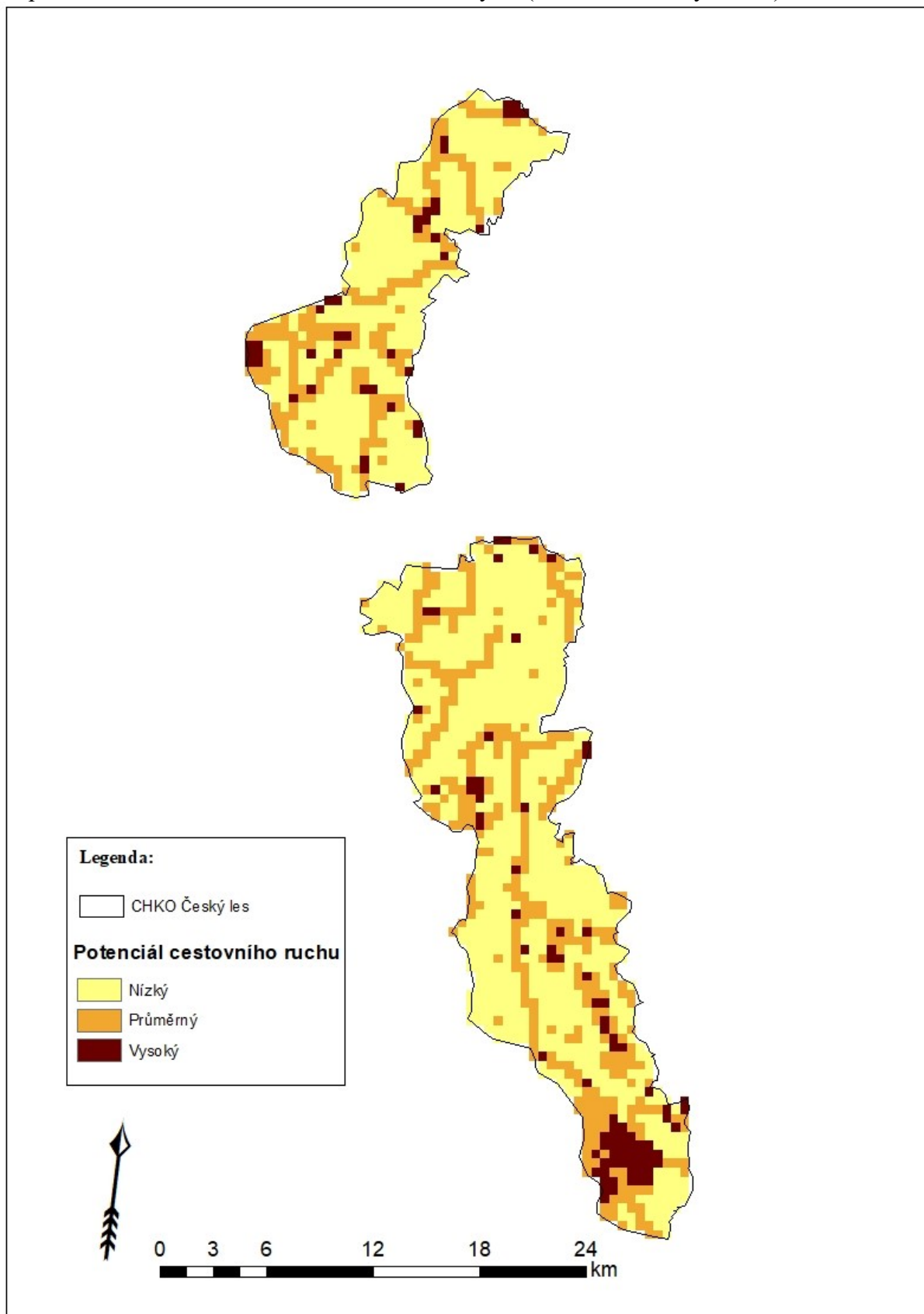
Zdroj: vlastní zpracování podle dat ArcGIS 2018

Podle hodnoty výsledného potenciálu bylo území rozděleno na tři kategorie (nízký, průměrný, vysoký) a výsledná hodnota rozdělena na plochu v procentech. Na základě provedené rastrové reference bylo zjištěno, že potenciál cestovního ruchu je v CHKO Český les převážně nízký

(viz tabulka č. 9). Ten zde vykazuje 62,6 %. Vysoký potenciál má pouze 8,6 % území plochy zájmového území (viz mapa č. 9). Nejvyšší koncentraci vysokého turistického potenciálu najdeme v nejnižnější části území, převážně kolem nejvyšší hory Čerchov.

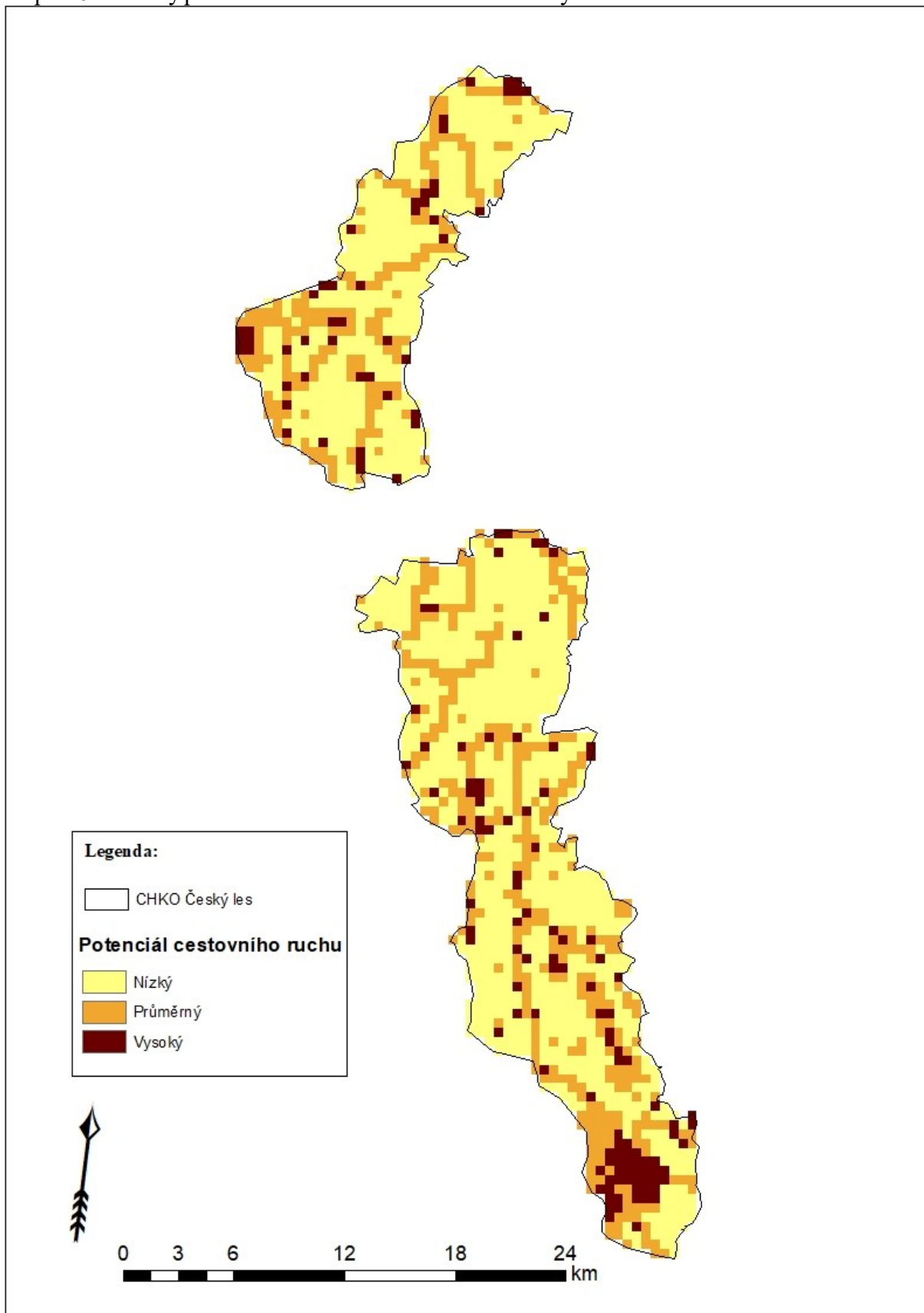
Rozdělením obou rastrů (map) bylo zjištěno, jakou roli hrají zaniklá sídla v konečném potenciálu oblasti. Po zakomponování 24 sídel s viditelnými pozůstatky s dvoubodovým ohodnocením a 36 sídel bez viditelných pozůstatků s jednobodovým ohodnocením došlo k mírnému zvýšení potenciálu cestovního ruchu. Hodnota vysokého potenciálu však vzrostla pouze o 1,8 %, naopak u nízkého potenciálu klesla o 1,7 % (viz tabulky č. 8 a č. 9). Je tedy zřejmé, že faktor zaniklých sídel není pro celkový potenciál cestovního ruchu v CHKO Český les až tak zásadní. Ovšem v některých lokálních oblastech může hrát významnou roli. Jedná se především o již zmiňované oblasti kolem sídel Rybník a Staré Knížecí Huti, ale i třeba kolem Nemanic, kde je vyšší koncentrace těchto objektů (viz mapy č. 8 a č. 9).

Mapa č. 8: Potenciál cestovního ruchu v CHKO Český les (bez faktoru zaniklých sídel)

Zdroj: vlastní zpracování pomocí ArcGIS 2018

Mapa č. 9: Celkový potenciál cestovního ruchu v CHKO Český les

Zdroj: vlastní zpracování pomocí ArcGIS 2018

7 Návrh naučných stezek po zaniklých sídlech

Jedním z dílčích cílů diplomové práce bylo navržení produktu cestovního ruchu, konkrétně interpretace místního dědictví zaniklých sídel formou naučných stezek. Tento typ interpretace byl zvolen proto, jelikož se v oblasti nenacházejí stezky specializující se přímo na zaniklá sídla. Pouze jediná naučná stezka se specializuje na jedno zaniklé sídlo, konkrétně Lískovu. V realizaci je také naučná stezka mapující zaniklé sídlo Lučina. Přesto je těchto „atraktivit“ v oblasti značný počet a v některých lokalitách navyšují potenciál cestovního ruchu (viz kapitola č. 6). Na základě zjištěného potenciálu a lokalizace zaniklých sídel byly navrženy tři naučné stezky, dvě v okolí obce Rybník a jedna v severní tachovské části u Staré Knížecí Huti. Tyto nové potenciální naučné stezky mohou zvýšit atraktivitu zaniklých sídel v CHKO Český les. Vhodnou oblastí pro zřízení stezky může být i okolí obce Nemanice, kde se nachází pět zaniklých sídel, ale mají horší dopravní dostupnost a nejsou zde žádná ubytovací a stravovací zařízení, ani parkoviště pro osobní automobily. Navíc zaniklá sídla Lísková a Lučina, která se nacházejí v sousedství Nemanic, už svoji naučnou stezku mají, resp. budou mít.

Všechny tři naučné stezky jsou okružní a měří zhruba 15 km. Níže jsou všechny tři stezky detailně popsány s příloženou mapou, kde je vyobrazen průběh trasy, její značení a také zastavení naučné stezky. Pro naučné stezky č. 1 a č. 3 bylo zvoleno značení naučné stezky tedy bílým čtvercem 100 x 100 mm, ve kterém vede šikmo z levého horního rohu do pravého dolního rohu zelený pruh o šíři 30 mm. Pro naučnou stezku č. 2 bylo nutné zvolit jinou formu značení vzhledem k tomu, že stejně jako stezka č. 1 vychází z obce Rybník. Zvoleno bylo červené místní značení, ve kterém je čtverec 100 x 100 mm rozdělen červeným a bílým trojúhelníkem. Obě formy značení jsou vyobrazeny na mapách č. 10, č. 11 a č. 12 v levém horním rohu a také u jednotlivých zastavení. Zastavení naučných stezek by se nacházelo pouze v místech, kde stávalo nějaké zaniklé sídlo. Každé zastavení by mělo obsahovat stručnou historii zaniklého sídla, významné budovy, dobové fotografie, současný stav a také některé jiné zajímavosti, které se k místu vztahují. Text by měl být uveden v českém a německém jazyce. Jako ukázka byl vytvořen informační panel pro zaniklé sídlo Jedlina (viz obrázek č. 1). Zastavení č. 1 se nachází vždy v místě, kde naučná stezka začíná, tedy v Rybníku a Staré Knížecí Huti. V něm by měl být uveden obecný úvod do problematiky zaniklých sídel, představení naučné stezky, základní charakteristiky, a především mapa trasy. V obci Rybník by se jednalo o společný úvodní informační panel pro trasy č. 1 a č. 2. Společným bodem na trase by byl také informační panel u Staré Hutě, pro trasu č. 1 zastavení č. 11 a pro trasu č. 2 zastavení č. 2.

Naučné stezky by mohl realizovat např. MAS Český les ve spolupráci s Mikroregionem Dobrohost u tras č. 1 a č. 2, který se v regionu již věnuje značením cyklotras. Do realizace trasy č. 3 by se kromě MAS Český les mohl zapojit také MAS Zlatá cesta spolu s bavorským spolkem Via Carolina e.V. Odborný přínos a pomoc by mohl poskytnout regionální historik Zdeněk Procházka, který se zaniklým sídlům v Českém lese věnuje.

Obrázek č. 1: Návrh informačního panelu naučné stezky pro zaniklé sídlo Jedlina

Naučná stezka po zaniklých sídlech č. 3: Jedlina (Neulosimthal)

Vážení návštěvníci,

práve se nacházíme v místech, kde se rozkládala obec Jedlina. Ves byla založena již v roce 1626 majitelem statku Waldheim (Zaháj). Během třicetileté války, ovšem tato veska zanikla a znovuobnovena byla až v roce 1637. Nejrychleji se Jedlina rozvíjela na počátku 19. století. V roce 1815 byla ve vsi vystavěna budova fary a následující rok také kostel. Stávala zde také škola, poštovní úřad, četnická stanice, tři až čtyři hostince, nemocnice, několik obchodů se smíšeným zbožím, a také nemocnice místního rodáka a chirurga Wenzla Güntera. V roce 1930 stálo v obci 93 domů a žilo 530 obyvatel. Během 2. světové války často proudily přes Jedlinu pochody smrti. V roce 1948 již zůstala obec liduprázdná a na počátku 50. let 20. stol. byla již zbořena většina domů. Kostel a Günterova nemocnice zůstaly zachovány, ovšem úder blesku v roce 1963 a následný odstiel jejich osud zpečetil. Z obce se dochoval památník obětem 1. světové války, základy kostela v hromadách sutí a také zbytky hřbitova.

Jedlina v roce 1940 – Jedlina im Jahr 1940

Jedlina v současnosti – Jedlina im Moment

Liebe Besucher,

Wir sind gerade an den Orten, an denen Jedlina aufgestellt wurde. Das Dorf wurde 1626 vom Bauern Waldheim (Zaháj) gegründet. Während des Dreißigjährigen Krieges bestand diese Festung jedoch nicht mehr und wurde erst 1637 restauriert. Jedlina entwickelte sich im frühen 19. Jahrhundert am schnellsten. Im Jahr 1815 wurde im Dorf ein Gebäude errichtet, und die Kirche wurde im nächsten Jahr errichtet. Es gab auch eine Schule, ein Postamt, eine Polizeistation, drei bis vier Gasthäuser, ein Krankenhaus, mehrere Läden mit gemischten Waren und ein einheimisches Geburtskrankenhaus und Chirurgen Wenzel Günter. Im Jahr 1930 gab es 93 Häuser und 530 Einwohner. Während des Zweiten Weltkriegs wurden Todesfälle oft durch Jedlina passiert. 1948 blieb das Dorf leer und Anfang der 1950er Jahre. Die meisten Häuser wurden bereits abgerissen. Die Kirche und das Günter-Krankenhaus sind erhalten geblieben, aber der Blitzschlag von 1963 und die anschließende Explosion ihres Schicksals wurden besiegelt. Es gibt ein Denkmal für die Opfer des Ersten Weltkrieges, die Fundamente der Kirche in den Trümmern und die Überreste des Friedhofs.

Zdroj: vlastní zpravování pomocí programu PowerPoint

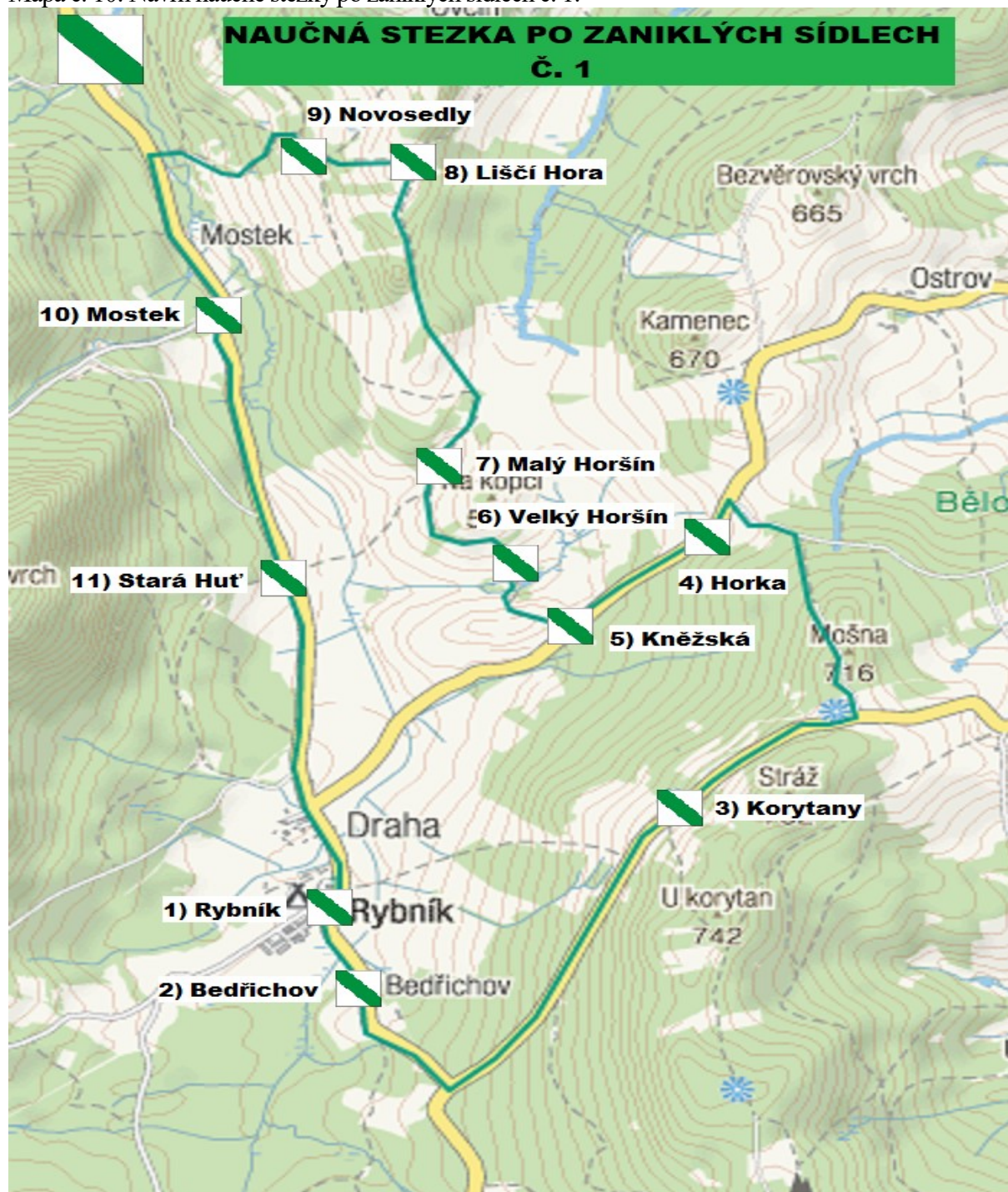
7.1 Naučná stezka po zaniklých sídlech č. 1

Obec Rybník je jako startovní a cílové místo naučných stezek zvoleno přímo ideálně. Nachází se zde sportovní a rekreační centrum, které navíc nabízí ubytovací a stravovací služby. Pro vícedenní turisty je tak vhodné absolvovat během pobytu obě naučné stezky. Trasa č. 1 měří 15 km a má celkem 11 zastavení. Trasa je vhodná především pro pěší, ale také pro horská kola. Vede po asfaltových silnicích, lesních cestách i polních pěšinách.

Z Rybníku od rekreačního střediska by stezka vycházela jižním směrem společně s červenou turistickou značkou za most přes řeku Radbuzu, kde se nachází první zaniklé sídlo Bedřichov (2. zastavení – 0,5 km). Za Bedřichovem červená značka uhýbá doprava, trasa však pokračuje po silnici, na následné křižovatce zahne doleva směr Poběžovice, po které dojdeme až ke Korytanům, kde se setkáváme se žlutou značkou (3. zastavení – 3 km). Pokračujeme dále společně se žlutou značkou, nad Šidlákovem opouštíme silnici a lesní cestou se dostáváme

na cyklostezku č. 2 822. Žlutá značka krátce poté odbočuje po silnici vpravo směr Ostrov, my se však dáme vlevo a po chvílce narazíme na zaniklé sídlo Horka (4. zastavení – 6,5 km, foto viz. příloha č. 2). Trasa pokračuje dále po silnici až ke Kněžské (5. zastavení – 7 km, foto viz. příloha č. 4). Poté odbočuje doprava po polní cestě k rybníku, u kterého se nachází zbytky Velkého Horšína (6. zastavení 7,5 km). Následně trasa pokračuje přes louku k Malému Horšínu (7. zastavení – 8 km). Pokračujeme loukou a lesem a dojdeme na cestu, která nás dovede na rozcestí u bývalé Liščí Hory (8. zastavení – 9,5 km). Zde se dáme po lesní cestě doleva a po chvílce dojdeme k zaniklému sídlu Novosedly (9. zastavení – 10 km). Trasa pokračuje až na silnici spojující Rybník a Smolov. Na ní se dáme vlevo a přes Mostek (10. zastavení – 12 km, foto viz příloha č. 9) a Starou Huť (11. zastavení – 13,5 km) se vrátíme zpět do Rybníku (cíl – 15 km).

Mapa č. 10: Návrh naučné stezky po zaniklých sídlech č. 1:

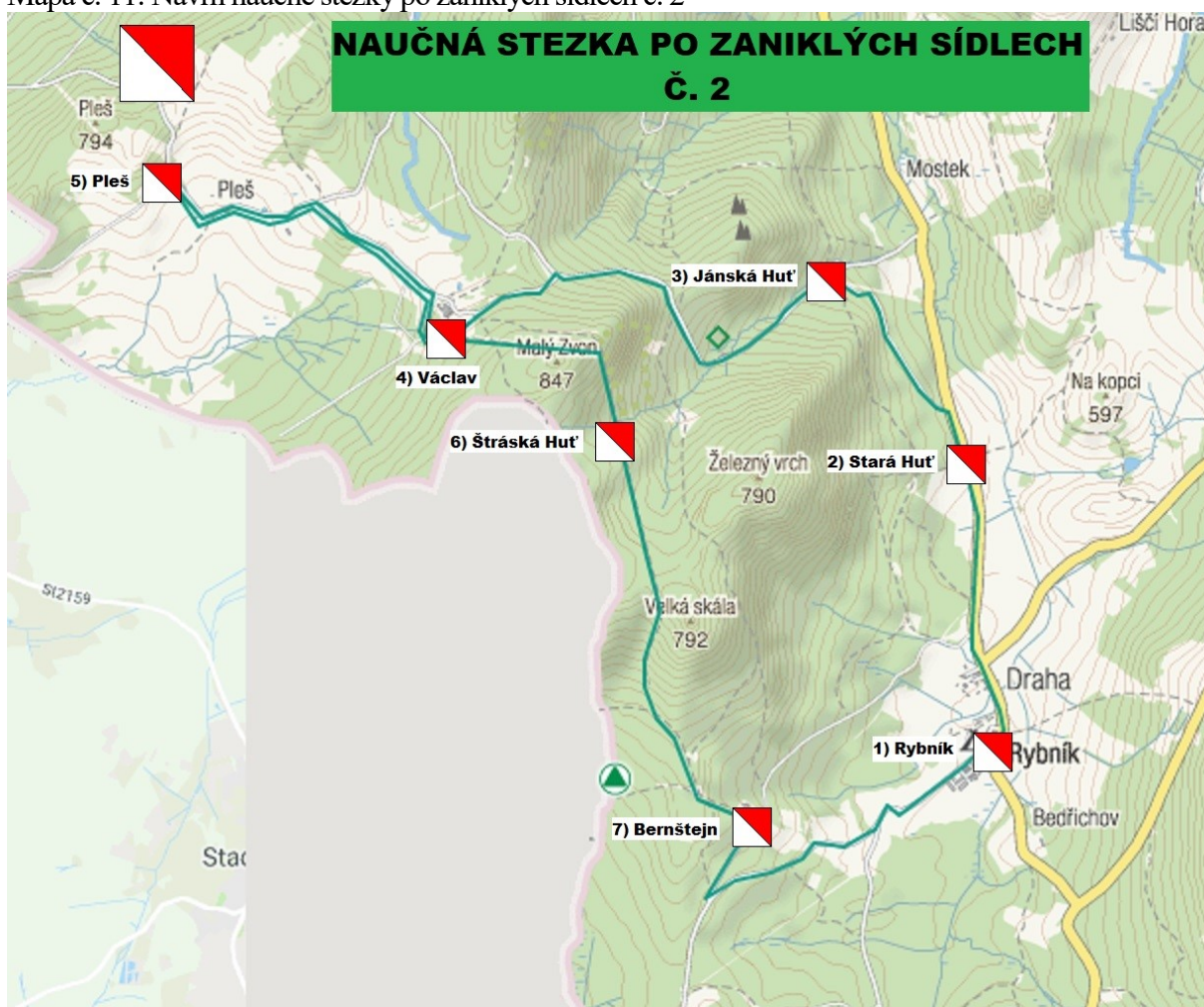
Zdroj: vlastní zpracování

7.2 Naučná stezka po zaniklých sídlech č. 2

Druhá trasa měří 18 km a má sedm zastavení. Většina stezky prochází po zpevněných cestách, a je vhodná jak pro pěší turistiku, tak i pro cykloturistiku. Z Rybníku se tentokrát vydáváme směrem na sever po červené turistické značce přes Starou Hut' (2. zastavení – 1,5 km) k Jánské Huti (3. zastavení 2,5 km, foto viz příloha č. 3). Odtud trasa pokračuje po červené značce nahoru

do kopce až k zaniklému sídlu Václav (4. zastavení - 5,5 km, foto viz příloha č. 19). Pokračujeme po červené značce přes místní část Rabov až na Pleš, kde se nachází zbytky kostela a hřbitova, ale také restaurace, kde je během sezóny možnost občerstvení (5. zastavení - 8 km, foto viz příloha č. 13). Z Pleše se musíme vrátit zpět po červené značce až na Václav, kde opouštíme turistickou značku a jdeme směrem na Malý Zvon, jehož vrchol obejdeme a dojdeme nad malé zaniklé sídlo Štráská Hut' (6. zastavení – 12 km). Pokračujeme dále po zpevněné cestě, ze které poté odbočíme k bývalému Bernštejnu, kde se dnes nachází Výchovně léčebná jednotka Medvědí kámen (7. zastavení – 15 km). Po silnici dojdeme na rozcestí s modrou turistickou značkou, po které se dáme vlevo a dojdeme zpět do Rybníka (cíl – 18 km).

Mapa č. 11: Návrh naučné stezky po zaniklých sídlech č. 2

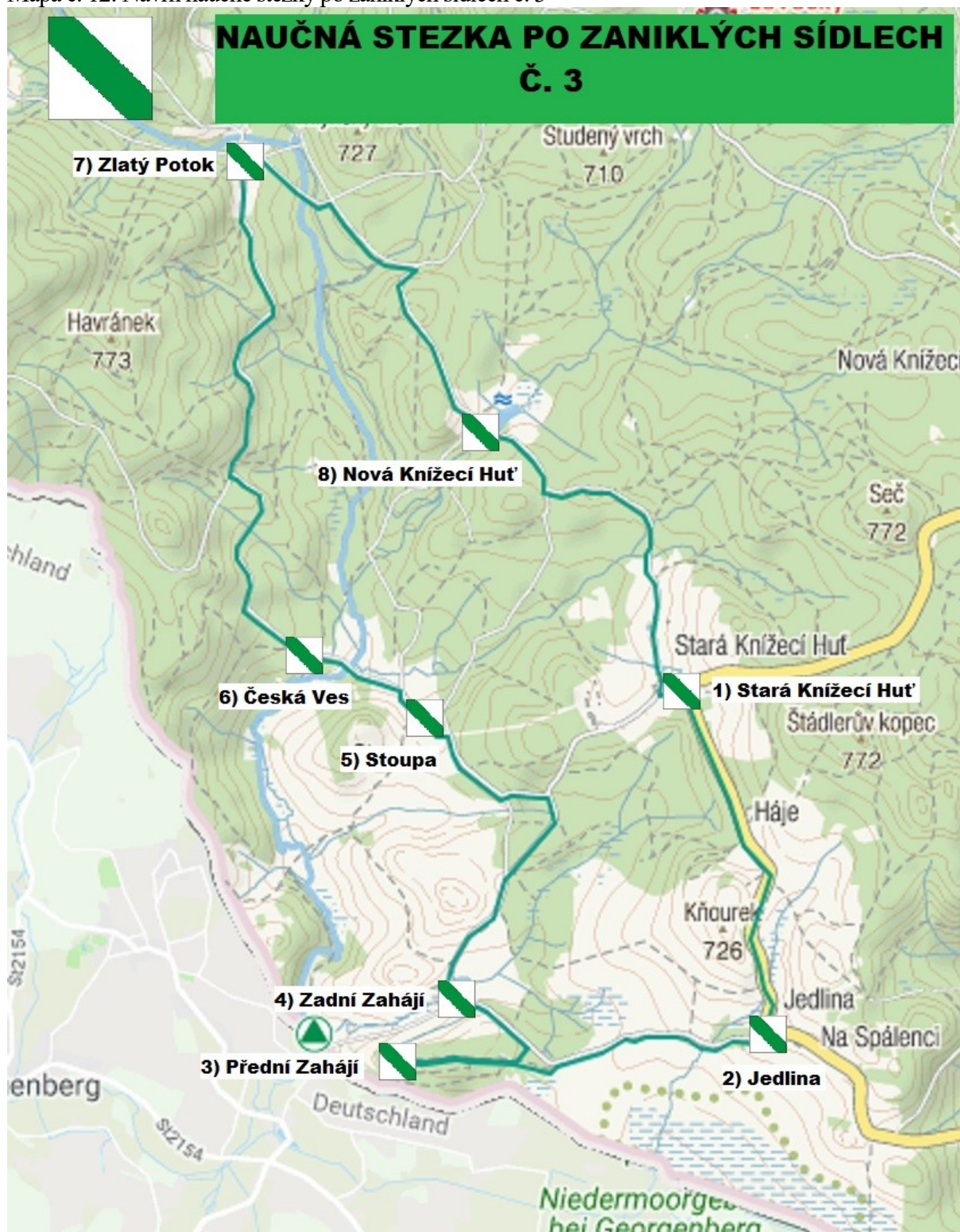
Zdroj: vlastní zpracování

7.3 Naučná stezka po zaniklých sídlech č. 3

Třetí navržená naučná stezka začíná a končí ve Staré Knížecí Huti, v malém sídle uprostřed lesů 15 km jihozápadně od Tachova. Je oblíbeným východiskem turistů a cyklistů, zřízeno zde bylo rozlehlé parkoviště a z Plzně sem o víkendech během letní sezóny zajíždí cyklobus. Trasa měří 15 km a má osm zastavení. Vhodná je pro pěší i cykloturistiku.

Naučná stezka se vydává jižním směrem souběžně s cyklotrasou č. 2 174 k prvnímu zaniklému sídlu Jedlina (2. zastavení – 2 km, foto viz příloha č. 23). Odtud pokračujeme vpravo po jiné cyklotrase č. 2 238, ze které se zhruba po jednom kilometru odpojíme do lesa a dojdeme ke zřícenině starého zámku, který stával nad Předním a Zadním Zahájí (3. zastavení – 4 km, foto viz příloha č. 24). Odtud nás vyvede zpět žlutá turistická značka až do Zadního Zahájí (4. zastavení – 5 km, foto č. 27). Trasa pokračuje souběžně se zelenou turistickou trasou na rozcestí Pod Červeným vrchem, kde se odpojuje vlevo po červené turistické značce přes Stoupu (5. zastavení – 7,5 km, foto viz příloha č. 25), odbočku k České Vsi (6. zastavení – 8 km) až na zaniklé sídlo Zlatý Potok, které je centrem zimních běžkařských tras (7. zastavení – 11 km, foto viz příloha č. 28). Odtud se vydáme po žluté turistické značce k Huťskému rybníku, kde leží zaniklé sídlo Nová Knížecí Huť (8. zastavení – 13 km). Pokračujeme po cyklotrase č. 2 174, která nás dovede zpět do Staré Knížecí Hutě (cíl – 15 km).

Mapa č. 12: Návrh naučné stezky po zaniklých sídlech č. 3

Zdroj: vlastní zpracování

8 Závěr

V této závěrečné části budou diskutovány zjištěné výsledky a splnění cílů diplomové práce. V této diplomové práci byl definován hlavní cíl a čtyři dílčí cíle. Nejprve bylo provedeno vymezení zájmového území Chráněné krajinné oblasti Český les. V rozboru literatury byly vysvětleny některé pojmy týkající se problematiky dědictví, zanikání sídel, cestovního ruchu, a především jeho potenciálu, na kterém byl založen hlavní cíl práce.

Po vysvětlení metodiky byly představeny základní geografické charakteristiky vymezeného území, a především by řešen první dílčí cíl diplomové práce, a to zhodnocení realizačních předpokladů cestovního ruchu (kapitola č. 4). Pomocí mapového portálu *Mapy.cz* byly změřeny počty kilometrů turistických tras, cyklotras a naučných stezek. Následně byl představen přehled ubytovacích a stravovacích zařízení a také sportovišť v oblasti. V CHKO Český les je poměrně hustě zastoupena síť turistických a cyklistických tras, především v její jižní části kolem nejvyšší hory Čerchov, ale také západně od města Bělá nad Radbuzou. Velký význam mají příhraniční cyklotrasy, a to cyklotrasa železné opony č. EV 13 a také cyklotrasa č. 36. V mapách č. 2 a č. 3 jsou vyobrazeny významné turistické a cyklistické trasy a všechny naučné stezky v oblasti. Nejvíce naučných stezek se nachází kolem Rozvadova, kde území CHKO rozděluje dálnice D5. Pouze jedna stezka je zaměřena na zaniklé sídlo, a to NS Lísková. V současnosti Svazek obcí Domažlicka připravuje druhou takovou naučnou stezku, a to NS Lučina, jejíž otevření je naplánováno na konec srpna roku 2019. Špatná je situace především ohledně ubytovacích kapacit a stravovacích zařízení (viz tabulky č. 5 a č. 6). Na území CHKO Český les se nachází pouze devět ubytovacích a 16 stravovacích zařízení. Tyto služby se nachází ve větší míře za hranicemi CHKO. V kapitole č. 4.2.5 bylo také zkoumáno turisticko-rekreační zatížení území na základě stupnice Vystoupila a kol. (2006) představené v kapitole č. 2.1.8.

Dalším dílčím cílem bylo na základě rešerše příslušné literatury a terénního průzkumu identifikovat a zhodnotit zaniklá sídla. Zkoumáno bylo 60 zaniklých sídel v CHKO Český les, která byla následně kategorizována podle počtu obyvatel, nejvýznamnější funkce sídla a také podle viditelných pozůstatků (kapitola č. 5). Proveden byl terénní výzkum po všech zaniklých sídlech a také studium příslušné literatury (viz kapitola č. 3). Všechna tato sídla zanikla po 2. světové válce, především v 50. a 60. let na základě politických rozhodnutí: vysídlení německého obyvatelstva, následné nedostatečné osídlení a zřízení hraničního a zakázaného pásma. V této oblasti převažovala menší sídla do 100 obyvatel. V roce 1930 měla zkoumaná sídla 11 586 obyvatel, kvůli vysídlení a začínajícím demolicím sídel klesl do roku 1950 počet obyvatel o 93 % (viz graf č. 3 a tabulka č.7). Sídla byla rozdělena také podle jejich primární

funkce na obytnou, pracovní, obslužnou a zemědělskou funkci (viz graf č. 2 a tabulka č. 7). Nejvíce sídel (38 %) plnilo pracovní funkci, především ta, kde byl rozvinut sklářský průmysl. Zaniklá sídla byla také hodnocena podle toho, co se z nich dochovalo. U více než poloviny z nich nebyly nalezeny viditelné pozůstatky, sídla připomínala pouze nálety, propadlé sklepy, kříže či hromady sutě. Naopak mezi nejvýznamnější sídla, u kterých se základy dochovaly, patří Lučina, Pleš či Křížová Huť. Zde probíhají také archeologické průzkumy. Podle tohoto rozdělení byla také sídla bodově ohodnocena při hodnocení potenciálu cestovního ruchu v zájmovém území v kapitole č. 6.

Hlavním cílem této diplomové práce bylo zhodnocení a znázornění potenciálu cestovního ruchu v Chráněné krajinné oblasti Český les pomocí metody rastrové reprezentace v programu ArcGIS se zvláštním přihlédnutím na zaniklá sídla v této oblasti. Především bylo cílem zjistit, jaký vliv mají tato zaniklá sídla na celkovém potenciálu. Potenciál byl hodnocen na základě bodového ohodnocení lokalizačních a realizačních faktorů. Způsob hodnocení byl zpracován na základě dvou prací hodnocených v rozboru literatury (kapitola č. 2.1.7.): *Ohodnocení geografického potenciálu pro cestovní ruch v Plzeňském kraji* od Marie Novotné, která jej zpracovala v rámci *Rozvojového potenciálu Plzeňského kraje* (Dokoupil a kol. 2005), a také *Potenciál chráněných krajinných oblastí pro jednodenní rekreaci obyvatel Plzně* (Hanuš 2017). Důležitý byl faktor zaniklých sídel, a proto byly vytvořeny dva výstupy, aby bylo zjištěno, jak je tento faktor důležitý pro výsledný celkový potenciál cestovního ruchu v oblasti (viz mapy č. 8 a č. 9). Území CHKO Český les bylo rozděleno na dílčí území s vysokým, průměrným a nízkým potenciálem (viz tabulky č. 8 a č. 9). Z výsledků bylo zjištěno, že zaniklá sídla zvyšují celkový potenciál cestovního ruchu v oblasti jen nepatrně. Procentuální vyjádření u vysokého potenciálu se zvýšilo pouze o 1,8 %. Celkově v CHKO Český les převažují oblasti s nízkým potenciálem, a to 62,6 %. Vysoký potenciál zaujímá pouze 8,6 % území. Dá se říci, že by se oblast CHKO Český les mohla rozdělit na tři až čtyři oblasti s vyšším potenciálem cestovního ruchu (viz mapa č. 9). Nejvyšší potenciál vykazuje oblast kolem nejvyšší hory Čerchov, na které je vybudována rozhledna, stravovací zařízení a v jeho blízkosti se nachází národní přírodní rezervace Čerchovské hvozdy a dvě přírodní rezervace Bystřice a Smrčí. Druhou oblastí s vyšším potenciálem je tzv. pásmo Haltravy. Jedná se o hřebenovku vrcholů na okraji Českého lesa, která začíná u samoty Výhledy, kde stojí pomník spisovatele Jindřicha Šimona Baara a nachází se zde i hotel s restaurací. Pásmo se táhne přes vrcholy Sádek, Haltrava, Škarmanka až na Starý Herštejn, kde je zřícenina hradu. Třetí oblast je severně od obce Rybník, kolem zaniklého sídla Pleš. Právě zaniklá sídla jsou zde hustě rozmístěna a mohou být největším turistickým lákadlem. V severní tachovské oblasti vykazuje vyšší turistický potenciál

oblast od Staré Knížecí Hutě směrem ke státní hranici s Německem. Kromě nedávno vybudované rozhledny Havran je zde také poměrně vysoká koncentrace zaniklých sídel a maloplošných chráněných území.

Tato práce měla ještě jeden dílčí cíl, na základě charakteristik a současného stavu lokalit zaniklých sídel navrhnout produkt cestovního ruchu, tedy možnou interpretaci tohoto místního dědictví formou naučných stezek. I když se v zájmovém území nachází 60 zaniklých sídel, je škoda, že není vytvořena žádná naučná stezka, která by se věnovala speciálně těmto památkám. Pouze jedna naučná stezka je zřízena v zaniklém sídle Lísková, ale ta prochází jen prostory této jedné zaniklé vsi. V roce 2019 bude otevřena obdobným způsobem naučná stezka Lučina. Bylo zjištěno, že zaniklá sídla nemají až tak velký vliv na celkový potenciál cestovního ruchu v CHKO Český les, ale nachází se zde dvě až tři oblasti, kde jsou tato sídla poměrně hustě koncentrována. V budoucnu by se zde daly vytvořit naučné stezky, které by byly zajímavým produktem cestovního ruchu v oblasti. Na základě zjištěných poznatků a rozboru literatury o interpretaci místního dědictví (kapitola č. 2.2.1) byly navrženy tři trasy pro potenciální naučné stezky po zaniklých sídlech, které by návštěvníky seznámily se zapomenutými místy a krajinou Českého lesa, kterou politické procesy proměnily k nepoznání (viz kapitola č. 7). Jednalo se o oblasti kolem sídel Rybník a Stará Knížecí Huť, kde se nachází vysoká koncentrace zaniklých sídel a kde byl zjištěn průměrný až vysoký potenciál. Všechny tři trasy by byly okružní a měřily by kolem 15 km. Dvě naučné stezky by vycházely z obce Rybník, třetí ze Staré Knížecí Huti. Celkem by naučné stezky zahrnovaly 22 zaniklých sídel, především u Rybníku by se jednalo v některých případech o sídla, které neleží u turistických značených tras. Na realizaci těchto naučných tras by se v budoucnu mohly podílet především místní akční skupiny MAS Český les a MAS Zlatá cesta ve spolupráci se spřátelenými spolky na bavorské straně hranice a také např. s Mikroregionem Dobrohost.

Závěrem lze říci, že byly splněny všechny vytyčené cíle této diplomové práce. Na jejím základě lze podobným způsobem zmapovat potenciál zaniklých sídel v jiném zájmovém území. Je zde také možnost použít více realizačních faktorů a na základě jejich faktorů vytvořit komplexnější hodnocení potenciálu cestovního ruchu. Dále je možné předběžné návrhy naučných stezek využít pro projekty směřující k rozvoji specifické infrastruktury cestovního ruchu v dotčeném území.

Seznam použité literatury

- BAČUVČÍK, R. (2011): Marketing neziskových organizací. 1. vyd. VeRBuM, Zlín.
- BERANOVÁ, V. (2011): Cestovní ruch a kulturní dědictví. Vysoká škola cestovního ruchu a teritoriálních studií, spol. s. r. o., Praha.
- BÍNA, J. (2002): Hodnocení potenciálu cestovního ruchu v obcích České republiky. Urbanismus a územní rozvoj. 5, 1, 2-11.
- BINTEROVÁ, Z. (1998): Zaniklé obce Doupovska. Okresní muzeum Chomutov, Chomutov.
- BINTEROVÁ Z., VACHATA Z. (1995): Zaniklé obce Chomutovska. Okresní muzeum Chomutov, Chomutov.
- BORECKÁ, K. (2013): Návrh obsahu informačních tabulí naučné stezky v okolí obce Smržice. Diplomová práce. Přírodovědecká fakulta, Univerzita Palackého v Olomouci.
- BREŠOVÁ, J. (2013): Cultural heritage. Mendelova univerzita, Brno.
- BRONNER, S. J. (2006): Building tradition, Control and authority in vernacular architecture. Architecture in the Twenty-First Century, 23-45.
- CARTER, J. (2004): Sence of Place. Tourism and the Enviroment Initiative, Inverness.
- COHEN, W. (2013): Drucket on marketing: Lessons from the world's most influential business thinker. McGraw-Hill, New York.
- DUDÁK, V. (2005): Český les: příroda - historie - život. Vyd. 1., Baset, Praha.
- DUDLEY, N. (2008): Guidelines for Applying Protected Area Management Catagories. ICUN, Gland.
- FILIPE, M., DE MASCARENHAS, J. M. (2011): Abanonded villages and related geographic and lanscape context: Guidelines to natural and cultural heritage conservation and multifunctional valorization. European Countryside, 1, 21 – 45.
- FREYER, W. (2011): Tourismus: Einführung in die Fremdenverkehrsökonomie. Oldenbourg, München.
- GOYTIA PRAT, A. (2000): New trends in leisure tourism. Leisure Studies Institute. University of Bilbao.
- HAMPL, M., GARDAVSKÝ V. a KÜHNL, K. (1989): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Univerzita Karlova, Praha.
- HANUŠ, P. (2017): Potenciál chráněných krajinných oblastí pro jednodenní rekreaci obyvatel Plzně. Bakalářská práce. Fakulta ekonomická, Západočeská univerzita v Plzni.

- HONS, O. (2014): Zaniklé obce kolem Ralska. Město Ralsko, Ralsko.
- HOWARD, P. (2003): Heritage: management, interpretation, identity. Continuum, New York.
- HURBÁNEK, P. (2005): Vybrané priestorové atribúty systému osídlenia, ich charakteristiky a miery. In: Svatoňová, H. (ed.): Geografie XVI, Geographical aspects of Central European space, Proceedings. Masarykova univerzita, Brno, 222–229.
- HRALA, V. (1997): Geografie cestovního ruchu 3. upr. vyd. Idea servis, Praha.
- CHATELAIN, A. (1998): Patrimoine Rural, Reflet des terroirs. Rempart & Desclée de Brouwer, Paris.
- JOKILEHTO, J. (1990): Definition of Cultural Heritage: References to Documents in History. ICOMONS, Paris.
- KADLECOVÁ, H. (2013): Udržitelný rozvoj cestovního ruchu v CHKO Český les. Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická v Praze.
- KOTLER, P., ARMSTRONG, G. (2004): Marketing. 1. vyd. Grada Publishing, Praha.
- KOVAŘÍK, D. (2009): Demoliční akce v českém pohraničí v letech 1945–1960. Disertační práce. Filosofická fakulta, Masarykova univerzita v Brně.
- KUČERA, Z. (2006): Zanikání sídel v pohraničí Čech po roce 1945. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze.
- LOULANSKI, T., LOULANSKI, V. (2011): The sustainable integration of cultural heritage and tourism: a meta-study. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(7), 837 – 862.
- McKERCHER, B. (1996): Differences between Tourism and Recreation in Parks. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 563 – 575.
- MARIOT, P. (1971): Funkčné hodnotenie predpokladov cestovného ruchu jako podklad pre vytvorenie priestorového modelu cestovného ruchu. *Geografický časopis*. 23(3).
- MORRISON, A. M. (1995): Marketing Hospitality and Tourism. Victoria Publishing, a. s., Praha.
- MORRISON, A. (2013): Marketing and managing destinations. 1. vyd. Routledge, New York.
- NEUPANE, R., KC, A., RAJ PANT, R. (2013): Assessing Tourism Potential In Bhaktapur Durban Square, Nepal. *International Journal of Environment*, 2, 1, 250–261.
- NOVOTNÁ, M. (2005): Ohodnocení geografického potenciálu pro cestovní ruch. In: Dokoupil, J. a kol.: Rozvojový potenciál Plzeňského kraje. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 15-26.

- PALATKOVÁ, M. (2011): Marketingový management destinací. 1. vyd. Grada Publishing, Praha.
- PALATKOVÁ, M., ZICHOVÁ, J. (2011): Ekonomika turismu: turismus České republiky. 1. vyd. Grada Publishing, Praha.
- PÁSKOVÁ, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Gaudeamus, Hradec Králové.
- PERLÍN, R. (2008): Venkov, typologie venkovského prostoru. MVČR, Praha.
- PILEČEK, R. (2018): Nová komparativní metoda hodnocení potenciálu cestovního ruchu: příklad Gruzie, Izraele a Kypru. Bakalářská práce. Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze.
- PROCHÁZKA, Z. (2007): Putování po zaniklých místech Českého lesa – I. díl Domažlicko. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- PROCHÁZKA, Z. (2011): Putování po zaniklých místech Českého lesa – II. díl Tachovsko. Nakladatelství Českého lesa, Domažlice.
- PTÁČEK, L. (2004): Interpretace místního dědictví: Příručka pro plánování a tvorbu prezentací místních zajímavostí. 1. vyd. Nadace Partnerství, Brno.
- SEIFERTO VÁ, V. (2013): Průvodcovské činnosti. 1. vyd. Grada Publishing a. s., Praha.
- STANĚK, T. (1991): Odsun Němců z Československa 1945-1947. Academia, Naše vojsko, Praha.
- ŠTĚPÁNEK, V., KOPAČKA, L., ŠÍP, J. (2001): Geografie cestovního ruchu. Karolinum, Praha.
- TILDEN, F. (1957): Interpreting Our Heritage. 4. vyd. The University of North Carolina Press, Chapel Hill.
- VAICOVÁ, R., BERAN, J., KRÍŽ, R. (2005): Zaniklé obce na Sokolovsku. Krajské muzeum Sokolov, Sokolov.
- VYSTOUPIL, J. a kol. (2006): Atlas cestovního ruchu České republiky. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha.
- VYSTOUPIL, J., ŠAUER, M. (2009): Kvantifikační analýza potenciálu cestovního ruchu regionu NUTS 2 Jihovýchod. Masarykova univerzita, Brno.
- VYSTOUPIL, J., ŠAUER, M. (2011): Geografie cestovního ruchu České republiky. Aleš Čeněk, Praha.
- ZELENKA, J. (2013): Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích. Gaudeamus, Hradec Králové.

ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. (2010): Udržitelnost cestovního ruchu a ochrana přírody a krajiny v České republice. *Ochrana přírody*, 66(zvl. číslo), 19 – 22.

ZELENKA, J., PÁSKOVÁ, M. (2012): *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Linde Praha, Praha.

Elektronické zdroje

AOPK ČR (2018, a): Finanční nástroje péče o přírodu a krajinu.

<http://www.dotace.nature.cz/prv-osa-iii-program.html> (cit. 20. 10. 2018).

AOPK ČR (2018, b): Portál Informačního systému ochrany přírody.

http://portal.nature.cz/publik_syst/ctihtmlpage.php?what=6142&nabidka=rozbalitModul&modulID=463 (cit. 2. 5. 2018).

ARCDATA PRAHA s.r.o, (2018): ArcČR 500 <https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500/> (cit. 21. 3. 2018).

Autokempbabylon.cz (2018): http://files.autokempbabylon.cz/pruvodce_cs.pdf (cit. 24. 4. 2018).

Cyklotrasy.cz (2018): <http://cyklotrasy.cz/encyklopedie/objekty1.phtml?id=141003> (cit. 24. 4. 2018).

CzechTourism (2017): Mapa turistických regionů a oblastí: <http://www.czechtourism.cz/nase-sluzby-pro-vas/spoluprace-s-regiony/mapa-turistickyh-regionu-a-oblasti,-kontakty/> (cit. 15. 10. 2017).

Českým Lesem.cz (2018): <http://www.ceskymlesem.eu/naucna-stezka-branka.html> (cit. 24. 4. 2018).

ČSÚ (2017, a): Historický lexikon obcí, okres Domažlice, 1869 - 2011. Český statistický úřad, Praha <https://www.czso.cz/documents/10180/20537734/130084150321.pdf/98d353dc-5ccd-466a-90a8-c65115139281?version=1.2> (cit. 19. 4. 2017).

ČSÚ (2017, b): Historický lexikon obcí, okres Tachov, 1869 – 2011. Český statistický úřad, Praha <https://www.czso.cz/documents/10180/20537734/130084150327.pdf/28cbd664-6c61-4c29-927a-0b3701d7fe76?version=1.2> (cit. 19. 4. 2017).

ČSÚ (2018, a): Hromadná ubytovací zařízení České republiky, okres Domažlice, 2018. Český statistický úřad, Praha <https://vdb.czso.cz/huz/okres.jsp?k=CZ0321> (cit. 25. 3. 2018).

ČSÚ (2018, b): Hromadná ubytovací zařízení České republiky, okres Tachov, 2018. Český statistický úřad, Praha <https://vdb.czso.cz/huz/okres.jsp?k=CZ0327> (cit. 25. 3. 2018).

ČÚZK (2018): Geoportál, prohlížeč sluzba WMS – ZM 50 © 2017

[http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(mh4hpdenwxeh35ztomfy3ugd\)\)/Default.aspx?menu=3117&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ZM50-P&metadataXSL=metadata.sluzba](http://geoportal.cuzk.cz/(S(mh4hpdenwxeh35ztomfy3ugd))/Default.aspx?menu=3117&mode=TextMeta&side=wms.verejne&metadataID=CZ-CUZK-WMS-ZM50-P&metadataXSL=metadata.sluzba) (cit. 2. 5. 2018).

Domažlický deník (2018): https://domazlicky.denik.cz/kultura_region/u-liskove-vede-nova-cesko-nemecka-naucna-stezka-20121002.html (cit. 24. 4. 2018).

Firmy.cz (2018, a): Restaurační a pohostinské služby Plzeňský kraj

<https://www.firmy.cz/Restauracni-a-pohostinske-sluzby/kraj-plzensky> (cit. 25. 3. 2018).

- Firmy.cz (2018, b): Sportovní centra a sportoviště Plzeňský kraj <https://www.firmy.cz/Remesla-a-sluzby/Sportovni-sluzby/Sportovni-centra-a-sportoviste/kraj-plzensky> (cit. 30.3.2018).
- Fototuristika.cz (2018): Naučná stezka Lesná <http://www.fototuristika.cz/tips/detail/1181> (cit. 24. 4. 2018).
- GeoLocí (2018): <https://geoloci.webnode.cz/> (cit. 28.10.2018).
- HÁJEK, HAVELKA, KŘÍŽOVÁ (2018): Doporučené zásady pro zřizování, značení a údržbu naučných stezek a pro zřizování bodových informačních panelů <http://www.plzenskykraj.kct.cz/nastezky/nszasady.pdf> (cit. 20. 10. 2018).
- IDOS.cz (2017): <https://jizdnirady.idnes.cz/vlakyautobusy/spojeni/> (cit. 15. 11. 2017).
- Karlovarskýkraj.cz (2018, a): Evropská dálková cyklotrasa EV13 https://www.kr-karlovarsky.cz/cyklo/cyklotrasy/Stranky/Popis_EV13.aspx (cit. 24. 4. 2018).
- Karlovarskýkraj.cz (2018, b): Národní cyklotrasa č. 36 https://www.kr-karlovarsky.cz/cyklo/cyklotrasy/marianske-lazne/Stranky/Popis_36.aspx (cit. 24. 4. 2018).
- KČT (2013): Základní pravidla značení turistických tras <https://www.kct.cz/cms/sites/default/files/users/user1/dokumenty/znackari/prirucka-znaceni-2014.pdf> (cit. 15. 10. 2018).
- KČT (2018): Svatojakubská cesta <http://www.plzenskykraj.kct.cz/jakub/jakub.htm> (cit. 24. 4. 2018).
- Kolowrat.cz (2018): Kolowrat Krakowští <http://www.kolowrat.cz/cs/turisticke-stezky> (cit. 24. 4. 2018).
- Mapa.cz (2018): Měření vzdálenosti <http://mapa.cz/mereni-vzdalenosti-m39> (cit. 18. 11. 2018).
- Mapy.cz (2017): Turistická mapa <https://mapy.cz/turisticka?x=12.9255000&y=49.4413990&z=11> (cit. 19. 4. 2017).
- MAS Český les (2018): Strategie komunitně vedeného místního rozvoje na období 2014 – 2020 <http://www.masceskyles.cz/strategie-2014-2020/sc1ld/strategie-komunitne-vedeneho-mistniho-rozvoje-mas-cesky-les-zs-na-obdobi-2014-2020-/> (cit. 7. 11. 2018).
- MAS Zlatá cesta (2018): <https://www.zlatacesta.cz/> (cit. 7. 11. 2018).
- MaVlast.cz (2018): <http://www.mavlast.cz/top-turisticke-cile.historie-sklarstvi-> (cit. 24. 4. 2018).
- Mikroregion Borsko (2018): <http://www.svazekborsko.cz/> (cit. 7. 11. 2018).
- Mikroregion Dobrohost (2018): <http://www.dobrohost.cz/> (cit. 7. 11. 2018).

Mikroregion Chodská liga (2018): <https://www.klenci.cz/old/www.chodskaliga.cz/titulni-strana/o-nas/default.htm> (cit. 7. 11. 2018).

MPSV (2018): Integrovaný portál MPSV. Zaměstnanost http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem/?_piref37_240429_37_240428_240428.next_page=%2Findex.do&_piref37_240429_37_240428_240428.statse=2000000000011&_piref37_240429_37_240428_240428.statk=2000000000013&_piref37_240429_37_240428_240428.send=send&_piref37_240429_37_240428_240428.stat=20000000000111&_piref37_240429_37_240428_240428.obdobi=L&_piref37_240429_37_240428_240428.rok=2017&_piref37_240429_37_240428_240428.uzemi=165000&ok=Vybrat (cit. 24. 11. 2018).

NS Capartické louky (2018): <http://ceskyles.ochranaprirody.cz/regionalni-pracoviste-informuje/naucne-stezky/ns-caparticke-louky/> (cit. 24. 4. 2018).

Oficiální stránky Obce Rozvadov (2018): <http://www.rozvadov.cz/vitamevas/turistika/naucne-stezky-rozvadov/prihranicni-naucna-stezka/> (cit. 24. 4. 2018).

Portál územního plánování (2017): Obce <https://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/obce.asp> (cit. 25. 10. 2017).

Primda.cz (2018): <https://www.hrad-primda.cz/cs/tipy-na-vylet/5154-primdska-naucna-stezka> (cit. 24. 4. 2018).

PřírodaČeska.cz (2018): Naučná stezka Lesná <http://prirodaceska.cz/ns-lesna/> (cit. 24. 4. 2018).

Regionální pracoviště Správa CHKO Český les (2018): <http://ceskyles.ochranaprirody.cz/> (cit. 10. 1. 2018)

RŮŽIČKA, T. a kol. (2011): Metodika o zásadách a metodách interpretace: se zaměřením na přírodní dědictví. Partnerství o.p.s. <http://www.partnerstvi-ops.cz/interpretace-mistniho-dedictvi-vzdelavani> (cit. 20. 10. 2018).

Svazek Domažlicko (2018, a): <https://www.svazekdomazlicko.cz/> (cit. 7. 11. 2018).

Svazek Domažlicko (2018, b): https://www.svazekdomazlicko.cz/e_download.php?file=data/editor/35cs_2.pdf&original=168_Zpr%C3%A1va%20na%20web%20Svazku.pdf (cit. 5. 11. 2018).

TACHOVSKO.com (2018, a): <http://www.tachovsko.com/naucna-stezka-branka.html> (cit. 24. 4. 2018).

TACHOVSKO.com (2018, b): <http://www.tachovsko.com/naucna-stezka-historie-sklarstvi.html> (cit. 24. 4. 2018).

UNESCO (2017): <http://whc.unesco.org/?cid=175> (cit. 25. 6. 2017).

UNESCO (2018, a): <https://ich.unesco.org/doc/src/00009-CS-PDF.pdf> (cit. 15. 10. 2018).

UNESCO (2018, b): <http://whc.unesco.org/en/list/> (cit. 15. 10. 2018).

UNESCO (2018, c): <http://www.unesco.org/whc/nwhc/pages/home/pages/homepage.htm/>
(cit. 15. 10. 2018).

UNWTO (2017): Definition <http://www2.unwto.org/content/about-us-5> (cit. 20. 5. 2017).

Zaniklé obce na Březovsku: <http://www.mu-brezova.cz/zanikleobce/index.html>
(cit. 3. 11. 2018).

Přílohy

Příloha č. 1.: Fotografie zaniklého sídla Francína Hut'

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 2.: Fotografie zaniklého sídla Horka

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 3: Fotografie zbytků Jánské Huti

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 4: Fotografie zbytků Kněžské

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 5: Fotografie zastřešených zbytků sklárny v Křížové Huti

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 6: Zbytky sídla Lísková

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 7: Zbytky sídla Lískovec

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 8: Archeologické nálezy zbytků sídla Lučina

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 9: Zbytky sídla Mostek

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 10: Fotografie zaniklého sídla Mýtnice

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 11: Kamenný kříž v Nuzarově

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 12: Fotografie zaniklého sídla Pila

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 13: Zbytky areálu hřbitova na Pleši

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 14: Zbytky sídla Ruštejn

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 15: Zbytky sídla Růžov

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 16: Fotografie zaniklého sídla Stará Huť

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 17: Pozůstatky Štráské Huti:

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 18: Pozůstatky sídla Úpor

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 19: Zbytky sídla Václav

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 20: Zbytky sídla Valtířov

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 21: Zbytky školy ve Walddorfu:

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 22: Zbytky sídla Železná Huť

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 23: Památník obětem 1. světové války v Jedlině

Zdroj: vlastní foto 2018

Příloha č. 24: Zbytky statku v Zahájí

Zdroj: vlastní foto 2018

Příloha č. 25: Pamětní kámen v bývalém sídle Stoupa

Zdroj: vlastní foto 2018

Příloha č. 26: Zbytky kostela sv. Apoleny

Zdroj: vlastní foto 2017

Příloha č. 27: Rybník v Zadním Zahájí

Zdroj: vlastní foto 2018

Příloha č. 28: Zbytky bývalého sídla Zlatý Potok

Zdroj: vlastní foto 2018